

Kardeslik

Kültür Edebiyat ve Sanat Dergisi Sayı : 348 - 349 - 350 Ekim . Kasım . Aralık 2018



Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu'nun 2018 Yılında Düzenlediği, Katıldığı ve Evsahipliğini Yaptığı Etkinlikler

Türkmen Kardeşlik Ocağı



kardeşlik

Kültür Edebiyat ve Sanat Dergisi
Sayı : 348 - 349 - 350
Ekim . Kasım . Aralık 2018

Mayıs 1961 yılında yayın hayatına
başlayan bu dergi
Türk Dünyası
Edebiyat Dergileri üyesidir

**TKO Adına imtiyaz sahibi
ve**

Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Necdet Yaşar BAYATLI

Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı
Dr. Sabah Abdullah KERKÜKLÜ

Yazı İşleri Kurulu
Habib HÜRMEZLÜ
Vahideddin BAHAEDDİN
Dr. Ali Hüseyin MÜFTÜ
Dr. Ahmet Ferman ÇELEBİ
Adnan Ahmet GAİP

Temsilciler

Gülşen CELAL Bağdat
Adnan ASAFOĞLU Tuzhurnatı
Dilşat TERZİ Erbil

**Dergi , Irak Gazeteciler
Sendikası Üyesidir**
Üyelik Numarası : 1510

E-mail :
kardeslikdergisi@gmail.com

Tasarım
Hüseyin Lütfi Avni

İçindekiler

- * Birkaç Söz 2
- * Irak Türkmen Folklorunda Doğum Öncesi Halk İnançları (II)
Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı 3
- * Kırgızların Milli Oyunu Kökbörü
Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya 9
- * BİLMEZ Casım Babaoğlu 13
- * Türklere Türklüğünü Unutturmak
Prof. Dr. Nurullah Çetin 14
- * Ak ve Kara İyeler Bağlamında Büyü-Fal-Nazar İlişkisi:
Aşık Kemiği Örneği
Dr. Yaşar Kalafat 16
- * Mağdur Edebiyatçılarımızdan Ali Kemal Kâhyaoglu
Prof. Dr. Mehmet Ömer Kazancı 22
- * Şivesiz Türkçe Sözlükler Önder Saatçi 30
- * Kan Davası Alper Saatçi 32
- * V. Kaşgarlı Mahmut Hikâye Yarışması Dosyası
Prof. Dr. Mehmet Ömer Kazancı
Türkmen Kardeşlik Ocağı Hikayeleri Değerlendirme
Jürisi Adına 34
- * Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu'nun 2018
Yılında Düzenlediği, Katıldığı ve Evsahipliğini Yaptığı
Etkinlikler 68

Birkaç Söz...

Türkmenlerin baba ocağı Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından çıkarılan Kardeşlik Dergisi'nin saygıdeğer okurları, dergimizin 2018 yılı Ekim- Kasım-Aralık sayısını sizlere sunmanın onurunu ve mutluluğunu yaşıyoruz.

Bulduğumuz yılın dördüncü sayısını sizlere sunarken 2019 yılının gelmesi münasebetiyle bütün Türk-İslam alemini içtenlikten kutlar, yeni yılın; bütün Türk dünyasına sağlık, huzur, barış ve mutluluk getirmesini dileriz.

Bir önceki sayı ile bu sayı arasındaki süreçte Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından birçok etkinlik düzenlenmiştir. Ancak derginin ilerleyen sayfalarında «Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu'nun 2018 Yılında Düzenlediği, Katıldığı ve Ev Sahipliğini Yaptığı Etkinlikler» başlığı altında bütün etkinlikler ayrıntılı bir şekilde ele alındığı için burada üzerinde durulmamıştır.

Dergimizin bu sayısının Türkçe bölümünde Prof. Dr. Nurullah Çetin, Prof. Dr. Mehmet Ömer Kazancı, Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, Dr. Yaşar Kalafat, Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya, Önder Saatçi, Alper Saatçi ve Casım Babaoğlu; Arapça bölümünde ise Prof. Dr. Fazıl Mehdi Bayat, Dr. Sabah Abdullah Kerküklü, Dr. Orhan Bozkurt, Dr. Suphi Şeyh Hasan, Dr. Orhan Bayatlı, Dr. Sadık Kevser, Dr. Yüksel Kerküklü, Cafer Sami, Mecit Sadun ve Nermin Tahir Baba tarafından ele alınan inceleme, araştırma ve şiir parçalarına yer verilmiştir.

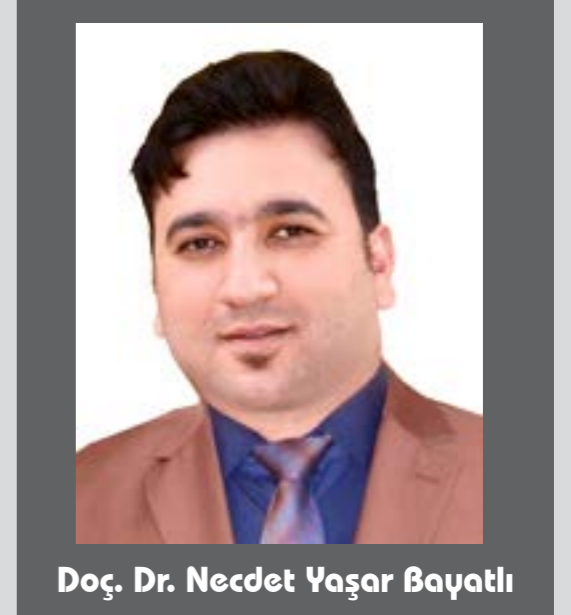
Elinizde bulunan bu sayıda herhangi bir eksiklik varsa hoşgörünüze sığınarak bağışlamanızı diliyor, dergimizin zenginleştirilmesi için notlarınızı ve eleştirilerinizi bekliyoruz.

Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı
Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu Başkanı
31 Aralık 2018

Irak Türkmen Folklorunda Doğum Öncesi Halk İnançları¹ (II)

2.1. Doğum Hazırlığı ve Doğum

Çocuk isteğinden başlayıp aşerme ve gebelik aşamalarından geçip yeni bir canlının ortaya çıkacağı bu noktaya varma, yani doğurma eylemi, geçiş dönemlerinden birincisi olan doğumun en dramatik noktasıdır (Örnek 2000:140). Dokuz ay süren hamilelik süresinin en heyecanlı anı doğum saatinde yaşanmaktadır. Başta anne ve baba olmak üzere çevredeki bütün akraba ve komşular bu anı dört gözle bekleyip heyecanlar içerisinde, doğum yapan annenin ve çocuğun sağlıklı bir şekilde bu doğum olayından kurtulmaları için dua ederler. Doğum günü ve saati için hem anne hem de baba tarafı birtakım hazırlıklar yaparlar. Hele bu doğum her iki aile için ilk doğum olursa fevkalade heyecanlı anlar yaşanır.



Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı

Türkler eski çağlardan beri doğuma büyük ehemmiyet vermişlerdir. Yakut Türkleri'nde, doğumu yaklaşan kadının kocası ormana gidip bir kayın ağacı keser, bu ağaçtan bir buçuk arşın uzunluğunda üç kazık hazırlar. Bunlar tek kayın ağacından alınmalıdır. Kilerin, evdeki sandıkların ağzı açık bırakılır. Ateşe yağ atıp "Ey doğum tanrısı Ayısıt hatun ye, yolun açık olsun" derler (İnan 2006:168). Altay Türkleri arasında kadın doğuracağı zaman bütün akrabalar yurt adı verilen çadırın içinde toplanır, erkekler dışarıda kalır. Yurdun haricinde bulunan erkeklerin vazifesi, herhalde civardaki fena ruhları kovmak olsa gerektir. Çünkü kadının ağrısı başlar başlamaz korkunç bir gürültü kopararak yurdun etrafında koşmaya başlarlar ve tüfek patlatırlar (Dilek 1996a:51).

Bölgede anne ve çocuğunun yatağı doğumdan önce hazırlanır. Çocuk için döşek, yorgan veya battaniye, kundak, beşik vs., anne için entari vb. hazırlanır. Doğacak çocuğun cinsiyeti ne olursa olsun, çocuk için hazırlanan malzemeler fark etmemektedir.

Bölgede doktorlar bulunmasına rağmen birçok aile, kadının evde doğum yapmasını tercih eder. Buna rağmen hastanede doğum yaptıran ailelerin sayısı da az değildir. Doğumu ebe yaptırır. Bölgenin bazı yerlerinde ebeye "ebe", bazı yerlerinde ise "cidde" veya "doğuzduran" denir. Çok eski zamanlarda doğum yaptıran ebeler diplomasızdı. Günümüzde ebelerin birçoğu diplomalıdır.

Hamile kadın doğum yapmadan bir hafta önce babasının evine gider ve orada doğum yapar. Çünkü koca evinde doğum yapması ayıp sayılır. Hamile kadın kimi yerlerde bir haftaya

¹ Bu inceleme, Irak Türkmen Folklorunda Geçiş Dönemleri Ertafında Oluşan Halk İnançları başlıklı kitabımızdan alınmıştır. Önceki sayıda ilk bölümüne yer verilmiştir. Önümüzdeki sayılarda diğer bölümleri seri halinde yayımlanacaktır.

kadar kimi yerlerde de kırkı çıkıncaya kadar babasının evinde kalır. Bu âdet günümüzde de devam etmektedir.

Anne veya yaşlı, tecrübeli bir kadın tarafından doğumdan önce hazırlanan çocuk malzemeleri doğum saatinde bir araya getirilir. Doğum yapan anne ve çocuğunu Al karısından “Alnenesi, Halnenesi” korumak için annenin yastığının altına bıçak, çakı, makas gibi madeni bir alet koyulur ve odada bir Kuran-ı Kerim bulundurulur. Doğum yapan kadın kesinlikle yalnız bırakılmamalıdır, çünkü al annesi gelip onun ciğerini alacak, suda yıkayacak ve tekrar onu geri koyacaktır. Bunun sonucunda anne ölecektir. Bununla birlikte annenin alınına veya koluna kırmızı bir bez veya kurdele bağlanır.

Doğum esnasında doğumu yaptıran ebenin kullandığı araçlar şunlardır: Jilet “ustura”, iplik, makas, kumaş parçası, havlu, leğen, Şam sabunu, hamam tası ve sıcak su. Doğumu yaptıran ebeye hem para hem de hediye verilir. Çocuk erkek olursa hediyelerin değeri de artar. Eskiden Irak parasıyla ebeye 2,3 veya 4 dinar ² ve Şam sabunu, havlu, başörtüsü gibi hediyeler verilir. Yukarıda da belirtildiği gibi bu miktar hem çocuğun cinsiyetine hem ailenin maddi durumuna göre değişebilirdi. Günümüzde ise verilen para miktarı 250.000 dinar veya daha fazlasıdır. Doğum odasında daha önceden döşenmiş bir yatak ve hazırlanmış doğum malzemeleri bulunurdu. Odaya kadının tarafından annesi, evlenmiş ablası, kız kardeşi veya yaşlı, tecrübeli bir komşu kadın alınır. Bunların dışında kesinlikle erkekler veya evlenmemiş kızlar odaya alınmazlar.

Doğum hem yatarak hem de oturarak yaptırılır. Ama ebelerin ve yaşlı kadınların söylediklerine göre oturarak doğum yaptırılması daha kolaydır. Doğum güçleşirse bazı pratik ve uygulamalara başvurulur, bunlardan birisi şöyledir: Doğum yapan kadının eşinin ayakkabısına su dökülür, bu ayakkabıyla doğum yapan kadına su içirilir. Böylece doğumun sancısı az olacağına ve doğumun kolaylaşacağına inanılır. Doğum yapan kadın kocası tarafından hafifçe yumruklanırsa doğum kolaylaşır, inancı vardır. Bir başka pratikse molla tarafından bir dua yazılır, dua suya atılır veya bir bardak suyun içine atılarak kadına içirilir. Bazen de doğum odasında bulunan kadının kaynanasına veya annesine doğum yapan kadının entarisini ağzına sokarak odada biraz dolaşması söylenir.

Ayrıca doğumu geç yapan veya zorlaşan kadın için yakın bir cami minaresinden şu dua okunur: “Ferec ya Allah ferec, ferec ya Allah ferec”, bunu duyan halk “ya rabbi ferecini ver” der (Zabıt 1964:56). Bu pratiğin benzeri Anadolu’nun muhtelif yerlerinde de tespit edilmiştir. Gaziantep’te doğum bir türlü kendini göstermez veya çocuk gelir ama doğum zorlaşır ve sıkıntılı anlar yaşanırsa ezan okutulur (Güzelbey 1982:22). Hakkâri’de kadının doğumu zorlaşırsa, müezzine ezan okutulur ve bu ezana “Ezan-i Ferah” yani doğum yapan kadının feraha, rahata kavuşması için okutulan ezan denir (Şafak 1998: 127170-). Hakas Türkleri arasında kadın veya hayvan zor doğum yaparsa yılan gömleği veya derisi doğum yapan kadının veya hayvanın beline sürtülür (Kadirzade 2005:22). Bununla birlikte bölgede doğumu zorlaşan anne, ebe ve odada bulunan kadınlar tarafından koltuğundan tutularak odada dolaştırılır ve silkelenir. Bu pratiğin aynısı Sinop, Isparta, İstanbul, Antep, Mersin, Adana, Ankara ve Sivas’ta tespit edilmiştir (Acıpayamlı 1961:3940-). Anadolu Varsakları’nda hamile kadının sancısı fazlalaştığı zaman, yanında bulunanlar devamlı olarak bir o tarafa bir bu tarafa hareket ettirirler (Gökbel 1998:89).

Bölgede doğum esnasında bütün kapalı kapıların, pencerelerin, düğümlerin vb. nesnelere açık bırakılmasına özen gösterilir ve annenin giydiği entari veya gömleğin düğmeleri çözülür. Ayrıca doğum esnasında ebeye yardım eden kadınlar, hamile kadının yüzüne su serper ve ona su içirmeye çalışırlar. Karakeçili Türkmenleri’nde de doğum esnasında doğum yapan kadına su içirilir, böylece doğumunun kolaylaşacağına inanılır (Kalafat 1999:35). Zile’de doğum zorlaştığında evin en yaşlı kişinin parmağı bir kap içindeki suya batırılıp içirilirse doğumun kolay olacağına inanılır (Yardımcı 1985:19). Bununla beraber bölgede kadın doğumdan önce fazla sancılanırsa, kocası onu sırtına alıp gezdirirse sancısının dineceğine

² Irak’ta geçerli olan paranın ismi.

ve kolaylıkla doğum yapacağına inanılır (Kardeşlik 1963:46).

Bölgede hamile kadın doğum yaparken ona “Hz. Fatma’nın, Hz. Ayşe’nin, Hazreti Meryem’in veya Hazreti Zilayha’nın eli olsun doğumda”, “Menim elim olmasın Fatma’yı Zehra’nın eli olsun” denilir. Bu da bize İslamiyet’i kabul ettikten sonra Türklerin, Umay’ı peygamber efendimizin kızı olan Fatma veya eşi olan Hz. Ayşe veya da Hazreti Meryem ve Zilayha ile değiştirdiklerini göstermektedir. Ancak fonksiyon bakımından herhangi bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Günümüzde Müslüman Türk kadını kendine Fadime Ana’yı (bk. Tanyu 1976:479497-) örnek almış ve onu uğur, bereket sembolü olarak yaşatmıştır (Uçar 196:149151-). İçel Tahtacıları arasında doğum yapan kadının eline oklava verilip evde gezdirilir. Doğumu kolaylaştıran bu oklavaya “Fatma Anamızın parmağı” denilir. Oklava sürekli hareket ettirilerek evin içinde gezilirse doğum yapacak kadına peygamberin kızı Hz. Ali’nin eşi Hz. Fatma’nın yardımcı olacağına inanılır (Cıblak 2001:286). Ayrıca bölgede zor olan doğumların kolay olması için “Meryem Ana Eli (Avucu)” diye bilinen bir ot/ağaç suya konur ve bu sudan doğum yapan kadının içmesi istenir. Ot kapalı bir el şeklinde olup suya konduktan sonra yavaş yavaş açılmaya başladıkça doğumun kolaylaşacağına inanılır. Bununla birlikte Anadolu’nun (Tanyu 1976:484) birçok yerinde olduğu gibi bölgede de doğum güçleştiği zaman doğum yapan kadının annesi veya kaynanası çamurdan yapılan tandırın içindeki külleri karıştırarak Hz. Fatma’yı yardıma çağırır.

Doğum yapan annenin bulunduğu evde sürekli ses çıkartılmaya çalışılır. Mesela taşlar birbirine çakılır ve durmadan bir gürültü çıkarılmaya dikkat edilir. İnanca göre gürültülü yerlere kötü ruhlar yaklaşamazlar.

Doğum esnasında kolaylıkla doğan çocuğun gelecekte hayatının kolaylık, doğumu zor geçen çocuğun ise hayatının zorluklar içerisinde geçeceğine inanılır. Çocuk dünyaya geldiği zaman avuçları açık ise rızkı açık ve cömert, kapalıysa rızkı az ve cimri olacaktır. Bölgede; saçı qit (dik) doğan çocuğun babasının başını yiyeceği inancı vardır. Bu şekilde dünyaya gelmiş bebeklerin babalarının ölümüne sebep olmamaları için bu tür çocukların “Anlı yandırılır”, küçük bir iğne ateşte kızartılır, sembolik olarak bebeğin alını dağlanır. Bu tür çocuklara “Alını on’üçtür- Mikbettir- uğursuzdur” denilir. Bu uygulamadaki iğne ve ateş eski Türk inancında iki kültür (Kalafat 2000a:6061-).

Irak’ta yaşayan Şii Türkmenlerde de İran’da yaşayan Caferi (bk. Kalafat 2000a:55) Türkmenlerinde olduğu gibi, çocuk dünyaya geldiği zaman ağzı zezem suyu ile açılır. Dudakları da Kerbela toprağı gibi pak ve temiz olsun diye ağzına Kerbela Taşı sürülür. Bu pratik eski Türk inanç sistemindeki su ve toprak kültü ile alakalı olsa gerek.

Çocuk ana rahminden çıkar çıkmaz ağlamaya başlar ve ebe “Bismillah” diyerek, ayaklarından tutup silkeler, onun yüzünü ve vücudundaki kanları temizler. Çocuk ağlamazsa ebe onu ağlatmaya çalışır sonra göbeğini keser. Anneannesi veya orada hazır bulunan yaşlı kadınlardan biri, kulağına üç defa ezan okur, üç veya yedi defa “La ilaha illa Allah, Muhammet resulüllah ve sen filanın oğlusun veya kızısın, annen filandır, baban filandır, adın da Ahmet, Mehmet, Fatma, Ayşe vb.” der ve kundaklar. Çocuk kundaklandıktan sonra annesinin kokusuna alışsın diye salâvat çekilerek annesinin kucağına verilir. Çocuk kundaklanırken kafasının eğri olmaması ve yuvarlak olması için sıkıca bağlanır.

Doğumu yaptıran ebe veya doğum odasında bulunan birisi, doğan çocuk erkek ise haber verirken babası, dedesi, amcası ve dayılarından muştuluk ³ alır ve bu kişiye muştucu denilir. Muştucu, “Oğlandı, sayavızda büyük olsun, İnşallah toyında oynıyağın, uşağını da göresiz” (Oğlandı; sayenizde büyüsün, İnşallah düğününde oynarız, çocuğunu da görürsünüz), gibi güzel dileklerle müjdeyi verir. Kız çocuk için muştuluk alınmaz, hatta babaya haber verilirken “Kızdan oğlan farkı yoxtı, hapsi Allah’ın rızkıdı, Allah’ın verdiğidi.” (Kızla oğlan arasında fark yoktur hepsi Allah’ın rızkıdır, Allah’ın verdiğidir.) denir. ⁴

³ Kaynak kişimiz Sadiye Mehdi Salih Bayatlı derleme sırasında muştulukla ilgili bize şunu anlattı: Ben doğunca şimdiki kocam Enver Hamat Kazım Kâhya, babama gitmiş ve amca bir kızın oldu, muştuluk istiyorum, demiş. Babam da bu kız gelecekte benim olsun, benim sana muştuluğumdur demiş. Ben de 17 -18 yaşına gelince kocam herhangi bir başlık parası vermeden beni aldı.

⁴ Bölgede erkek çocuğa kinaye olarak İbrik, kız çocuğa ise Şerbe (Su testisi) denilmektedir bk. (Kayacı 1969:37)

Kuzey Kafkasya Türkleri arasında çocuğun dünyaya gelişini bildiren süyümcü (müjdecı) ye hediye verilir. Eskiden dünyaya gelen çocuk erkek ise süyümcüye at verilir (Kalafat 1999b:211).

Doğumdan sonra anne ve çocuğunun sağlıklı olmalarının sevinci ve mutluluğu münasebeti ile oradaki kadınlar “helhele” (zılgıt) çeker ve mahalledeki çocuklara şirinlik dağıtırlar. Yeni doğan çocuk için hazırlanan kutlama törenlerinde herhangi bir fark yoktur, ancak erkek çocukları için yapılan kutlamalar daha coşkulu ve sevinçli olur.

Bölgede ailenin ilk çocuğu için bir kurban kesilir, çünkü bu çocuk ocağın başı sayılır. Hele çocuk erkek olursa varlıklı aileler kurban dışında mahalledeki bütün evlere baklava, şerbet ve başka tatlılar dağıtırlar.

Doğum esnasında ölen çocuğa ad konulur, kefenlenir ve küçük bir mezara gömülür; ölen çocuğun öbür dünyada yani kıyamette kanatlı bir melek olup anne ve babasına yardım edeceğine inanılır. Ayrıca doğum esnasında ölen anne şehit sayılır.

Anadolu'nun muhtelif yerlerinde olduğu gibi bölgede de üç vakit ezan okunduktan sonra çocuğa süt verilir.

Çocuk dünyaya geldiği zaman, yüstte dişi varsa, babasının öleceğine inanılır. Bunu önlemek için çocuk yüksek bir yerden üç defa üst üste, dört kişi tarafından tutulan cecimin (çarşafın) üzerine atılır.

Doğum bitince anne temizlenir; birkaç gün sonra anne yıkanır, ona bir tencere içinde hayvan ciğeri pişirilir, anne banyodan çıktıktan sonra başına bir battaniye örtülür, ciğer tenceresi bu battaniyenin altına konulur ki kokusu annenin burnuna iyi bir şekilde girsin. Çünkü doğumdan sonra annenin aklı kem olmuş ve yorulmuştur, şeklinde bir inanç vardır. Bununla birlikte bölgede özellikle Diyale'de doğum yapan kadına kuvvet kazanması için pekmez ile un karıştırılarak yapılan “Ardava”⁵ adlı hamurlu yemek yedirilir. Böylece kadının doğum esnasında sarf ettiği enerjiyi geri kazanacağına inanılır. Bu yemekle beraber diğer Türkmen illerinde bulmaç da yedirilir.

Özbek, Türkmen ve diğer Türk boylarında “Koynuş Atala” diye bilinen, et, hamur ve tereyağından yapılmış bir yemek kuvvet kazandırması için doğum yapan hanımlara verilir (Kalafat 2000a:53).

Bölgede hamile kadının sağlıklı, kolay ve çabuk bir doğum yapması, kendisine ve çocuğuna herhangi bir zarar ve kötülüğün gelememesi için başvurulmuş pratik ve uygulamaların dinsel ve büyüsel nitelikli olduğu görülmektedir. Bu pratik ve uygulamaların birçoğunun başta Anadolu'da olmak üzere muhtelif Türk toplulukları arasında benzer ve hatta aynı şekilde yapıldığını görmekteyiz.

2.2. Çocuğun Göbeği, Eşi ve Bunlarla İlgili İnanç ve Pratikler

Doğum esnasında ilk ve en önemli işlerden birisi doğan çocuğun göbeğinin kesilmesidir. Göbeğe doğan çocuk kadar önem verilir; çünkü ona çocuğun bir parçası olarak bakılmaktadır. Göbek, çocuğun ilerdeki hayatını ve istikbalini etkileyeceği düşünülerek rastgele ve gelişmiş güzel bir yere atılmaz.

Doğumun inanç ve pratikleri arasında Türk dünyasının muhtelif yerlerinde göbek, son veya eş ile ilgili inançların özel bir yeri vardır.

Eski Türkler arasında, dünyaya yeni gelen çocuğun göbek bağı kurutulup bu parça kese gibi bir beze dikilir ve içine kuru taneli besinler koyulur. Bu özel kese evin temiz bir yerine konurdu. Kam buna bakarak çocuğun geleceğini tahmin edebilirdi (Yuguşev-Kalafat:2000:2224-, Kalafat 2004:99).

Günümüzde Türk dünyası ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde göbek ve eşin, çocuğun geleceğinin belirlenmesinde önemli bir rol oynayacağı inancı devam etmektedir.

Kırgız Türkleri arasında çocuk dünyaya geldikten sonra onun göbeğini kesen kimse aile içinde çok itibar ve saygı gören bir durumda olur. Çocuk sağlıklı olması için önce tuzlu suda yıkanır ve daha sonra mutlu ve uzun ömürlü olması için, itgöynek denilen bir beze (kundak)

sarılır. Bu bez önce köpeğin üzerine sonra da çocuğun üzerine örtüldüğü için “it göynek” ismini alır (Erdem 2000:220). Altay Türkleri arasında çocuk için toy yapılmadan önce göbeği kesilir. Düşen göbek “kulca” adı verilen küçük torbanın içine konularak çocuğun beşiğinin üstüne asılır. Kulcanın asıldığı iplerin bir yanına ak, diğer yanına gök renkli kıyralar “bezler” bağlanır (Dilek 1996a:5152-). Sibiryalı Türkleri arasında çocuğun göbeğine çok önem verilir. Doğumdan üç gün sonra göbek düşerse büyük bir sevinç yaşanır ve bu vesileyle büyük şenlik yapılır. İnanca göre çocuğun göbeği düşmeden önce doğum yapılan evden bir şey çıkarmak yasaktır. Çocuğun göbeği kurutulup deri ile kaplandıktan sonra muska haline getirilir; beşiğe bağlanır veya sandıkta saklanır. Çocuğun istikbalinin iyi olmasının göbeğin itina ile muhafaza edilmesine bağlı olduğuna inanılmaktadır (Özkan 2002:599). Nogay Türklerinde göbeğin parçası atılmaz, bir beze bağlanır. Çocuk yedi yaşına gelinceye kadar saklanır. Çocuk yedi yaşına gelince kendisine verilir. Çocuk bunu evin damına atarsa zeki olacağına inanılır (Kalafat 1999b:201).

Yozgat-Akdağmadeni'nde, çocuk dünyaya geldikten sonra, göbek üç parmak ölçülüp, sıkıca iplikle bağlanır ve “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali, Allah analı, babalı büyütsün” denilerek bıçak veya makas ile kesilir (Santur 2000:323341-). Konya-Ermenek'te çocuk büyüyünce kötü yollara düşmemesi için göbek bağı kestikten sonra yastığın içine korlar, ayrıca oğlanın göbeği camiye, kızın göbeği ise evin bahçesine gömülür (Aydın 1987:19-). Kocaeli-Suadiye'de Göbek tekbir eşliğinde kesilir. Göbek bağı ailenin ölmüş bir yakının mezarına gömülür ve çocuğun o kişiye benzeyeceğine inanılır (Altun 2008:122).

Bölgede göbek (köbek, köbeg, gobek) çocuktan bir parça olarak görülür ve ona çok önem verilir. Göbek kordonu doğum esnasında ebe tarafından şöyle kesilir; üç parmak arakadan ve üç parmak önden bir mesafe koyulur; Bismillah denilip salâvat çekilerek ve tekbir getirilerek bıçak, jilet veya makasla kesilir. Çocuğun göbeği kesildikten sonra, çocuk ılık su ve Şam sabunu ile temizlenir, havlu ile kurutulur ve kundaklanır (qumatlanır). Bölgede çocuklar genellikle beyaz kumaşla kundaklanırlar, kumaş, biri büyük ve biri de küçük olmak üzere iki parçadan ve bir bağlayıcıdan (ip gibi) oluşmaktadır. Bu parçalarla birlikte çocuğun kafasını bağlamak için küçük bir parçada vardır. Ebe göbeği kestikten sonra çocuğa göbek adı verir. Oğlansa Mehmet, Ali, Hüseyin, Hasan vb. kızsa Fatma, Ayşe, Zeynep gibi İslam dininde mukaddes sayılan isimler koyar. Buna göbek adı denilir. Burada bir hususa değinmek gerekir; göbek kesme işinin, çocuk ağladıktan ve eşi “yoldaşı” geldikten sonra yapılmasına özen gösterilir. Çünkü inanca göre, çocuk anne rahminden çıktıktan sonra ağlamaz ve eşi gelmezse anormal bir çocuk sayılıp göbeği kesilirse ölüm tehlikesi geçirebilir. Bu yüzden ebe parmağını çocuğun ağızına koyarak veya yüzüne su serpererek ağlatmaya çalışır. İltihaplanmaması için kesilen yere (yara yeri) tuz ve yağ ile sürülür.

Şunu da hemen belirtmeliyiz ki ikiz (ekiz) doğumu esnasında ilk doğan çocuğun göbeği ikinci çocuk doğmadan kesilmez. Aksi takdirde çocukların ölümüne sebep olabilir. Göbeği kesen jilet, bıçak veya makas temizlenir ve saklanır. Bazen bu alet annenin veya çocuğun yastığı altına konulur. İnanca göre bu alet hem anne hem de çocuğu Al Karısı'ndan “Alnenesi'nden” ve diğer kötü ruhlardan korur. Bu aletlerin korunma için kullanmaları Türklerin demir kültürü ile ilgili inançlarıyla alakalı olsa gerekir. Bazen de göbeği kesen bıçak veya makas doğum odasında bulunan kadınlar tarafından saklanır ve daha sonra anneye verilir. Çocuk büyüüp evlendiği zaman erkekse kızın evine, kızsa damadın evine gönderilen cihaz (çeyiz) sandığına konulur. Böylece evliliğe bereket ve uğur geleceğine inanılır.

Göbeğin uzunluğu ve kısalığı ile ilgili olarak bölgede birçok inanç vardır. Bunlardan birisi şöyledir: göbeği uzun kesilen çocuğun sesinin ince ve güzel, kısa kesilenin sesinin ise kısık olacağına inanılır. Ayrıca kesilen göbeğin sıkı ve iyi bir şekilde bağlanması gerekir. Sıkı ve iyi bir şekilde göbeği bağlanmayan çocuğun ilerde sağlık sorunları olacağına inanılır. Bununla birlikte göbek kesilirken biraz kına sürülür. İnanca göre göbeğine kına sürülen çocuğun dudağı ve yanağı kırmızı olacaktır.

5 Ardava: una bir miktar su ve pekmez katılarak yapılır.

Bölgede bazen ebe “Göbeg, Köbek tozu” (Göbek tozu) hazırlar. Ebe, doğum esnasında çocuğun göbeğini kestikten sonra göbeği bir yerde saklar; kurutup un haline getirir. İlerde çocuğu olmayan kadının başına serper. Başına Göbek tozu serpilene kadının çok yakın bir zamanda hamile kalacağına inanılır.

Çocuğun ilerde göbeğinin atıldığı yere bağlı olacağına ve bu yeri seveceğine inanılır. Hatta günümüzde birisi bir yerde fazla bulunursa ona “Seniv göbegiv burda gömülüp” (Senin göbeğin burada mı gömülü) denilir. Çocuk ilerde okulda başarılı olsun diye göbeği okulun bahçesine, dindar olsun diye caminin avlusuna gömülür. Ayrıca çocuğun al yanaklı olması için, yanaklarına göbek kanından biraz sürülür.

Bölgede göbekte ilgili tespit edilen inançların birçoğu az farklılıklarla Anadolu’da (Ülkütaşır:1979:107110-) ve muhtelif Türk toplulukları arasında da tespit edilmiştir.

Çocukta sonra ve tabii hallerde daha kısa doğum sancılarıyla gelen plasentaya kimi yerlerde “eş” kimi yerlerde “son”, kimi yerlerde de “etene”, “eten” denilirken (Boratav 2003:190) Irak Türkmenleri arasında “Yoldaşı”, “Uşağ yoldaşı” denilmektedir.

XI. yüzyılda Kaşgarlı’nın kaleme aldığı Divanü Lügat-it Türk’te eşe, sona Umay adı verildiği görülmektedir. Umay doğum esnasında çocuktan sonra çıkan sondur. Kadınlar buna tefeül eder. Umay taparsa oğul olur, derler (İnan 2006:38).

Bölgede eşe “yoldaşa” çok büyük önem verilir, o da rastgele ve ayak basılacak bir yere atılmaz. Hayvanların çıkarıp yiyebilecekleri bir yere gömülmez. Atılırsa veya hayvanlar tarafından çıkarılıp yenilirse ilerde çocuğun başına fenalık geleceğine inanılır. Eş “yoldaş” evde fazla bekletilmeden; (bekletilirse günah sayılır; çünkü o da insanın parçasıdır, nasıl ki öldüğünde hemen gömülmesi gerekirse yoldaşa da aynı gözle bakılır) bir ağacın veya bir duvarın dibine gömülür.

Halk arasında çocuğun yoldaşının, ilgili çocuğun geleceğini ve kendisinden sonra gelecek çocuğu da etkileyeceği inancı vardır.

Bölgede yoldaşı, akarsuya atılırsa hem çocuk için iyi olacağına hem de annenin sütünün bol olacağına inanılır. Bu pratik su kültü ile alakalı olsa gerekir.

Çocuk erkekse eş “yoldaşı” beyaz ve temiz bir parçaya sarılır ve dışarıda toprağa gömülür, kız ise ilerde evine bağlı olsun diye evin bir köşesine gömülür. Bir başka inanca göre erkek çocuk, ilerde evine bağlı kalsın diye onun yoldaşı evin bahçesine gömülür.

Harezm Özbeklerinde çocuk yoldaşı meyve ağacının altına gömülür (Kadirzade 2005:25). Yakut kadınlarına göre, “son” ayısı’tı (Umay’ı) temsil eder, “son” üç gün sonra, yani Ayısı’t hatunu teşyi ettikleri gün, kadınlar tarafından bir çukura gömülür (İnan 2006:38). Azerbaycan’ın bazı köylerinde çocuğu kalmayan kadına çocuk yoldaşından bir tike yedirirler (Kadirzade 2005:24). Uşak’ta kadın hep kız veya erkek çocuk doğurursa terse dönsün diye son doğan çocuğun eşi yırtılır ve ters çevrilir (Balıkçı 2000:221251-). Samsun’da eş bir müddet evde bekletilirse çocuğun büyüdüğünde evci olacağına inanılır (Şişman 1996:401). Erzurum’da eş kefenlendikten sonra temiz ve kuru bir toprağa gömülürse çocuğun gözlerinin ağrımayacağına inanılır. (Başar 1972: 67) Aşkale yöresinde eş, son ile iki farklı uygulama yapılmaktadır: Alevi köyleri eşi yıkayıp, temizleyip işlenmemiş bir beze sarıp mezarlığa gömerlerken, Sünnî köylerde sadece yıkayıp bir poşete sardıktan sonra, çocuk akıllı olsun, evden dışarı çıkmasın diye eve, ahıra ya da ev eşğine gömerler (Alper 1999:41). Zile’de eş, son geldikten sonra yıkanarak temiz bir beze sarılıp, el ayak değmeyecek bir yere gömülür (Özetli 1952:507).

Tespit edilen ve aktarılan bilgilerden anlaşılacağı üzere Türk dünyasında ve Irak Türkmenleri arasında günümüzde de çocuğun bir parçası olduğuna inanılan eş⁶ ve göbeğin bir yere atılmayıp uygun bir yere gömülmesi veya özellikle göbeğin akarsuya atılması eski Türk geleneklerinin bir izi olarak görülmektedir. Ayrıca bölgede eş ve göbek ile ilgili tespit edilen inanç ve pratikler, diğer Türk toplulukları arasında tespit edilen inanç ve pratiklerle karşılaştırılırsa genetik bağların mevcudiyeti görülecektir.

⁶ Anadolu’nun muhtelif yerlerinde eş ile yapılan pratik ve uygulamalar için bk. (Örnek, 1979:110112-).

Kırgızların Milli Oyunu Kökbörü

Kökbörü oyunu Kırgızların milli oyunudur. Nesilden nesile miras olarak aktarılan bu oyun, Kırgızların en çok rağbet ettiği ve heyecan duyduğu oyunlardandır. Kökbörü oyunu, Kırgızların yanı sıra başta Kazaklar ve Özbekler olmak üzere Asya’daki pek çok boyun da vazgeçilmez oyunları arasında olup bugün hâlâ, bütün canlılığıyla yaşatılmaktadır. Anadolu’daki Öndül Kapmaca diye bilinen oyun kısmen bu oyunun izlerini taşımaktadır.

Kırgızlar bu oyuna Kökbörü, Kazaklar Kökpar, Farşlar ise Boz kaşı derler. Bunun yanında Farsça’dan girmiş olan çabandes sözü de Kırgızca kökbörüçü kelimesiyle karşılmıştır. Kırgızlar buna ulak çekme de derler. Orta Asya’nın bazı bölgelerinde Kökperi veya Köpkeri şeklinde söylendiği de olur.

Türkiye’de bu oyundan ilk söz eden; “... eski Türklerde totem sayılan bozkurt (gökbörü) ile bağlı bir anane mahsulüdür. Kurt menkıbesi, Kırgızların gökbörü tesmiye ettikleri oyunda tecelli eder.” diyen Ziya Gökalp’tir. Dr. Rıza Nur da Türk Tarihi adlı eserinde kısaca bahsetmiştir.

Kökbörü kelimesinin nereden çıktığı konusunda şu görüşler ileri sürülür:

1. Çok eskiden bir savaş olur ve köyün silah tutan bütün erkekleri savaşa gider. Neredeyse köyde kalanları koruyacak kimse kalmaz. Köye kurtlar gelir ve hayvanlara zarar verir. Geçimini büyük oranda hayvancılığa bağlayan halk, bundan büyük oranda etkilenir. Bu arada savaştan dönen erler köye dadanan kurtları görünce hemen onlara saldırır. Bazılarını bıçakla, bazısını okla, bazılarını da ezerek öldürür. Hatta canlı kalan kurtları, at üzerinde birbirlerine atarak eğlenmeye başlar. Bu o kadar hoşlarına gider ki, kalan diğer kurtları da birbirlerine atarak oyun oynarlar. Zamanla canlı ele geçirdikleri kurtlarla oynamayı gelenek haline getirirler. Oyadıkları bu oyunun adına kökbörü “bozkurt” derler. Oyun böylelikle ortaya çıkar. Ama gittikçe kurtların azalmaya başlaması üzerine



Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaşa

yiğitler kurt yerine tekeyi oyun aracı olarak kullanırlar. Daha olgunlaşmamış yiğitler ise teke yerine ulak “oğlak” ile oynarlar ve ulak çekerler.

Bundan dolayı kökbörünün bir diğer adı da ulak çekmedir. Kökbörünün ikinci adlandırılması olan ulak çekme ortaya çıkmış.

Kökbörü sözüyle ilgili olarak diğer bir görüşte şöyledir:

Halk, bu oyunu oynayan kişilerin kahramanlığına, atikliğine ve yiğitliğine bakarak onlara kökbörüler demiş. Kökbörü ile Köktürk sözü arasında sıkı ilişki vardır.. Bilindiği gibi kurt, Göktürklerin sembolü idi. toteminin ve Türklerin de diğer adının kökbörüler olduğunu dikkate aldığımızda bu oyunun Türklere ait olduğunu söyleyebiliriz. Göktürkler bundan dolayı bahadır ve cesur erkekleri kökbörü olarak görürlerdi. Muhtemelen Göktürk devletinin dağılmasıyla onlara ait olan bu olun Asya’daki diğer boylara kökbörü adıyla kalmıştır.

¹ Yayımlandığı Yer: “Kırgızlar’ın Milli Oyunu Kökbörü”, İzzet Gündoğdu Kayaoğlu Hatıra KitabıMakaleler, İstanbul, 2005, s. 303313-.

Kırgızların Manas destanında da kökbörü oyunundan söz edildiğine göre, bu oyunun geçmişinin çok eskilere dayandığını söyleyebiliriz.

Ömürlerinin büyük bölümü savaşla geçen Türkler, bir bakıma atın üzerinde uyuyup atın üzerinde can vermişlerdir. Gece gündüz silahlarını yanından ayırmamışlar, atlarını ağılda hazır tutmuşlardır. Ata çok önem vermişler. At adamın kanatı “At adamın kanadıdır.”, At sıylagan cöo baspayt “Ata değer veren yaya kalmaz.” demişler. At göçebe kültürün bir parçasıdır. Atın yoksa atlı düşman senin evini yama eder, kaçan düşmanı yakalayamazsın. Bundan dolayı at, Kırgız için her şeyden önemlidir ve en yakın dosttur. Manas’ı Akkula’sız, Semetey’i Taybuurul’suz, Töştük’ü Çalkuyruk’suz, Kurmanbek’i Teltoru’suz hatırlamak mümkün değil. Sözgeleş; Manas Akkula’dan, Kurmanbek de Teltoru’dan ayrıldığı zaman yenilgiye uğramıştır.

Askere gönderme zamanı pek çok yerde askerlikle ilgili çeşitli oyunlar oynanır, yarışmalar yapılır ve eğlenilir. Bu oyunlardan birisi de kökbörüdür. Çünkü bu oyun bir askerde olması gereken bütün özellikleri ihtiva eder. Şayet askerin kendisi iyi olup da atı ona uygun değilse, o zaman böyle askerler iyi çobandes (kökbörücü) olamaz. Sadece hem oyuncu hem de at birbirine uyduğu zaman ortaya iyi bir oğlakçı çıkar. Kökbörü oyununda savunma ve saldırmada oğlakçıların birliği ve birbirlerini anlayabilmeleri çok önemlidir. Kökbörü oyunu böyle özellikleri ile halkı, kötü niyetli düşmanlara karşı daima hazır olmalarını sağlamıştır.

Kırgızistan, Rusya yönetiminde iken bu başta bu oyun olmak üzere başta kökbörü olmak üzere cambı atmay, kılıç çalmay, nayza salış, er eniş gibi halkın millî duygularını ayakta tutan oyunlar yasaklanmıştır.

Halk, değer verdiği bu oyuna sık sık düşün ve törenlerinde de yer vermiştir. Bu gelenek hala Çuy, Talas ve Oş bölgelerinde yaşatılmaktadır.

Kökbörü oyununun XIX. yüzyılda Kırgızların hayatında önemli yeri vardır. Bunu K. Cantöşev’in Kanıbek romanında daha iyi görmekteyiz. Kanıbek” romanında K. Cantöşev büyük bir toy (düğün) oyunlarının başlama sırasını şöyle anlatır. “Bugün sabah

namazından sonra halk toplanmaya başladı, at koşturmaya, pehlivan güreştirme, attan devrilme, süngü vurma, tıyın eğme oldu. Öğleden sonra bütün halk oğlak çekmeye gitti.” Bu cümleden kökbörünün XIX. yüzyılda bütün at oyunlarından daha çok sevildiği hükmünü çıkarabiliriz. Romanın bir başka yerinde de şu ifade yer almaktadır: “Bir yaşındaki buzayı kesip, dört bacağını kesip atıp bağırsaklarını çıkarıp içini diktikten sonra buzağı çekmeye başladılar.”

Kökbörü oyununa hemen her boydan insanlar iştirak edebilirler. Bu konuda hiçbir ayırım yapılmaz. Her boyun veya beyin kendi kökbörücüleri, yorgacıları “iyi at ustaları” pehlivanları, külük “çevik, hızlı” atları, kahraman güçlü yiğitleri olur. Halk da yiğitleri, atları; filanın yiğidi, filanın atı diye değerlendirir.

Oğlağı rakip yiğitlerin elinden kaptıktan sonra götürüp belirlenen yere koymak çok zordur. Ortaya konulan ödül, bunu başaran kişiye ve gruba verilir. Kökbörü oyununun en heyecanlı ve en tehlikeli kısmı o zaman yaşanır. Kendini böyle bir durum için hazırlamış olan oyuncu, ölümü dahi düşünmeden, atıyla kurşun gibi kalabalığın içine dalar. Kalabalıkta oğlağa ulaşip onu aradan çıkarıp oğlağı belirtilen yere bırakır. Oğlağı belirlenen yere kimin bıraktığı değil, hangi tarafın bıraktığı önemlidir. Bunun da sebebi kişilerin birlikle zorlukları aşabildiği esprisidir. Oyun sırasında bir kişi, diğerinin önünü açar, bir başkası karşısındakini etkisiz hale getirir. Bu da yetmez eğer onların bindiği atlarla yiğitlerin uyumlu bir birlikteliği olmazsa başarıya ulaşılmaz. Üstün gelen grup, oğlağın sahibi olur. Oğlağı elde edenler, onu orada hemen keser ve etini kavurup orada bulunanlara ikram eder. Bu oğlağın etinin her türlü hastalığa ve derde şifa olduğuna inanılır. Oğlu olmayan kişiler de oğlağın etinden bir parça alır ve evine götürüp pişirip karısına verir. Eğer o eti yedikten sonra erkek çocuğu olursa, o insan büyük oğlak vermek zorundadır. Bu gelenek Fergana vadisinde hâlâ yaşamaktadır.

Halim Baki Kunter, Philipp Borchers’in aldığı bilgileri bize şöyle anlatmaktadır:

“Kesilen hayvanın (yani oğlağın) içi çıkartıldıktan sonra karnı dikilir, başı ve ayakları kesilir. Bu şekilde yine çok kere elli kiloyu bulur. Şikâr (av, oğlak) yol

üzerine bırakılır. Atlılar ona doğru koşarlar. İçlerinden birisi atın üzerinden uzanarak yerdeki kesilmiş hayvanı alır. Eyerinin önüne yerleştirir. Ayaklarıyla sımsıkı tutar. Sol elinde dizgin, sağ elinde kamçı olduğu halde dörtnala uzaklaşır. Atlının bu vaziyette eyer üzerinde durması çok güçtür. En önde bacağının altında yavru olan atlı (oyuncu) koşar, diğerleri şikârı onun elinden almak için takip ederler. Herkes şikârı ele geçirmek çalışır. Ellerin serbest kalabilmesi için kamçılar dişler arasına sıkıştırılır. Şikârı ele geçirmek için herkes çeker, sıkar, iter. İnsanların ve hayvanın dişleri sırttır; çok çetin bir boğuşma olur. Nihayet şikârı birisi ele geçirir ve öne atılarak kafilden uzaklaşır. Kovalama ve çetin mücadele başlar. Öğleden evvel erkenden başlamış olan oyun, öğleden sonra sona erer. Kesilmiş hayvan kızartılır ve yenilir.”

Atlı, sınırlandırılan meydanı (kimseye kaptırmamak üzer) şikârıyla beraber bir defa dönebilirse bir puan kazanmış olur. Sonra o şikârı yere atar. Kim en fazla puan kazanırsa günü galibi olur. Kafile, şikârı almış olan birinciye yettiği vakit, her taraftan onu sararlar.

Kökbörü çekmenin kuralları genel olarak aynı olmasına rağmen, çeşitli bölgelerde biraz farklılıklar göstermektedir. Güney Kırgızistan’da oğlak çekmenin yanı sıra bir yaşındaki buzağı da çekilir. Buzağının ağırlığı 5080- kg , oğlak; 1530-kg., teke; 25-30 kg. arasındadır.

Issık göl ve Tenir dağlarında ise dört kış yaşamış olan teke kesilir. Karnı yarılıp bacağını çıkarıldıktan sonra, tekrar dikilir ve gece boyu soğuk suda tutulur. Sabahleyin erkenden sudan çıkarılıp asılır. Öğlene kadar kuruyan teke, oyun sırasında parçalara ayrılmaz ve ayakları koparılmaz.

Çüy ve Talas bölgesinde ise, oyunda başı ve ayakları kesilmiş ve iki kış yaşamış teke kullanılır.

Kökbörünün oynanışı bölgelere göre farklılık gösterir. Güney tarafta oğlak eğilip bırakılan yerden alınır ve belli bir mesafe gittikten sonra bırakılır. Dağınık oynamada, takım olarak oynanmaz herkes kendi kendine çeker ve oyun sırasında dörder beşer olarak birbirlerine yardımlaşır ve kalabalıktan oğlağı çıkarır. Kazanılan ödül paylaşılır. Oyuna isteyen herkes katılabilir.

Bazı durumlarda oyuna katılanların sayısı 500’ü dahi geçer. Böyle durumlarda en güçlü yiğit ve at ancak kalabalığı yarararak çıkabilir. Kuzey taraflarda ise takım olarak oynama daha yaygındır.

Kökbörü Oyunun Kuralları

I Genel kurallar

1. Yarışma özel olarak belirlenmiş alanlarda (sözgeleş; stadyumda) gerçekleştirilir.

2. Oğlak çekilen sahanın etrafı yüksekliği 1,5 m.’lik bir duvarla çevrilir ve buralar, atlarla oyuncuların zarar görmeyecekleri şekilde düzenlenir.

II Oyunun şartları

1. Oyunda her iki taraftan 4 kişi olmak üzere iki takım karşılaşır.

2. Oyun sahası iki takıma beraber paylaşılır.

3. Her takımın kendi tay kazanı “kuyu” olur. Tay kazanının eni 3,5 m., yüksekliği 1,20 m., çapı 2 m, derinliği 0,5 m.’dir.

Oyun üç bölümden oluşur her bölüm 20 dakikadır. Toplam 60 dakika oynanan oyunda, taraflardan hangisi karşı takıma çok oğlak bırakırsa, o takım galip olur.

Oyun, kural gereği, karşılıklı olarak dörderden sekiz oyuncu ve sekiz at ile oynanır. Yedekte dört at ve dört oyuncu vardır.

Oyuncuların seçiminde bazı esaslar vardır. Bunların başında da alkollü içki alan ve uyuşturucu madde kullananlar oyuna alınmazlar.

III Oyunun Başlatılması

Oyuna başlamadan önce oyuncular temiz ve dürüst oynamaya ant içerler. Oyuncular sahanın ortasına yuvarlak bir şekilde sıraya geçerler ve ortada orta hakem yönetimin söylediği sözleri tekrarlayarak herkes ant içer. Sonra seyircilerden dua isterler.

Ant İçme

Hakem: Euzubillahimineşşaytan nirraccim Bismillahirrahmanirrahim

Ya Allah! Senin merhametinle oyuna girecek olan kahraman ve pehlivan yiğitlerinin andını kabul et!

Oyuncuların hepsi: Dedelerimizin, bize miras olarak bıraktığı kökbörü oyununa başlarken halkın huzurunda bu kutsal oyunun kurallarını bozmadan temiz ve dürüst oynamaya ant içerim!

Seyirciler:

Omin Allahu akbaru! Kaptanlar, kendi

taykazanlarını (kale) seçtikten sonra, oğlak, seyircilere yakın yerde belirlenmiş yuvarlak içine bırakılır. Oyuncular oğlak bırakılan yerde karşısında sıraya geçerler.

Oyun, orta hakemin düdük çalması ile başlar. At üzerinde iken, oyuncuların oğlağı eğilip alması gerekir. İki takımdan birer kişi ortaya çıkar ve yuvarlak çizelge içinde bulunan oğlağı eğilip kaldırmaya çalışırlar. Bu ikisinden biri oğlağı kaldırıp çizgiden dışarı çıkarıncaya kadar diğerleri çizelge dışında beklemek zorundadır.

Oyun bir kaleye oğlak düşmeyince veya kurallar bozulmadığı müddetçe devam eder.

Puanın verme Puanın sayılabilmesi için oğlağın net bir şekilde taykazanın içine bırakılması gerekir.

*Oğlak kaleye düşürülemezse yani kenara bırakılırsa puan verilmez.

* Oyuncu kaleye atıyla girip oğlağı bırakırsa puan verilmez.

*Puan verildikten sonra hakemin işaretiyle oyun tekrar başlatılır.

*Oyun sırasında atlar saha sınırını geçtiği zaman oyun durdurulur.

*Eğer at sahanın ortasından dışarıya çıkmışsa, oğlak ortada bulunan çizgi içine bırakılır ve oradan devam edilir.

*Her oyun 20 dakikadır ve üç devredir. Her devrenin arasında 10 dakika dinlenilir.

*Oyun bittiği zaman, takımlar aynı puana sahip iseler, hakem 10 dakikalık ek süre verir. Eğer yine de galip olmazsa, o zaman, iki karşı taraftan dört-dört olmak üzere sekiz kişi ortaya çıkar ve nöbetle biri diğerinin kalesine 30 m. mesafeden atını koşturarak gelip oğlağı fırlatıp bırakmaya çalışır. Oğlağı bırakacak kişiye karşı savunma yapılır ve rakibi engel olunmaya çalışılır.

*Saldıracak olan 30 m. Mesafede, savunan ise, kale yanındadır. Hakem düdük çalınca harekete geçilir.

*Eğer saldıranla savunan yan yana gelmişlerse, saldıran, atının hızını yavaşlatmaz.

Saldıran gelip oğlağı bırakmak mecburiyetindedir.

VI. Dikkat edilmesi gereken hususlar

*Her oyuncu, sadece birer kere saldırabilir.

*Herkes birer at verilir ve saldırma sırasında atlarını değiştiremezler.

*Oyuncular, orta hakemin izniyle

değiştirilebilir ve sahaya oyuncular dışında kimse giremez. *Oyunu canlı göstermek için atlarla rakibinin atını ittirebilir ama atıyla rakip oyuncunun atına vuramaz.

*Omuzla rakip itilebilir ama eli ile dokunulamaz.

*Bir oyuncu oğlağı kaldırırken, diğeri ona atıyla vurduramaz.

Yasaklar

*Ant içmeyen oyuncu oyuna giremez. Ant içerken samimi davranmayan kaptana uyarı verilir.

*Rakibin eline ayağına vurmak ve kamçıyla dövüşmek yasaktır. Bu kurallara uymayan oyuncu iki dakika ceza alır ve sahadan çıkartılır.

*Aşırı kaba oynayan oyuncular tamamen oyundan uzaklaştırılır.

*Ceza alanın ceza vakti bitene kadar, diğer üç oyuncu dört kişiye karşı oynamak zorundadır.

*Cezanın süresi, ceza alan oyuncu ceza yerine geldikten sonra başlatılır. Ceza alanın atı da cezalanır.

*Rakibi durdurmak için onun elinden ve atından çekmek yasaktır. Rakibini attan düşüren de iki dakika ceza alır.

*Eğer böyle durum kaleye yakın yerde gerçekleşirse, o zaman kuralı bozan takıma ceza verilir ve karşı taraf 30 m. mesafeden atı koşturarak gelir ve oğlağı fırlatarak bırakmaya çalışır.

*Oğlağı, üzengi, kayış ve yulara bağlayarak oynayan oyuncuya, iki kere sarı kart verildikten sonra, üçüncüsünde 2 dakika ceza verilir.

*Oğlak oynarken vakit geçirmek ve karşı tarafın temposunu bozmak için, oğlağı özellikle saha dışına bırakan oyuncu, iki kere uyarılır üçüncüsünde 2 dakika ceza alır.

*Orta hakemle tartışan ve onula kavga eden oyuncu iki kere uyarılır. Üçüncüsün de kırmızı kart gösterilerek oyundan uzaklaştırılır. Bu durumda takım oyunun sonuna kadar üç kişi oynamak zorunda kalır.

*Oyun sırasında küfür edene sarı kart ,kavga çıkarıp aşırı kural bozana kırmızı kart verilerek oyundan uzaklaştırılır.

*Oğlağı kaldırırken ona atla saldırana, ilk iki defa sarı kart, üçüncüsünde kırmızı kart gösterilir.

*Oyun sırasında rakibinin bedenine zarar getiren oyuncuya kırmızı kart gösterilir.

*İki oğlakçı, oğlağı kaldırmaya çalışırken,

çizelge içine giren diğer oyuncu da iki kere uyarılır, üçüncüsünde kırmızı kart gösterilir.

*Orta hakemin kararına karşı çıkarak vakit geçiren oyuncuya sarı kart, üçüncüsünde kırmızı kart gösterilir.

*Orta hakemin kararına baş eğmeyip oyunu durduran takım yenilmiş sayılır.

*Kural bozmalarda, oğlak, ceza alan taraftaki çizelgeye bırakılır ve orada sadece iki oyuncun meydana çıkarak çekişir.

Kökbörü Marşı Söz : Ş. Duyşeevdiki
Altay Too'don Ala Too'don adırdan
Ak kalpakçan Kırgız ünü canırgan
Şuuldagan buruttardın urpağı
Şumkar bolup köktön cerge sayılğan
Colborstor tartkan kökbörü
Cogotpoy kelgen er Kırgız
Coo kelse Ata Mekenge
Colotpoy kelgen er Kırgız
Kıraandar tartkan Kök börü
Kırgızday tiygen er
Kırgız Kıykırıp atka mingende
Kılımdı bilgen er Kırgız
Atan Kırgız tenirdegi köktögü
Arbak bolup tiktep turat közdörü
Ezelteden emdigige kaluuçu
Erederdin er oyunu Kök börü
Bağlantı
Men Manas'tın tukumdagı turasın
Kalka kalğan babalardın murasın
Kırgız barda kökbörünün kök tusun
Kılımdardın kılımdarga ulantsın
Bağlantı

KAYNAKLAR:

Kırgız Ordo Gazetesi, Kökbörü Özel Sayısı, No: 5, 24 Ağustos 1999.

Toktobaev SATI, Öspürümdör Oyundarı, Bişkek, 1991, s., 7879-.
Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Atatürk-120, Bişkek, 2002, s. 1930-.
M. Şakir ÜLKÜTAŞIR, Çevgan ve Gökbörü, Türk Kültürü, Temmuz 1967, s. 663667-.

Milli Tettebbular Mecmuası, S. 2, s. 443. Dr. Rıza Nur, Türk Tarihi, C. 12, s. 385)

BİLMEZ



Casım Babaoğlu

Yardan ayrı düşmeyen yar sevdanın yolun bilmez
Aşık yanıp kül olmasa maşukun halin bilmez

Kamu bülbül fığan iyiler açmasa seher güller
Ötmese gülün başında gerçekten dalın bilmez

Sevda gerek doğru olsun dönülmesin meydandan
Malın canın vermeyen yar doğrudan elin bilmez

Ataşe geçmeyen insan ustalı aşık olmaz
Bu sofradan yemediyse billahı balın bilmez

Gezer avara çöllerde ustasını bilmeyen can
Okur hece kara yazar sözlerde kalın bilmez

Gönl açıp sağ olmasa yorulur yolda kalır
İster giysin yol hırkasın aşıklar falın bilmez

Derviş olsa sofı candan müminlere yol versin
Gönlünde dünyalık olsa giydği şalın bilmez

Çalışıp kazansın malın haramdan irak dursun
Şuphe olursa malında kıymatlı malın bilmez

Oğlun kızın sever candan gönlünde bir muhebet
Kızını candan sevmeyen dünyada gelin bilmez

Derviş olmuş pazar gezer sorur dervişler halin
Baş açıp yola düşmese ayağın yalın bilmez

Bu son ömrün biter gider döner gönül mevlaya
BABA OĞLU düşünmese sazının çalın bilmez

Türklere Türklüğünü Unutturmak

Tarih boyunca Türkdüşmanları, uyguladıkları kültür emperyalizmi politikalarıyla önce Türklere Türk olduklarını unutturmuşlar, ya da Türk'üm demenin bir günah ya da suç olduğuna inandırmışlardır. Böylece milli kimliklerini unutan Türkler, kolayca düşmana yem olmuşlardır. Türkler huzurlu, mutlu ve emin bir şekilde yaşamak, var olmak ve gelişmek istiyorlarsa, ister Şii olsun, ister Sünni olsun, Türk hepsi mezhep farkına bakmadan "Türk milleti" adı altında birleşmeli, bölünüp parçalanmamalı, daima bir ve bütün halinde varlıklarını korumalıdır. 19. yüzyıl ortalarından itibaren başka milletlerde milliyetçilik eğilimi hızla artarken, Türk boylarının Türklükleri, millî kimlikleri İslam adına, ümmetçilik adına hızla yok ediliyordu. Bu emperyalist bir projeydi ve kısa zamanda da meyvelerini aldılar. Nitekim zaman içinde kademe kademe Batı Türkistan Türkleri Rus, Doğu Türkistan Türkleri Çin esaretine alındı. Osmanlı Devleti dağıtıldı, Balkan Türkleri yok edildi, Anadolu Türkleri de işgale uğradı. Türk milleti için bu büyük bir yıkımdı ve bu enkaz altından bir tek Anadolu Türkleri, Başbuğ Mustafa Kemal Atatürk'ün milliyetçi politikaları sayesinde bağımsız millî devletini yeniden kurabildi. İnsanların, coğrafî, dinî ve millî kimlikleri vardır ve bunlar birbirinden ayrıdır. Bunlar birbirinin eşi de değildir, karşıtı da. "Türkiyeliyim", "Müslümanım", "Türk milletindenim" ifadeleri gibi. Türklere "Türküm", "Türk milletindenim" kimliği yasaklanmış, günah diye belletilmiş ve bunun sonucu olarak da millet olma özellikleri yok edilerek kolayca esir edilip sömürgeleştirilmiştir. Bu oyun, Büyük Orta Doğu Projesi kapsamında bugünlerde yeniden yoğun bir şekilde uygulama alanına sokuldu. Çünkü Anadolu Türk millî birliği dağıtılmak ve bağımsız, millî Türk Devleti parçalanmak



Prof. Dr. Nurullah Çetin

isteniyor. Anayasadan Türk adını silerek bu işi tamamlamak istiyorlar. Azerbaycan Yazarlar Birliği Başkanı Anar'ın Yaşamak Hakkı (Tulpars Yayınları, Ankara 2016, s.6263-) adlı kitabında Azerbaycan aydınlarından Ömer Faik Numanzade (18721937-)'nin "Ben Kimim?" adlı bir makalesinden bir bölüme yer verilir. Ahıskalı bir Türk olan Ömer Faik Tiflis, Şeki, Şamahı ve Gence'de öğretmenlik yaptı. Celil Mehmet Kuluzade ile birlikte 1905 ile 1931 yılları arasında 740 sayılı Molla Nasrettin adlı dergiyi çıkardılar. 1937 yılında Rus istihbarat örgütü KGB, Ömer Faik'i halk düşmanı ilan edip kurşuna dizdi. Ömer Faik'in "Ben Kimim?" yazısına göre bir Rus veya Gürcü'ye milliyetini sorarsanız, "Rus'um" veya "Gürcü'yüm" cevabını verir, ancak bir Türk ise aynı soru karşısında "Şamahılıyım", "Maragalıyım", "Kafkaslıyım", "İranlıyım" ya da "Sünniyim" veya "Şiiyim" der. Yazar bu konuda canı sıkılmış olacak ki soydaşlarını kınıyor: "Ey Türk! İster sıkıl, ister kendini kaybet, peşini bırakacak değilim. Sen her şeyi öğreniyorsun da neden kendi kimliğini öğrenmek istemiyorsun? Neden kendi varlığından, soy ve kuşağından haberin yok? Neden sana "Kimsin?" dedikleri vakit,

gerçek cevabı vermekte çaresiz kalıyorsun? Neden sadece "Türk'üm" diyemiyorsun. Şimdi de Türk'sün ve bundan sonra da Türk kalacaksın.

Senin bu Türklüğüne ne Şiilik, ne Babilik, ne de dinsizlik engel olabilir. Sen ey Türk! Hangi inanç ve meslekten olursan ol, her zaman Türk'sün. Sen bilmelisin ki dünyada daha Şii, Sünni, Babilik ve Şeyh adları yokken sen vardın. İslamiyet, Arabistan kumsallarında doğmadan bile sen Altay'ın eteklerinde tabiatın güzelliğine bakıp zevk alıyordun.

Üzeyir Bey de bu konuya şöyle değiniyor:

Bizlerden birine:

-Sen kimsin? Diye sorsan "Ben Müslümanım" der.

-Hangi millettensin?

-Müslüman milletinden.

-Dinin ne?

-Müslüman dini.

-Hangi dilde konuşuyorsun?

-Müslüman dili.

Göründüğü gibi "millî benlik", "milliyet" ve "dil" kavramlarının anlamları ile dinî bağlılığı birbirinden ayırmak, o dönemin gelişmiş basınında defalarca vurgulanmıştı."

1932 yılında yayınlanan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban adlı romanında da benzer bir diyalogla karşılaşırız. Ömer Faik'in yazısıyla Yakup Kadri'nin romanı,



aşağı yukarı aynı döneme denk geliyor. Demek ki o yıllarda Azerbaycan Türkleri de Türkiye Türkleri de güya Müslümanlık adına Türklüğünden uzaklaştırılmış, Türklüğü unutturulmuş vaziyetteydi. Yakup Kadri'nin romanındaki diyalog şöyle:

"Ahmet Celal ile yine o köyde yaşayan Bekir Çavuş arasındaki diyalog:

-(Bekir Çavuş): Biliyorum beyim sen de onlardansın emme.

-(Ahmet Celal): Onlar kim?

-(Bekir Çavuş): Aha, Kemal Paşa'dan yana olanlar...

-(Ahmet Celal): İnsan Türk olur da, nasıl Kemal Paşa'dan yana olmaz?

-(Bekir Çavuş): Biz Türk değiliz ki, beyim.

-(Ahmet Celal): Ya nesiniz?

-(Bekir Çavuş): Biz İslâmız (Müslümanız), Elhamdülillah... O senin dediklerin haymana'da yaşarlar." (s.152153-)

Bugün bu tartışmalar hâlâ devam ediyor. Bir şehre, bir ülkeye, bir dine, bir mezhebe mensubiyet ayrıdır, bir milliyete mensubiyet ayrıdır. Bunlar birbirine karıştırılırsa işler karışır. Bazı kişiler, Türklerin gözünün içine baka baka "Türk'üm falan deme, bu ırkçılıktır, günahdır. Müslümanım de, geç git." Diyebiliyorlar.

Çünkü amaçları Türklerin milliyetini yok edip milliyetsiz, kimliksiz, kişiliksiz bir sürüye dönüştürüp kolayca gütmektir. Buna karşı Türklerin yapması gereken şey gayet basittir. Göğsünü gere gere "Ben Türküm!" diyecek, Türk düşmanlarını tanıyıp onlara oy ve dua desteğini kesecek, devletinin yönetimini kendisinden olan Türklere bırakacaktır. Türk, ya bunu yapıp kurtulacak, ya da yok olup gidecektir.

Türkiye Türkleri, Irak, Suriye, Türkmenistan Türkmenleri, İran, Azerbaycan Türkleri, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Afganistan, Doğu Türkistan, Kırım, Tataristan, Balkan, Avrupa Türkleri, adını saymadığım diğer bütün Dünya Türkleri birleşin, bütünleşin, yardımlaşın ve hep birlikte Turan Türk Birliği altında güvenli geleceğinizi sağlayın. Yaşamamız ve var olmanız için Türk birliğinden başka çare yoktur. Sizi bölüp parçalamak isteyen düşmanlara fırsat vermeyin. Düşman saldırısı karşısında birbirinizle uğraşmayın.

Ak ve Kara İyeler Bağlamında Büyü-Fal-Nazar İlişkisi: Aşık Kemiği Örneği

Giriş

Büyü-fal-nazar bağlantısı konulu arayışımız, bir noktada iyeler içerikli çalışmalarımızın bizi getirdiği noktanın biraz daha derinleştirilmesi arayışının bir sonucudur. Halk inanmalarında farklı başlıklar altında yaşamakta olan bazı inançlar vardı ki mahiyetlerinde ortaklıklar inanç sisteminin perdesini aralamaya çok daha müsaittiler. Büyü, fal ve nazar ile ilgili olanların toplandığı inançlar bu türdendi. Bu tür inançlarda uygulamaların merkezlerinde, derinliklerinde, inanmalarda yer alanlardan görünmeyenler, iyeler/sahipler gibi güçler vardı ve inancın ağırlık merkezini oluşturuyorlardı.

Bu konulu çalışmaların henüz başında dahi olmadığını biliyoruz. Her yeni denemeden biraz sonra ilgili ilişkilendirmelerin daha rahat olmaya başladığını da görebilmek mümkün olabilmektedir. Bu bildiri bu türden bir çalışmadır.

Bildirimizde büyü-fal-nazar içerikli bu türden bilgileri, elemanları ve elemanlarının fonksiyonları bakımından irdelerken, bu özellikleri üzerinde toplanmış oluşu itibariyle daha ziyade “aşık” üzerinde duracağız.

Büyü-Fal-Nazar Bağlantısına Dair Tespitler
Büyü, fal ve nazar arasında özel ilişkiyi ilk kurmamızla ilgili bulgular büyü'nün şifre kodlarının çözümü ile başladı. Büyü'nün merkezinde iyeler vardı. Büyü yapma, büyülenmek ve büyüden korunmak gibi büyüden kurtulmada iye ilişkisi ile izah edilebiliyordu. Büyüde uygulamacı olarak devrede büyücü olması halinde de o bir iye hareketi idi. Büyücü iyeleri kullanıyor veya iyelerin gücünden yararlanıyordu. Ak ve kara iyeler büyü bahsinde farklı pozisyonlarda da olsa büyü'nün türüne göre muhakkak bir şekilde rol alıyor aldırılıyorlardı. İsmi dar



Dr. Yaşar Kalafat

anlamda büyü olmasa da büyü birtakım gizli güçlerin şu veya bu yönde, şu veya bu şekilde yönlendirilmeleri olayı idi. Bazı hallerde, bazı büyülerde muhakkak devrede büyücü olmayabiliyordu, ancak ve fakat bu hallerde de etkileyici olarak fonksiyonu üstlenen iye idi.

Bir dönemin veya bazı inanç sisteminin bu türden elemanları ak ve kara iyeler iken, çağlar ve inanç sistemleri değiştikçe, iyeler yerlerini mümasilleri olan varlıklara bırakıyorlardı.

Kara iyeler, kem güçler olarak bilinirlerken, sadece görünmeyen varlıklar veya

onların yapılarında yer almıyorlardı. Bedenlenmiş, cisimlenmiş varlıkların; bitkilerin, hayvanların, insanların, hatta canlı olarak bilinmeyen suyun, toprağın, havanın, ateşin de iyeleri vardı. Bu iyeler de etkili olabiliyorlar, bu iyeleri de, farklı inanç sistemlerinde isimleri değişse de fonksiyonları aynı olan özel birileri harekete geçirebiliyordu.

Bir dönem bir kısım şamanların hayvanlar, bitkiler, atalar, ateş vb. varlıkların ruhlarından güç almaları ile bir kısım cincilerin keza büyü yaparken veya bozarlarken bu güçlerden yararlanmış olmalarının hemen hemen hiçbir farkı yoktur.

Kara iyeler için yapılan bu izah şekli, farklı kutupta ve farklı pozisyonda olmalarına rağmen, ak iyeler için de geçerli idi ve geçerlidir.

Büyü için yapılan bu tahlil ve getirilen esaslandırma, fal ve nazar için de tamamen olmasa da büyük ölçüde geçerlidir.

Fal ve nazarda da uygulama şekli ve uygulamadaki sıralama farklılık gösterse de uygulamanın içeriğindeki öz farklı değildir. Falabakarak geleceği anlamlandırılan falcıda, yararlandığı araçlardan, yaratılmışlardan bir varlık olarak yapısında ak ve kara iyeleri içerir. Herkes fala bakamaz, baktığı falda aynı şeyi göremez, her fala bakanın falı çıkmaz veya anı nispette sağlıklı çıkmaz. Suya baktırılan falcı çocuğun kız olması, annesinin ilk çocuğu olması gibi şartlar aranır. Zira kişiğünde ak ve kara yapılanması herkeste aynı olmayıp farklılıklar arz edebilir. Kişiğündeki bu farklılığı etkileyen birtakım hususlar, cinsiyete bağlı olabildiği gibi, buluş çağı, menopoz gibi hallere bağlı olarak da değişebilir.

Nazarda yapılan bu izahla bazı ortaklıklar içerir. Nazarı etkili olacak kişinin daha ziyade her nedense kadın kişi olması üzerinde durulmuştur. Nazar bir kem güç iken, bu gücün daha ziyade seyrek dişli, mavi gözlü, az-çok sarışın denilebilecek kimselerde olduğu inancı vardır. Bu tür kimselerden sakınılır ve bu tür kimseler çok kere kendi negatif enerjilerinden mahcubiyet de duyarlar.

Sonuçta herkes büyücü, falcı ve nazarlayıcı olma noktasında, doğuştan yüklü oldukları

güçler, sahibi oldukları iyeler itibariyle kendi aralarında ortaklık arz ederlerken, diğer insanlardan, bu özellikler bakımından farklılık gösterirler.

Bu farklılığı onlara veren, her insanda olabilen ak ve kara iyelerin bunlarda farklı yoğunlukta olmalarıdır.

Bu özellik uğurlu olma ve olmama durumları ile de bir dereceye kadar ilişkilendirilebilir. Ancak uğurlu olma ve olmama halinin formatı kanaatimize göre az-çok daha farklıdır. Bu bağlantıya daha sonra tekrar dönmek üzere irdelememize aşık kemiğinden hareketle sürdürelim.

Aşık Kemiği

Aşık kemiğinin hem büyüsel gücüne inanılır, hem onunla fal bakılır ve hem de onun uğur getirici özelliği olduğu inancı vardır. Daha ziyade kurdun aşık kemiğinin uğuruna inanılır ve onun cepte taşınması önerilir.

Anadolu çocuk oyunları çalışmalarında muhakkak aşık oyununa da yer ayrılmıştır. Anadolu'da aşık oyunu oynanmayan yöre olmamakla birlikte, doğal olarak daha ziyade hayvancılığı ve bilhassa küçükbaş hayvancılığın yoğun olduğu bölgelerin çocuk oyunudur. Hayvancılığın Türkiye'de hızla gerilemesi ve buna paralel olarak da fabrikasyon oyuncakların ve giderek elektronik oyun aletlerinin yaygınlaşması, aşık oyunu ve bu aşık etrafında oluşmuş olan fal, büyü, nazar ile ilgili inançları da unutturmuş olmuştur.

Anadolu aşık oyunlarını, aşığın Türk kültür coğrafyasındaki yaşayan ve tarihi izleri ile en ayrıntılı inceleyen araştırmacı halkbilim uzmanı Ahmet Turan olmuştur. Araştırmacı, “Türk Kültüründe Aşık Kemiği Oyunu” isimli muhtevalı alan ve kaynak taraması içerikli çalışmasında, aşık oyunları için haklı olarak “milli oyun” tanımını yapmaktadır.²

Yazar eserinde, aşık ve aşık oyununa Kaşgarlı Mahmud'un verdiği anlam ve Dede Korkut destanlarındaki yer alış şekline de değinmektedir.³

Eserde, Anadolu halk kültüründe aşık kemiğinin Doğu Anadolu'daki Kürt aşiretlerinde de yaşadığını, aşık kemiğinin

² Ahmet Turan, «Türk Kültüründe Aşık Kemiği Oyunu», Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı: 35 (Kasım 1989), s. 3437-; ayrıca bkz. Ahmet Turan, Türk Kültürü Araştırmaları: Doğu ve Güneydoğu Anadolu -I-, Millî Folklor Yayınları, Ankara 1991, s. 16-.

³ Ahmet Turan, a.g.e., s. 12-.

¹ *Dr., Halk Bilimi Araştırmaları Kültür ve Strateji Merkezi, yasarkalafat@gmail.com, www.yasarkalafat.info

taşa sürülerek lepezleştirildiğini Kırzioğlu'nun çalışmalarından hareketle belirtmekte, aşık kemiğinin yüzleri ve aşık oyunlarının türlerine değinmektedir. Buna göre aşığın çukur olan tarafı "aç", "çık", "cuk", tümsek olan karşı tarafı "tok", "tök", dar ve düz olan tarafı "bey", "say", "kazak", "kelek", "kel-ali", kenarları düz olan karşı tarafı ise "kıt", "tokan", "dalak" gibi isimler alır. Eserde ayrıca Abdulkadir İnan'ın aşık konusundaki açıklamalarına da yer verilmektedir.

Aşık kumar bağlantılı bir bulgu da Müşfika Abdulkadir'den naklen A.Turan tarafından yapılmaktadır. Buna göre aşığın bir yanı kız diğer yanı erkek olarak hesap edilmektedir. ⁴ Bu konuda elimizde fazla bir bilgi mevcut değildir.

Aşık Kemiği-Nazar-Fal-Büyü Bağlantısı

Aşık kemiğinden fal bakılabileceğini biz ilk defa Yesi şehrinde çeşitli yöntemlerle fal bakanlar arasında gözledik. İskambil, bakla falları bakanların arasında, ellerinde aşık kemiği olanlar da vardı. Bu bize Muş'ta kış aylarında hanlarda aşık kemiği ile şans oyunu oynayanları hatırlattı. Aşık kemikleri zar veya iskambil kâğıdı gibi kumar vasıtası idiler. Çok seyrek rastlanılan bu uygulamada, aşıklar kullanılarak para kazanılıp veya kaybedilebiliyordu. Sözlü kültürümüzde yer alan boy ölçüşemezsin anlamındaki "aşık atabilmek", "sen benimle aşık atamazsın" ifadeleri, bu iddialaşmanın ürünü olmalı. Nihayet Arpaçay'da keza çok seyrek de olsa aşık kemikleri ile fal açıldığını da hatırladık. Çocukken aşık kemikleri ile imtihandan alacağımız notu güya tahmine çalışır, uydurduğumuz uygulamalar yapardık.

Aşık falına dair bilgi veren kaynaklar; "Aşık kemiğinin dört yüzü, alçı, şige, büge ve tayke olarak isimlendirilir. Falcı, aşık kemiğini dikkatle yere yuvarlar veya havaya atar. Alçı tarafının gelmesi, muradın olacağına işaretler. Eğer Alçı gelmezse fal tutmamış demektir" açıklamasını yaparlar. ⁵

Gaziantep çevresinde Anadili Türkçe ve Kürtçe olan halk kesimlerinde de "fal mı baktın" manasında "aşık mı attın" tabiri

vardır. ⁶

Türkçede "aşığı bey oturmak", "aşığı cuk oturmak", "aşık atmak", "aşık atamamak" deyimleri de vardır. ⁷ Bu tür sözlü kültür örneklerini ileride görüleceği üzere zenginleştirebiliyoruz.

Bu dağınık bilgiler, MayrambekOrozobayev'in aşık kemiği konulu kitabını ⁸ okuyunca, aralarında bir ilişkinin aranması fikrini bizde doğurdu. Aşık oyunu hayvancılık, bilhassa koyunculuk yapan toplumun kültür ürünü idi. Aşık oyunu, oyun çeşitlerinin isim almaları, oyunların kurgulanma şekilleri ve aşık cinslerinin isim almaları ile bizde göçebe bozkır kültürünün bir ürünü intibasını bırakmıştır.

Muş'ta ve Erzurum'da küçük kız çocuklarının kolyelerinde ve nadiren de olsa saç örgülerinde minik aşık kemikleri olduğunu hatırlıyoruz. Nazarlık konusunda bilgi derlerken de bebeklerin beşiklerine asılan nazar bocuklarının arasında aşık kemiğinin de olduğuna dair bilgilerin olduğunu da hatırlıyoruz. Hal bu olunca aşık kemiği halk inançlarında nazar kırıcı, nazara karşı koruyucu özelliği ile yaşamaktaydı.

Kurt-halk hekimliği konulu bir çalışmamızda kurdun kılı, pençesi, dişi, tırnağı, ciğeri, gibi, aşık kemiğinde de hikmet arandığını görmüştük. ⁹ Daha ziyade minik kurt aşık kemikleri kız çocuklarının kolyelerinde yer alabiliyordu. Bir dönemin aşiret kültüründe küçük kızların saç örükleri arasına keza minik aşık kemiğinin de boncuklarla birlikte örüldüğü ve çok değerli bulunduğu bilgisini derlemiştik.

Kırgız halk kültüründe deve, karaca, ceylan, manda, inek, geyik gibi çift tırnaklıların aşık kemiklerinin de yer aldığı açıklanmaktadır. ¹⁰ Büyükbaş hayvanların aşık kemiklerinden ve gıca diye bilinen kemikten de çok nadir olsa da oyun oynanırdı. Onların oyunları daha farklı idi.

⁶ Ahmet Turan, a.g.e., s. 6.

⁷ Ahmet Turan, a.g.e., s. 6.

⁸ MayrambekOrozobayev, Kırgız Kültüründe Aşık Kemiği ve Kırgızca'daki Aşık Oyunlarıyla İlgili Söz Varlığı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2018.

⁹ Yaşar Kalafat, "Kurt ile İlgili Türkeçarelerde İnanç ve Uygulamalar", I. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildirileri Kitabı (2024- Mayıs 2008), Cilt: II, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 2008, s. 15321538-.

¹⁰ MayrambekOrozobayev, a.g.e., s.6.

Kars'ta "it aşığından eneke olmaz" diye özlü söz vardır. Soy sop aranınca önemli olduğu anlatılmak istenince söylenirdi.

Kars'taki çocukluk yıllarımızda bilhassa ortaokul öğrencisi olduğumuz dönemde hepimizin aşıkları, bakır telli, kurşun veya mum dökülmüş, çok kere kırmızıya boyanmış enekelerimiz vardı. Aşık oyunu etrafında, let, kırma, kala, çız, kızır, tok, çik, kopbe, çur gibi bir sözlük oluşmuştu. Aşıklarımızın içinde "uğurlu" aşığımız da olurdu.

Fal geleceği okumaktır, geleceğe dair açıklama yapabilmektir. Gelecekte olanlara dair haber alabilme, gelecekte olacak olanları görebilmektir. Sıradan insanoğlunun yaradılış özellikleri arasında böyle bir donanım yoktur. Geçmişteki tüm olanları ve gelecekteki tüm olacakları bilebilmek kalp gözü açık olmakla mümkün iken, bu tür kimseler seçilmiş, kutlanmış kullardır. İnsanoğlundan özel donanımlı olmayanlar bu tür özellikleri sergileyebilmelerinde, semavi dinlerce yasaklanmış yolları, yöntemleri kullananlar olarak bilinirler. Günümüzde bunlar cinciler geçmişte de ismi farklı da olsa bu türden aracıları kullanan kâhinlerdi ve büyü yöntemini kullanıyorlardı.

Cinciler veya cinci hocalar, müdahale edecekleri konuyu dinliyor, bakılacak bir hasta var ise ona bakıyor, ilgili kitaplarına, suya ve ateşe bakıyorlardı. Kâhinlerin ise bir kısım hayvanlar ve bitkilerden alınmış çeşitli yardımcı güçleri vardı.

Kırgız halk kültüründe aşık kemiği kavramsal olarak birçok anlamı simgelerken, genellikle çok kere erkek çocuğu simgeler. Babalar çocuk dünyaya gelmeden aşık kemiği toplamaya başlarlar. Rüyada aşık kemiği babalar için çocuğunun olacağı anlamına gelir. Hayvanın sağ aşık kemiği erkek, sol aşık kemiği kız çocuk anlamına gelir. Görülen aşık kemiği büyük, eneke ise, çocuğun büyüünce lider olacağı anlamına gelir. ¹¹

Öte yandan, İsmail Görkem, konu ile ilgili olarak izahat verirken, Şamanizm'de kemikle fal bakma uygulamasının varlığına vurgu yaparak; "Şamanizm'de yağrncı olarak bilinen bu uygulamanın Eski Yunan ve Roma'da görüldüğü, aşık kemiği falının Nogaylar, Özbekler, Kırgızlar ve Kazaklar arasında da olduğu, evlatlığa

¹¹ MayrambekOrozobayev, a.g.e., s. 9.

kabul törenlerinde de çocuğun eline ilikli aşık kemiği verildiği" bilgisini vermekte, şamanların kaburga ve âşık kemiklerinden fal baktıklarına değinmektedir. ¹²

Anadolu halk inançlarında, rüyada kemik görmek, mal ve iyi geçim anlamına gelir. ¹³ Bebeğin yirminci gününde yapılan beşiğe ilk yatırmamerasiminde kindikene/göbek anne, ebe tarafından beşiğe sağ ve sol aşık kemikleri koyulur. Aşıklar yukarıdan aşağıya doğru yuvarlanır; "Beşik anası berk tut, Umay anası uyku ver" diyerek yeni doğan bebek beşiğe koyulur. Aşıklar beşiğin üst kısmından asılır ve sağ mı, sol mu diye seslenilir. Bu merasimden geçen evlatlık da öz evlat muamelesi görür. Benzeri aşık kemiği içerikli uygulamalar devam eder. Etinden ayrılan aşık, erkek çocuk sahibi olmak isteyen birisine verilir. Onu yere atmak veya köpeğe vermek iyi karşılanmaz. Ayrıca Kırgızlarda eski bir gelenek olarak mezar armağanı olarak aşık kemikleri ile defnedilme uygulaması vardır. Kırgız destanlarında aşık kemiği gerektiğinde kahramana yardımcı olmakta, bunun için aşığın yere atılması yetiyordu. Er Töştük Destanı'nda eşi ona yardımı olur diye "Sihirli Altın Eneke" vermektedir. Gerektiğinde yere atılıp ata dönüşmesi sağlanmaktadır. ¹⁴ Mezar armağanı uygulaması bizde yeni ufuklar açmıştır. Bilhassa Alevi-Bektaşî İslâm kesimin bir bölümünde daha yoğun olarak görülen ölüyü sergi ve yatak ile defin etme uygulaması ¹⁵ ruhun vücuttan ayrılması ile kişiöğlunun görülecek günlerinin bitmediği inancının farklı bir tezahürüdür. Silahları ile gömülen kahramanın, o pusatlarına, gideceği yerde de ihtiyacı olacağı inancı ile bize göre ilişkilendirilebilecek bir inançtır. Keza tulinancında ölen kimsenin özel eşyalarının yakınları tarafından alınıp, saklanıp, hatırlanma vesilesi yapılması ile ölüyü mutlu edeceği inancı ¹⁶ ve mezar armağanı

¹² İsmail Görkem, "Abdül Vehhâb Gazi'ye Ait İnanış ve Gelenekler", İnönü Üniversitesi II. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, Malatya 1987, s. 133137-.

¹³ M. Sadi Çöğenli, Rüya Tabirleri Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul, s. 457.

¹⁴ MayrambekOrozobayev, a.g.e.

¹⁵ Yaşar Kalafat, Türk Kültürlü Halklarda Ölüm, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.

¹⁶ Yaşar Kalafat, "Tul İnanç-Geleneğinin Arkaik Dönemden Günümüze Görüldüğü Haller ve Avanos Halk İnançlarındaki

inancı, ruhun devamlılığı inancı,bütünün bir bölümü, parçasıdır.

Kırgızlarda kurt aşık kemiği ile cilt hastalıkları tedavi edilir, ayrıca çocuklar cilt hastalıklarından korunmak için çocukların giysilerinin yakalarına kurt aşık kemiği takılır. Böylece onların zararlı ruhlardan ve nazardan korunacaklarına inanılır. Beşiklere ise kurtlarınaşık kemiği ve kurt dişi asılır. Koyun ve keçinin aşık kemiklerinden ise bağirsak hastalıklarının tedavisinde yararlanır. Biriktirilen aşık kemiği sayısının yüze çıkması halinde,“koyun sürüsü de yüze çıksın” diye dua edilir. Genellikle ava çıkacak olanlar, yola gidecek olanlar, üzerlerinde aşık bulundururlar, aşıkların, düşmanlarına karşı taşıyanları koruyacağına inanılır. ¹⁷ Bu bulgularda aşık kemiği, bereketin ve bol rızkın simgesidir.

Ordo koyununda kullanılan ve tomboy olarak bilinenaşık,manda aşığıdır. Kötülüklerden koruduğuna inanılan tomboy’un bir ailede nesilden nesile geçmiş olmasıyla iftihar edilir. ¹⁸

Kırgızlarda falcılık geleneği ve aşık kemiği bağlantısı konusunda bilgi verirken Orozobayev, aşık kemiği ile falcılığın geçmişte çok yaygın olduğunu, “Türk ve Moğol boylarının çoğunda davul üzerine aşık kemiği atılarak, kemiğin aldığı şekle göre bazı öngörülerde bulunduğu” belirtmektedir. J.P. Rouxdan yapılmış alıntıyla, “özellikle fala bakmakta kullanılan aşık kemiklerinin önemli bir işaret” sayıldığından bahsetmektedir. İrk Bitig kitabında, fal için kullanılan aşık kemiklerinin altından olduğundan söz edildiğini vurgulamıştır. ¹⁹ J.P.Roux’a göreaşık falının bütün Türk boylarının çok zengin bir kelime hazinesi ile yaşamasının, onun evrenselliğini ve çok eskiliğine işaret ettiğini de belirtmektedir. ²⁰

Aşık kemiği fal bağlantısı münasebetiyle de Nogay Türklerinin Edigey destanında Alp Kabardin’in hareket tarzının hayırlı olacağını belirlenmesi konusunda, davul

üzerine aşık atıldığını, alçı düşmesi halinde Alp Kabardin’in arkasından kovulacağına ant içilir. ²¹

Böylece diğer Türk boylarında da örneklerini göreceğimiz aşık kemiği ile fal, geleceği tahmin yapıldığı, alçı düşen aşığın kararın uygulanması anlamına geldiği ve böyle hallerde aşık merkezli ant/yemin edildiği geleneği Oğuz Türklerinde de vardı.

Yazar bu uygulamanın,Şeybek Han’ın Semerkant kuşatmasından hareketle yaptığı örneklemeyle Özbek Türklerinde de yaşadığını, keza Akkoyunlu tarihi olanKitab-ı Diyarbekriyye’den hareketle Akkoyunlu Türk hükümdarı Uzun Hasan’ın kös üzerinde aşık atarak savaşın akıbetine dair fala baktığını belirtmektedir. ²²

A.Turan, Faruk Sumer’in de Yazıcıoğlu’nunSelçukname’si ve Kitab-ı Diyarbekriyye’den hareketle, iki Türk hükümdarının savaştan evvel aşık falına baktıklarını belirttiğini ifade etmektedir. ²³

“Kırgızlarda eskiden taştölge“taş falı”,hamırtölge “hamur falı”,kömöçtölge“çörek falı”, çiy tölgö “hasır falı”, bal tölgö “kitap falı”,bıçak bölgö “bıçak falı”,buudaytölge“buğday falı”,ıylaaktölgö “koyunların bağirsagında oluşan sutorbacıklarına bakılarak yapılan fal”, tuz tölgö“tuz falı”,dalı körüü“kürek kemiği falı”,aşık solunu “aşık falı”gibi falın birçok şeklinin olduğu bilinmektedir.” ²⁴

Kürek kemiği ile Ortadoğu İslâm coğrafyasındaki bir inanca göre, eti yenilen hayvanın bu kemiği kırılır ve fakat iki parçaya ayrılmaz. Bu uygulama Hz. Muhammed’in (s.a.v.) atının üzengisinin böyle bir kemiğe takılması ile izah edilir. ²⁵

Karaçay’da katıldığımız geleneksel bir ziyafette yemek masasının itibarlı konuğuna verilen kemikli etin bıçak kullanılmadan yenmesi şeklinde bir uygulamaya şahit olmuştuk. ²⁶ Kırgız halk kültüründe etli aşığın et kısmının kemikten ayrılmasının da özel uygulama şekli vardır. Mardin/Kızıltepe’de “Sofrada Kelle” uygulamasında kelleden kesilmiş et parçaları, kellenin dili, dudağı

ve diğer kesimleri, ailenin farklı fertlerine, onların özelliklerine uygun temennilerle evin beyi tarafından verilir. ²⁷

Bu fal türlerinden hamur falına çağırım yapan bir geleceği okuma uygulaması, belirli gecelerde Kars’ta aile veya yakın komşular arasında kete türü hamurışı ekmekler hazırlanır, bunlardan birisine madeni para koyulurdu. Bu kimin tabağına rastlarsa onun ailenin şanslısı ve yılın en şanslısı olduğu kabul edilirdi. Buna kete falı denir, ancak isim çok yaygın değildir. Ayrıca Bayburt’ta ve Kars’taki Bayburtlu ailelerde mantı yapılırca da mantı hamuruna madeni para konulur çocuklar dişlerine dikkatli olmaları için uyarılırdı. Buna mantı falı denirdi. Bu uygulama Kars ve Sarıkamış’taki Kafkasya göçmenleri arasında da vardı. ²⁸

Kitap falı olarak da bilinen bir fal türü de Kars, Erzurum, Bayburt havalisinde de uygulanırdı. Buna “kitaba bakmak” denirdi. Daha ziyade genç kızların kısmetlerini tahmin için niyetlenip Kur’an-ı Kerim açılır ve açılan bölümün sağ kısmındaki ayetler okunup, anlam çıkarılmaya çalışılırdı. Kur’an’ın,İslâm’ın yasakladığı fala alet edilmek istenmesi çok sakıncalı bulunur, yapanlar kınanırdı.

Kırgızlar arasındaki falı andıran ve oyuna dönüştürülmüş uygulamalarda “aşık, düz bir zemin üzerine atılır, duruş şekline ve kaçınıcı atılış oluşuna göre anlam çıkarılır. Aşık otursa karşısındaki “han”, çık otursa “kadın”, bök otursa “sofi” (mümin),tohan otursa “eşek” olduğuna yorumlanır. ²⁹

Aşık kemiğinden hareketle kişinin kimliğini belirleme türünden uygulama, Kars, Muş, Erzurum, Ağrı’da da vardır. Aşık kemiğinin farklı yüzlerine verilen tohan: tok, çık: aç, kızır: bey, alçı: eşek, gibi isimlerden hareketle, falına bakılana muzipçe şakalar yapılırdı.

Aşık falının da doğu, kuzeydoğu ve iç Anadolu’da yapıldığına dair bazı izlere rastlanılabilmekle beraber, bu fal türü yaşayan bir uygulama şekli değildir. Daha ziyade şakalaşma adına yapılır.

Pamir Kırgızlarında “aşık kemiği doğru

²⁷ Yaşar Kalafat, “Kızıltepe Yöresinin ‘Sofrada Kelle’ Geleneği ve Türk Halk Kültüründe Kemiğin Yeri”,I. Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu (2628- Mayıs 2006, Mardin),www.yasarkalafat.info

²⁸ Kaynak Kişi: Nermin Ögün, orta tahsilli, ev hanımı.

²⁹ MayrambekOrozobayev, a.g.e., s. 14.

söyler, taş ise kesin söyler” şeklinde bir söz vardır. ³⁰ Doğru söylemek ile kesin söylemek farkı, kemik ile taşın sözlerindeki doğruluk ve kesinlik farkı bakımından önemli olmalı.

Anadolu’da “çur çıkana”, “çuruna güvenip oyuna oturulmaz”, “çur bitmeden yenen belli olmaz” gibi özlü sözler vardır. Çur,aşık oynayanların oyunun sonunda oyun alanındaki aşıkları, “çurumu ver” diyerek kaçırma ve tekrar oyuna kendi aşıklarınımışçasına sokma hakkıdır. Diğer oyuncular bu aşık kaçırmaya karşı tedbir olmak üzere “çur çıkana” derler. Bu söylenmiş ise kaybetmeye başlayan oyundaki aşıkları kaçıramaz.

Ant ve aşık kemiği ilişkisi de bize göre bazı sırlar içermektedir. Türk-Moğol halklarında kalıcı dostlukların yemininde taraflar karşılıklı kıymetli eşya hediye ederler. Moğolların Gizli Tarihi adlı eserde, Cengiz Han ile Camuha buz üzerinde aşık oynadıktan sonra, dostluklarının nişanesi olarak Cengiz Han içerisine kurşun dökülmüş bir aşık kemiği verir ve ondan karaca aşık kemiği alır. Böylece yeminli kardeş olurlar. ³¹

Rüya-aşık kemiği ilişkisine dair olan inançlara gelince, Kırgız Türklerinde rüyada eneke görmek, enekeye sahip olmak iyilik, güç ve itibar olarak yorumlanır. Bir bebeğin doğması bekleniyor ise rüyada görülen aşık,onun kahraman olacağı şeklinde anlamlandırılır. ³²

Sonuç

Aşık kemiği ile ilgili inançların fal, büyü ve nazar inancı boyutunun da olduğunu; Altaylar, Uluğ Türkistan, Azerbaycan ve Anadolu’da bu inancın izlerini uygulama ve sözlü kültürde takip edebilmenin mümkün olduğunu, aynı zamanda “mezar armağanı”, “tul inancı” gibi inanç kültürleri ile de birliktelik arz ettiklerini, Dede Korkut, Edige gibi Türk destanları bu gerçeğe şahitlik ederken, Türk tarihinden kayıt altına alınmış vakaların da keza şahitlik yaptıklarını görebiliyoruz.

³⁰ MayrambekOrozobayev. a.g.e.

³¹ Ahmet Temir, Moğolların Gizli Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1948.

³² MayrambekOrozobayev, a.g.e., s. 1415-.

Yansımaları”,www.yasarkalafat.info

¹⁷ B.Y. Butanayev, BurhanizmTyurkov Sayana-Altaya, Abakan 2003 (Zikreden: M. Orozobayev,a.g.e.,s. 12).

¹⁸ MayrambekOrozobayev, a.g.e.,s. 12.

¹⁹ Jean-Paul Roux,Eski Türk Mitolojisi, Ankara 2011, s. 86 (Zikreden:M. Orozobayev,a.g.e.,s. 13).

²⁰ Jean-Paul Roux, a.g.e. (Zikreden: M.Orozobayev, a.g.e., s. 13).

²¹ Ahmet Turan, a.g.e., s. 2.

²² Ahmet Turan, a.g.e., s. 2.

²³ Ahmet Turan, a.g.e.

²⁴ MayrambekOrozobayev, a.g.e.,s.13.

²⁵ Yaşar Kalafat, Balkanlardan Uluğ Türkistan’a Türk Halk İnançları-I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005.

²⁶ Yaşar Kalafat, a.g.e.

Mağdur Edebiyatçılarımızdan

Ali Kemal Kâhyaoğlu

Türkmen edebiyatında, Osmanlı devletinin son yirmi – yirmi beş yılını kapsayan bir ara dönem, bir geçiş dönemi, bir dönüşüm dönemi vardır. Bu dönemde edebiyatımıza hizmet edenlerin, emek verenlerin birçoğuyla ilgili olarak günümüze kadar ciddi çalışmalar, doğru dürüst çalışmalar yapılmamıştır. Hatta edebiyat tarihimizde nedense, bunların kimisine yakından uzaktan bile işaret edilememiştir. Dolayısıyla adları, yazmış oldukları eserleriyle, yayımlanmış oldukları dergi ve gazetelerin arasında gömülü olarak kalmış unutulmuştur. Bunları, edebiyatımıza vermiş oldukları emekleriyle, çabalarıyla değerlendirerek, hak ettikleri yerlere yeniden oturtmak veya manevi olarak ihya etmek, bir vefa görevi, bir haktanırlıktır. Bunlardan biri Ali Kemal Kâhyaoğlu'dur.

Ali Kemal Kâhyaoğlu'nun, Türkmen edebiyatı tarihiyle ilgili kaynakların birçoğunda adı, yakından tanıdığımız edebiyatçılarımızın adlarıyla birlikte anılmaktadır. Ancak ne özgeçmişleriyle ilgili olarak bir bilgiye ne de kaleme almış olduğu yazı ve şiirlerinden bir örneğe rastlamamaktayız.

Dr. Suphi Saatçi, Türkiye Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan «Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatı Antolojisi'nin «Irak-Kerkük Türk Edebiyatı» bölümünde, meşrutiyetinden sonra Kerkük'te çıkan Havadis gazetesi ile Maarif dergisinin edebiyatçılarımız için yeni ufuklar açmış olmasından ve böylece şiir yanında, dil ve düşünce dünyasının zenginleşmesinden söz ederken, bu alanda ilgi çeken yazarlar arasında, Kutsi-zade Ahmet Medeni, Fethi Safvet Kırdar ve Cevat Necipoğlu'dan sonra Ali Kemal Kâhyaoğlu'nu göstermektedir.¹

Aynı eserin diğer bir yerinde okurlarıyla aynı kanaati şu satırlarla paylaşmıştır: «Irak Türk nesrinin gelişmesi, hiç şüphesiz ki, matbaanın kurulması ile başlamıştır.



Prof. Dr. Mehmet Ömer Kazancı

Kerkük'te ilk olarak Havadis gazetesinin, daha sonra Maarif dergisinin yayımlanması, nesir hayatına canlılık getirmiştir. Bu dönemde yazılarıyla ilgi çeken isimlerin başında Kutsi-zade Ahmet Medeni, Fethi Safvet Kırdar, Ali Kemal Kâhyaoğlu ve Cevat Necipoğlu gelir»². Eserin iki yerinde de, diğer yazarların doğum ve ölüm tarihlerini tırnak arasına alarak gösteren yazar, Ali Kemal Kâhyaoğlu'nunkini, bilinmediği için, göstermemiştir.

Ali Kemal Kâhyaoğlu'na, rahmetli hocamız üstat Ata Terzibaşı da «Kerkük Matbuat Tarihi» kitabında birkaç defa işaret etmiştir. Onu, kitabın 60. sayfasında Havadis dergisinde eserlerini yayımlayan yazar ve şairler arasında M. Fehmi, M. Şevket, M. Cevat, Hayrettin Farûki ile birlikte göstermiştir.³ Ayrıca Maarif ve Kevkeb-i Maarif dergilerinde yazı ve şiirler yayımlanmış olduğunu saptamış, tespit etmiştir⁴. Oysa «Kerkük Şairleri» eserinde Kâhyaoğlu'na yer vermemiştir. Nedeni açık diyebilirsiniz. Kerküklü olmadığı için...

Aslında Ali Kemal Kâhyaoğlu'nun Kerküklü

² a.g.e: sayfa 164.

³ Ata Terzibaşı (2005) Kerkük Matbuat Tarihi, Kerkük Vakfı yayınları, Yaylacık Matbaası, İstanbul. Sayfa 60.

⁴ a.g.e.: sayfa 63 ve 68

olmadığını kestirmek mümkün değildir. Hayatı hakkında şu ana kadar her hangi bir bilgiye sahip değiliz. Fakat onun bir süre Kerbela'da yaşadığını elimizde bulunan Maarif dergisinin yaklaşık tüm sayılarından biliyoruz. Bu dergide yayımladığı kimi yazı ve şiirlerin bir kısmında adına bitişik olarak Kerbela kelimesini görüyoruz. İşin en ilginç yanı, derginin birinci sayısında biri şiir, diğeri hikâye olmak üzere iki yazısı bir arada yayımlanmıştır. Bu da, Kâhyaoğlu'nun derginin çıkacağından peşin bilgili olduğuna en büyük bir tanıktır. Havadis gazetesinde çalışan dostlarından bunu öğrenmiş olabilir ve hatta kendisine bu konuda bir teklif gelmiş olabilir diye düşünüyoruz. Dolayısıyla dergiye öncelikli bir hazırlıkla katkı sağlamış ve biri şiir diğeri hikâye olmak üzere iki ürün birden göndermiştir. Bu birinci sayıda yayımlanan şiir, «Mazi» adındadır. Müstezat serbest türündendir.»Muhterem meslektaşım Zeynelabidin beyefendiye» tümcesiyle, Zeynelabidin beye armağan edilmiştir. Zeynelabidin, o sıralarda «Divaniye Mahkemesi Ceza reisi» olan ve ünlü şairimiz Mahiyettin Kabil'in oğludur. Döneminin önemli şairlerinden biridir. Aynı sayının aynı sayfasında Zeynelabidin'in de «Yâd-i Mazi»⁵ adında bir şiiri yayımlanmıştır. Şiirlerin adları birbirini yakın olsa da, ancak iki şiir arasında gerek konu, gerek nazım biçimi bakımından her hangi bir benzerlik yoktur, Ali Kemal Kâhyaoğlu, «Mazi» şiirinde büyük bir ihtimalle Balkan savaşlarında Osmanlı'nın almış olduğu yaralardan dert yanarak, bu yaraların Osmanlıya yaraşmadığını bildirmekte ve şanlı «Mazi»den, özellikle de «Baba Osman»dan» Oğul Osman için imdat beklemektedir. Şiirin metni şöyle: Başta kavuk, ayakta pabuç, elde kalkanı Piş tahayyülümde maha betr-san⁶ olan Mazinin insanı Garbın büyük kralları hep yegân yegân Ey tığ-ı hunçegânına⁷ baş eğdiren baba Bir tek sana, sana binlerce biz feda Gel bir gör oğlunu Dünkü esirin ayağında kan ağlayan Biçare Osman'ı ***

⁵ Ata Terzibaşı (2013) Kerkük Şairleri, Ötügen, İstanbul. Sayfa: 180

⁶ Maha betr-san olmak: ayın bir parçası olmak, aydan koparılmış bir parça olarak.

⁷ Tığ-ı Hunçegân: her tarafından kan damlayan kılıç

Osmanların, Yavuzların ey korkak evladı Mahvoldu mu mefkûrende, düşün, geçmişin yâdi Batsın mı yerlere, yazık, Osmanlılık adı Yüz bin şehidin al kanı rizandır⁸ bugün Fıskır gözümünden ey feveran eyleyen kanım Bin darbeyi cünun

Her saniyede damağıma inmektedir benim Mazi yetiş, yetiş bana ver nağmeyi sükûn... Kâhyaoğlu bu şiirini, Zeynelabidin'a armağan ederken ona «meslektaşım» diye hitap etmiştir. Bununla «edebiyat meslektaşısı» mı yoksa «vazife meslektaşısı» mı, hangisini kastetmiştir, bilmiyoruz.

Yukarıdaki müstezat şiirinin bir benzerini Maarif dergisinin son sayısında yayımlanmıştır. Aynı sayıda biri «BahaZüheyr» öbürü «Sernüvişt-i Kaza» olmak üzere iki yazısı çıktığı için «Kerbela Sokaklarında» adlı bu şiiri (A. K.) imzasıyla yayımlanmıştır. Şiir Rumi 23 Eylül 1329 tarihinde yazılmış olduğu bildirilmekte ve «şimalin yaylasına» diye bir not taşımaktadır. Kerbela'da yaz günlerinin dayanılmaz sıcaklığından yakınılarak başlayan şiirde söz hayatın zor bir yolculuk, dayanılmaz bir yolculuk olduğuna getirilmektedir:

Tuzlu çıplak hemen hemen bir çöl Dinecek mertebe geniş bir yol Güneşin rize rize tütünlünen İltima'iyile yıkanır yol yol... Bu nihayetsiz ufk-ı navvarın Sayısız menba'-ı hafasından Fıskırır bir selsebil nar-ı ekin Köpürür bir nicar muttariden ***

İşte bir yolcu, bir garip insan Başta şemsiye, elde mirvahâsı Yaka salkım saçak, göğsü üryan Sendeler bir edayı zuc'retle Darlanır her adımda bir nefesi Sarsılır şiddet-i hararetle Sarsılır çünkü semt-i reisinde Güneşin mültemi' ve ateş-zen Kamçısı bir dakika eksilmez Kurumuş leblerinde bir damla Bir yudumluk suya tahassürle Soluyan bir sâ'ğır var mühtez Müteheyyiç hayata lanet eder. ***

Bu yollarda bin meşakkatle Bu ateşli bir felaketle Sürünen, çırpınan zavallı beşer Sence ömrün bütün tecellisi Bir nihayetsiz ihtilac-ı ta'ap

⁸ Rizan olmak: akmak, dökülmek

Ruhunun en büyük temennisi
Bir avuç gölge, bir yudumluk ab
23 Eylül 1329

Kâhyaoğlu üretken bir yazardı. Elimiz altında bulunan maarif dergisinin tün sayılarında yazıları bulunmaktadır. Üstelik bazı sayılarda iki yazı veya iki yazı bir şiiri bir arada yayımlanmıştır. Yazılarını:

1- Edebiyat tarihi

2- Arapçadan şiir analizi ve açıklaması

3- Roman tercümesi

olmak üzere üç kategoriye ayırmak mümkündür. Bunlarla birlikte kendisine ait yazı ve şiirleri de az değildir.

Kâhyaoğlu'un çalışmalarına tanık olmak açısından yararlı olabileceğini düşündüğümüz için bu yazıların en önemli olanlarına burada özet olarak değinmek istiyoruz.

1- Osmanlı Edebiyatı Tarihçesi:

Kâhyaoğlu bu yazıya şu cümleyle başlamaktadır: «Osmanlı edebiyatı, bünyen-i saltanatımızla, hem asri, hem eski bir tarihi haizdir. A'vamil ve mü'essirâtı itibarıyla eski ve yeni olmak üzere başlıca iki büyük devreye ayrılır».⁹ Yazar, Fars edebiyatını, eski edebiyatımızı en fazla etkileyen bir faktör olarak görmekte ve o dönemde gelişmeye, gelişip yayılmaya başlayan sofi tarikatlarının bile edebiyatımıza Farslardan girdiğini söylemektedir.

İkinci dönemde edebiyatımız en fazla Avrupa edebiyatından etkilenmiştir. Fransız edebiyatı bunların başında gelir. Şinasi'nin bunda rolü büyüktür. «Bu cereyan-ı edebiyenin reisi avam-perest bir üsluba malik olan Şinasi idi. Şinasi tahsil-i iptidai ve mahalliyi Şark'ta ikmal ettikten sonra, Sultan Abdülmecit tarafından, medeniyet-i hazireyi takip ve u'lum-ı maliye tahsili için Paris'e gönderilmiş, orada La-Martin ve en meşhur asırdaşlarının dostluklarını kazanmıştı. Memlekete avdet ettiği sırada tesis ettiği gazetesine Türkiye'nin Avrupalılaştırılması lüzumunu hararetli bir lisanla müdafaaya koyuldu. La-Fontaine eserlerini tercüme etti. Bilhassa lisanın sadeleştirilmesi fikreni neşir için çalışıyordu»¹⁰. Fakat yazara göre «Tanzimatçılık cereyanını idare ve hatta ikmal eden yegâne sima Namık Kemal Beydir»¹¹. Çünkü o:

9 Maarif dergisi, sayı 3, sayfa 21

10 Maarif dergisi, sayı 3, sayfa 28

11 Maarif dergisi, sayı 4, sayfa 27

1- «Fevkalade hayrat ve ihtirama değer azimli, ulvi bir iktidardır/ yeteneklidir».

2- «Safahat -ı edebiyenin bütün envâ'ni ve hemen aynı muvafakatiyle zatında cam' etmiştir».

3- «Şair, romancı, tarih-şinas, gazeteci idi. Hararetli bir vatanperverdi».

4- «Abdülaziz tarafından duçar tazyik olmuş bir hürriyetçi (liberal) idi».

5- «Zamanında nadir tesadüf edilir bir avam-perest rolü oynamıştır».

6- «Ziya Paşa ve diğer silah arkadaşlarıyla beraber Avrupa'ya iltica ve orada ilk jön-Türk kavmiyesini tesis etmişler. Vasıtayı neşr-i efkâr olmak üzere «Hürriyet» gazetesini çıkarmışlar».

7- Abdülhamit tarafından kanun-ı esasîyyenin tatilinden sonra, Mithat Paşa'nın uğradığı akıbeta Kemal Bey'de duçar olmuştur. Nefy edilmiştir».

8- Kemal ve bütün Tanzimatçılar grubu, tesirlerini yalnız siyasetçilerde değil, cereyan-ı edibîdede gösteriyorlardı».

9- Lisan-ı Türkî'nin tekâmül ve besateti için her nevi fikre, süjeye müstait kabul bir hale getirecek derecede eski şekillerinin kırılmasına serf-i mesai etmiştir».¹²

Bütün bu hareketlere karşın şiirde gereken değişimler sağlanmamıştır. Şiir, kurtarıcısını, halaskarını bekliyor. Bu halaskarı Abdülhak Hamit'te buluyor.

«Hamit altı yüz senelik bir edebiyatı istediği gibi idare eden â'zim eş-şekime bir imparatorudur. Gazetelerde, mecmua-ı mevkûtede / süreli dergilerde/ neşrettiği müteferrik parçalardan başka, şiir ve facia-ı nevsalende yed-i tulâsı vardır. «Makber», «Sahra» başlıca meşhur asarından ma'dut olduğu gibi, manzum facialarının arasında oldukça şöhret kazanan «Eşber» dahi şayan-i tizkardır. Manzum ve mensur olarak Shakspeare'e mahsus bir tarzda yazılan «Finten», «İlhan», «Tezer», «nazife», Müslüman devr-i istila ve gazanferânesini tasvir eden «Zeynep», Tarık» «İbnî Musa» başlıca asarındandır».¹³

Burada yazar, Abdülhak Hamit'in kültürel kaynaklarından söz ederek, uzun bir süre diplomat olarak, hem doğu hem batı ülkelerinde çalışırken, bu iki edebiyatı da tanımış olduğunu ve ikisinden de etkilendiğini vurgulamaktadır. Ancak bu dönemde edebiyatta sağlanan gelişmeyi

12 Maarif dergisi, sayı 4 sayfa 28

13 Maarif dergisi, sayı 5 sayfa 38

yalnız ona atfetmemektedir. Bu gelişmede biri şair, diğeri nasir olmak üzere iki kişinin de emek harcadığına işaret etmektedir. Bunlardan biri Sezai-zade Ekrem'dir.

Yazara göre, Sezai-zade Ekrem: «hissî suaranın en büyüğüdür», «genç ve hiddetli bir üsluba sahiptir» ve «edebiyatımıza Avrupa'da olduğu gibi, hakiki romanları» kazandırmışsa de, ancak « küçük parçalarda daha ziyade muvaffak olmuştur» diyerek, Sezai-zade'nin bu muvaffakiyetine¹⁴ Küçük Şeyler» adlı eserini örnek olarak göstermiştir.

Bundan sonra yazar «yeni nesil» diye adlandırdığı edebiyatçıların çalışmalarına değinmektedir. «Bu unvan atında toplanan gençler gerek şiirde, gerekse henüz eski şekli muhafaza için bazı taraftarlarca ibraz-ı mesai edilen nesirde gayet ahrarane hat-tı hareket takip ediyorlardı. Halit Ziya bey bu cereyanın en ehemmiyetli rüesasından biri idi. Yeni neslin romancısı Halit Ziya bey olduğu gibi, şairi de, aşar-ı edebiyatımız üzerinde gayet derin tesir husule getiren şuaramızdan birisi bulunan, Tefvik Fikret bey idi»¹⁵

Yazar Tefvik Fikret'in kurduğu Servet-i Fünun dergisi etrafında toplanan yazar ve şairlerden söz ettikten sonra bu derginin durdurulmasını «nesl-i cedidin değil, edebiyatımızın bais-i nekbeti olmuştur»¹⁶ diye nitelendirmektedir. Daha sonra «İnkılâbât ve Edebiyat» yan başlığı altında 10 Temmuz inkılâbının¹⁷ edebiyatı ne kadar etkilediğinden söz etmekte¹⁸ ve «diğer memleketlerde tahavvül ederiyenin edebiyatları üzerine husule götürdüğü tesiri, on Temmuz inkılabı edebiyatımız üzerinde meydana götürememiştir»¹⁹ görüşünü savunmaktadır.

Kâhyaoğlu yazısını derginin yedinci

14 Maarif dergisi, sayı 5 sayfa 39

15 Maarif dergisi, sayı 6 sayfa 64

16 Maarif dergisi, sayı 6 sayfa 47

17 Rumi takvim ile 10 Temmuz 1324 Miladi takvim ile 23 Temmuz 1908 tarihine rastlayan bu devrim Türkiye tarihinde İnkılab-ı Azim veya ikinci meşrutiyetin ilanı olarak da bilinir. Yakın bir tarihe kadar bu münasebet Türkiye'de her yıl kutlanılmaktaydı.

18 Tesadüf olarak bu yazının yayınlandığı sayı 10 Temmuz 1329 tarihini taşımaktadır. Aynı sayıda 10 Temmuz devrimi üzerine, biri Ahmet Medeni diğeri Mehmet Cevat'a ait iki yazı bulunmaktadır. Bu sayının kapağı galiba bu sebepten dolayı diğer sayıların aynısı gibi kırmızı değil beyaz olarak çıkarılmıştır.

19 Maarif dergisi, sayı 6 sayfa 47

sayısında o dönemde ortaya çıkan edebiyatçı topluluklarını ele alarak, değerlendirerek bitirmektedir. Yazara göre «Gençler Grubu» « Emin Bülent, Ahmet Haşim gibi birkaç vatanperver şair istisna edilirse – âlemî hariciyeye karşı gözleri ve ruhları kapalı olarak yaşadıklarını, ancak muhitlerini tetkik ve terennüm ile meşgul eden»²⁰ bir gruptu,

Oysa Fecr-i Ati grubunun ortaya çıkmasını ve kısa bir süreçten sonra dağılmasına değinerek şunları söylemektedir: «yeni idarenin müşkülâtı tezayüt ettikçe, yorgunluk, â'dem-i cesaret bedbini, şabab-ı edibenin unsur-ı fikrisini kırdı. Bundan itibaren ruhsuz, gaye-yi emelsiz bir sanat, bir sana-ı serbestî cereyan buldu. Fecr-i Ati iki senelik bir mevcudiyetten sonra dağıldı. Azalarının her biri bir yol intihabına mecbur oldu»²¹

Beş sayı kesintisiz olarak yayımlanan bu yazıdayazar, Türk edebiyatının her döneminde ünlü kalem sahiplerinin çalışmalarını ele aldığı gibi, yer yer bu çalışmalar hakkında kendi değerlendirmesini yapmaktan geri kalmamaktadır. Yazı, özgünlüğünü, ilginçliğini işte bu önemli noktadan kazanmaktadır.

2- Baha Züheyr:

Bu yazıda Kâhyaoğlu, Arap şairlerinden Baha Züheyr'i okurlara tanıtmakla birlikte onun şairliği üzerine düşüncelerini, vermiş olduğu şiir örnekleri ve bu örnekleri analiz ederek anlatmaktadır. Bahaeddin Züheyr olarak da bilinen Baha Züheyr (1186 – 1258) Eyyübîler döneminin ileri gelen ünlü şairlerinden biridir. Mısırlıdır. Ailesinin hac münasebetiyle gittiği Mekke yakınında bir köyde dünyaya gelmiştir. Öğrenimini, döneminin Kur'an, hadis ve edebiyat bilginlerinden almıştır. Eyyübîler devleti krallarının haklarında yazmış olduğu övgü şiirleriyle dostlukların kazanmış ve devlette itibarı artmıştır. Divan kâtibi olmuştur. Salih Eyyübî'ye, Mezopotamya ve Suriye seferlerinde eşlik etmiştir. Son yıllarını içekapanık olarak yaşamıştır. Kahire'de çıkan bir salgın hastalığa yakalanarak vefat etmiştir²². Divanı birkaç defa basılmış ve İngilizceye çevrilmiştir.

Yazar, Baha Züheyr'i nasıl tanıdığını, onu

20 Maarif dergisi, sayı 7 sayfa 54

21 Maarif dergisi, sayı 7 sayfa 55

22 Fazla bilgi edinmek için bkz: İslam Ansiklopedisi sayfa: 453 – 454.

ve onun şiiirlerini neden okurlara tanıtmak istediğini anlatarak konuya girmektedir. «Arap şuarasının nice, parlak, en şuh siması Baha Züheyr’-dir. Züheyr’i ilk olarak Kerbela’da tanıdım (yazar, Züheyr’in eserlerini okuyarak onu tanıdığını kast ediliyor). Bu büyük simanın derin ve manalı takallüsâtında en aslî, en hususi hâcisât-ı şiiir-i meftuniyetiyle okuduğum zaman, garbın müstear tahassü-sâtını terennüm için serf ettiğim zamana acımıştım. Size takdim etmek istediğim Züheyr iki aylık dostumdur. Fakat kendisiyle ruhanî ve ezeli aşinalığımız olduğunu bu kısa müddet zarfında kalbime ilkâ ettiği ebet na-pezir meclubiyet tahminiyle fark etmiştim» .²³ Baha Züheyr, üstün şahsiyeti, güzel ahlakı, ibadete düşkünlüğü, bulunduğu makamlarda insanlara iyilik yapmasıyla tanınmıştır. Sehl-i mümteni²⁴ kabilinden güzel ve mükemmel şiiirler yazmıştır. Kâhyaoğlu, Züheyr’i «mübalağadan, ifrattan hiç hoşlanmazdı. İşbahı, icadı, teşbihleriyle canlandırır, en gizli hututunu en cansız zannedilen nukatını en dil-firib / en cazibeli şekliyle söyleyen»²⁵ bir şair olarak görmektedir.

Bu sözlerine tanık olarak Baha Züheyr’den aşağıdaki şiiiri örnek olarak vermekte ve şiiirin Türkçe açıklamasını yapmaktadır:

لله بستاني وما قضيت فيه من المأرب
لهفي على (مني به) والعيش مخضر الجوانب
ولكم بكرة له وقد بكرة له غر السحاب
فيروقي والجو منه ساكن والقطر ساكن
والطل في أغصانه يحيي عقوداً في ترائب
وتفتحت أزهاره فتأرجت من كل جانب
وبدا على دوحاته شمر كأذناب الثعالب
وكأنها أصاله ذهب على الأوراق ذاتيب

Allah için bostanım ne güzeldir. Daha ona karşı beslediğim âmâlî iktitaf edemedim / meyvelerini toplamadım. Onda geçirdiğim ömür seyrine mütelehhefim / hasretim. Bahçeme ne kadar erken gitsem, bulutların râtip / nemli ellerini benden evvel yetmiş bulurum. Beni ne kadar zevklendiriyor, hava durgun, damlalar nüzûl ediyor. dallardaki şebnem, göğüslerdeki incileri andırıyor. Çiçekler açılmış, her taraftan kokular neşrediyor. Ağaçlarda meyveler, tilkikuyruklarına benziyor. Hele grubu, yapraklar üzerine çekilmiş altın yaldızdır.»²⁶ Yazar bu açıklamadan sonra şöyle bir yorum

²³ Maarif dergisi, sayı 6 sayfa 42

²⁴ Kolay anlaşılır ancak kolay taklit edilemez

²⁵ Maarif dergisi, sayı 7 sayfa 51

²⁶ Maarif dergisi, sayı 7 sayfa 51.

yapmaktadır:

«vel-eyş’ü muh’zerr’ül cevânîbî
«والعيش مخضر الجوانب / hatırıma «saat-î seman-fam»²⁷ getirdi. Asar-ı eslâfta sebkât etmemiş / daha öncekilerin eserlerinde geçmemiş / bu terkip, ilk defa Cenap Şahabettin’in²⁸ muciz kaleminden fırladığı zaman, düşünüyorum da İstanbul mahfil-i edebîyesinde ne itirazlar gümbürdemiş, ne kıyametler kopmuştur. Zaman, renk ile tavsif edilemez, sebebini bilmem. Fakat Cenap’tan evvel Züheyr bunu tecrübe ediyor. İşte görüyorsunuz şayan hayrat surette muvaffak oluyor. Tilkikuyruklu meyveler, altın yaldız vurulmuş yapraklar Züheyr’e mahsus» .²⁹

Yazara göre Züheyr’i «yalnız hassas bir şair olmakla kalmamıştır, pek derin düşünür bir feylesof denilmezse de ciddi düşünmek için çalışan bir mütefekkir mevkiini her zaman muhafaza etmiştir.»³⁰ Bu kanaate örnek olarak aşağıdaki şiiiri göstermiştir:

لا نعتب الدهر في خطب رمالك به
إن استرد فقد ما طال ما وهبا
حاسب زمانك في حالي تصدق به
تجدد أعطاك أضعاف الذي سلمنا
والله قد جعل الأيام دائرة
فلا ترى راحة تبقى ولا تهبا
ورأس مالك وهي الروح قد سلمت
لا تأسفن لشيء بعدها ذهباً
ما كنت أول ممنوع بحدثة
كذا مضى الدهر لا بدعا ولا عجباً
ورب مال نما من بعد مرزفة
أما ترى الشمع بعد القط ملتهباً

Yazar, şiiiri şu satırlarla açıklamıştır:

«zamanın seni giriftar ettiği hal-ı nuhuse / uğursuzluk durumuna / aldanıp da evvelce uzun boylu hakkında erzan / ucuz - değersiz/ şeylerin istirdadından dolayı kendisinden gücenme. Zaman maişetini bir düşün, iki türlü hal-ı tasarrufu göz önüne getir. Sana ihsan ettiklerini senden selp ettiklerinden daha çok bulacaksın. Allah dünyayı bir daire olarak halk eylemiştir. Onda ne rahat ne yorgunluğun daimi olduğunu göremezsin. Ra’i-yi Melik candır. Bir defa sağ ve selim kurtarabiliyorsan başka hiçbir şeyin kendine teessüf etme. Süunâtın evvel musabı sen değil misin? Gayzeran-ı hayat böyledir. Bu ne bid’attır ve ne de şaşılacak bir meseledir.

²⁷ Semen-fam: Yasemin renkli, yasemin renginde

²⁸ Cenap Şahabettin Türk edebiyatında tabiat şairi olarak tanınır.

²⁹ Maarif dergisi, sayı 7 sayfa 52

³⁰ Maarif dergisi, sayı 10 sayfa 10

Bazı mal-ı musibet-zede olduktan sonra nemalanır. Görmüyor musunuz ki, şemanın fitili kesildikçe intihayı ziyadeleşir.»³¹ Maarif dergisinin üst üste altı sayısında³² Baha Züheyr’den yedi kasidenin tercüme ve tahlilini yapmış bulunan Kâhyaoğlu, yukarıdaki paragraflardan görüldüğü üzere, şiiirin metnine sadık kalmak için, tercümede fazlı başarılı olmamıştır. Yani dizelerdeki imajları değil, zahir anlamlarını aktarmaya çalışmakla yetinmiştir.

3- Sernüvişt-i Kaza:

Bu yazı Fransızca yazılmış olan bir romanın çevrisidir. Tanımadığımız Rene Froude / ره نه فروده (?) adında bir yazara aittir. Ancak Fransızcadan mı çevrilmiştir yoksa başka bir dilden mi? İkinci ihtimali tercih etmemizle birlikte, Fransızcadan çevrilmiş ise Ali Kemal Kâhyaoğlu’nun Fransızca bildiği anlamına gelir ki, bu da Fransa’da okumuş olduğu olasılığını ortaya koymuş olabilir. Neyse, bu iki ihtimalin her hangi birini kabul etmemiz, Kâhyaoğlu’nun özgeçmişiyile doğru dürüst bilgilere sahip olmamızı gerektirir. Ama ne yazık ki, bu konuda elde olan bilgiler, değil kısıtlı veya sınırlı, hatta yok gibidir.

Çeviri Maarif dergisinin 8. sayısından itibaren tefrika halinde yayımlanmıştır. İlk satırlarından psikoloji bir roman olduğu anlaşılmaktadır. Romanın, «Jan Hark’ın Ziyareti» adlı birinci bölümü şöyle bir diyalog ile başlamaktadır:

- Peki, Jan Hark’ı size tanıtabildim mi? Ne harikulade insan, değil mi? Kendisinden incinmek hiç kabil değil. Pek hirâfî ve na-kabil kavil söyler, fakat o kadar da samimidir. Yirmi seneden beri dostumdur. Kendisine olan muhabbetim esrarengiz, şayan-ı hayrat bir surette her vasiyle ile taza’uf etmektedir. Hatta bu adamı rical-ı gayb-dan / gaybı bilen/ olmak üzere kabul edeceğim geliyor...

«Dinar» kolumdan tutmuş, birlikte yıldızlara doğru çıkıyorduk, vakit nisf’il leyle / gece yarısına/ yakındı.

- İtiraf edeceğim aziz dostum ki, sizin Jan Hark beni pek müteaccip bıraktı. Ne hayret-engiz kazası vardır. Hele size bakışı, uzun müddetten beri tasavvurumda yaşattığım Jan Hark hakkındaki bilgileri onda tamamen buldum. Tesadüfümüz ümitlerimi takviye etti. Kendisini tekrar

³¹ Maarif dergisi, sayı 10 sayfa 10

³² Maarif dergisi, sayı 611-. Dergi 11. Sayıdan sonra durduğu için yazı tamamlanmamıştır.

görmek için avdet etmek istiyorum.

- Hakkınız vardır. Genç bir muharrir için onu dinlemek haiz-ı ehemmiyettir. Uzun boylu, tahsil görmediği halde bilmediği öyle pek azdır. N’oldu bile kendisinden bahsettirecek bir surette vuku bulduğunu daha çocuk iken bir çok asırların eski vukuatını hatırladığını akrabası anlatıyor, sonra nasıl bir adam olduğunu görmek de, şayan-ı taaccüptür...

Kapımıza kadar gelmiştik. «Dinar» Kânunusani’nin parlak ve pek soğuk gecesinde uzaklaştı.

Küçük apartmanım beşinci kattadır. İçine girildiği zaman, surane /suretine/ gülümsediği için pek severim. Evimde her şey mücella ve parlaktır. Duvarları baştan başa kaplayan kâğıtlar, yukarısında Japon-karı frizler mavi renktedir. Daimi tebessümleriyle tahassüsât-ı âşikanemi tahrik ettiklerini hissettim. Kara kalem güzel kadın resimleri, pek tombul sigaralar, gümbürdeyen odunlarıyla sizi daima mütehey-i kabul yanan ocak. Akşamları kapıma girmeyi perestiş edercesine/ ibadet edercesine/ severim. Her cihetçe tahte emniyette olduğumu hissedirim.

O gece bir az yazmayı kararlaştırmış idim. Uyanık durabilmek için bir limon usaresiyle kaynakayan bir fincan çay... Bu tedbirin harikulade neticeler verdiğini çok tecrübe ettim. Tan yeri ağarrı, ortalık aydınlık. Siz hâlâ bütün şiddetiyle çalışmaya koyulmuş bulunursunuz.

Metodumun ilk tutukluğunu, ilk hatasını anlatamayacağım, fakat itiraf edebiliyorum ki, bu sefer bir türlü muvaffak olamadım. Yavaş yavaş damağımın ağırlaştığını, başımın masam üzerine temayül ettiğini hissettim. Na-mamam yazılarımın önünde vereceği dersi düşünür gibi dalan, fakat hakikatte uyuklayan bir muallim vâzı’-ı mütefekkirânesiyle daldım, kaldım.

Birdenbire yan tarafımda bir hareket olduğunu hissederek gibi oldum. Ocağın önünde mevzu’ bulunan koltuk hafifçe işgal edildi. İşgal edildi diyorum, oturuldu demiyorum. hayır çünkü gördüğüm şey bir hayal, bir heyula idi».³³

Bu heyula, yani yazarın zihninde oluşan korkunç hayali yaratık Jan Hark’a aittir. Adam, yazar ve dostu «Dinar»dan ayrıldıktan sonra bir kazaya uğramıştır. Cesedi hâlâ öldüğü yerdedir, fakat kendisi

³³ Maarif dergisi, sayı 8 sayfa 6263-

telaşı etmeden veya tam olarak dünyadan ayrılmadan önce bir talep için yazarın odasına gelmiştir. Bu talep şundan ibarettir: «- siz tam benim düşündüğüm gibi kurşun kalpli, katı damaklı bir zatsınız. İşte bunun içindir ki, bütün âlemin içinden sizi intihap ettim. Sizin gözünüze göründüm. Fakat siz hâlâ şüphe ediyorsunuz. Hâlâ bazı esrarın gayrı mümkün olduğu itikadında bulunuyorsanız, kadavram / leşim / cesedim/ şu saat duruyor, görebilirsiniz» .³⁴

«- Peki benden ne istiyorsunuz?

- Kadavramı tahassüsât-ı umumiyyeden kurtarınız. Kaldırım üzerinde yatıyorum. Cebimde namemi işaret edecek bir kart bile yoktur. Eşhas-ı meçhule (meçhul katiller) hepsini aldı, götürdü. Bir de, aziz şair, kadavram teşrih talebelerinin enzâr-ı istihzası önüne vaz' edildiği zaman, beni onlara tanıttınız, çehremi tanzim için zaîf derecede bir merhem vurun. Oyunlarla / temrinlerle / adalâtımı takviyeye ehemmiyet verirdim. Hâsılı güzel kalmak için ne lazımsa yaptım»³⁵

«Ölmeye istical ediniz, siz latif bir ruhanî olacaksınız. Fakat bir az bekleyiniz, bana daha kâtiplik yapacaksınız... Talebim sizi memnun edip etmeyeceğini sormuyorum. İktidarına mukavemetsiz itaat etmeye mecbursunuz. Size vereceğim nasihat budur. ben işte saat-ı muayyende ecelimle vefat ettim. Fakat hatada bulundum. Muhtelif tasvirlerimin hiç birisini meydana koymaya muvaffak olmaksızın gittim. Hatıratımı cem' etmek de bu cümledendi. Diğer insanların nazarlarından kaçan bir çok harikulade süunâta tesadüf ettim. Bunları neşir etmek istiyorum. Ne yapayım parmakları yoktur. O halde siz yerime yapacaksınız» .³⁶

Yazar, ölü Jan Mark'ın bu talebini istemese de yerine getiriyor. «Bazen gelir, beni mecbur eder, damağım manevi bir darbe ile boşalır, yazağım / kalemim / buhranlarla koşar, satırlar yazar. Ben bu satırları ancak sonra tekrar okumakla anlayabiliyordum. Ne mucize, beceren ben değilim, bu asla tanımadığım bir ecnebidir. Misyo Jan Mark, âlim-i ayıpta benim elimle nüviştini yazdı.»³⁷ Roman yazarın dilinden anlatılmakta ve romanda başkarakter rolünü, yazarın kendisi almaktadır. Romanda da rolü bir yazardır.

³⁴ Maarif dergisi, sayı 9 sayfa 71

³⁵ Maarif dergisi, sayı 10, sayfa 80

³⁶ Maarif dergisi, sayı 11 sayfa 87

³⁷ Maarif dergisi sayı 11 sayfa 88

Ölen Jan Mark yoluyla kendi iç dünyası ile çevresini anlatmaya çalışmaktadır. Roman, Maarif dergisinin 4 sayında ardi sıra bölüm bölüm yayımlanmış, derginin son sayısı olan 11. sayıya kadar devam etmiştir. Bütün sayılarda yayımlanan bölümlerin sonunda «kalanı gelecek sayıda» anlamına gelen «ma-bâ'dehu var» diye okurlara bir not iletilmiştir. Ancak son sayıdaki bölümde bu notu göremiyoruz. Tesadüf mü, yoksa Ali Kemal Kâhyaoğlu romanın bu ilk bölümünü çevirmekle yetinmiştir? Cevapsız kalan bu soruyu meraklısı olan araştırmacılarımızın önüne bırakıyoruz.

4- Bir hikâye: Dişçi:

Kâhyaoğlu bu hikâyeyi Maarif dergisinin birinci sayısının yayımlamıştır.

Sayının son sayfasında yer alan hikâyenin başında şöyle bir not düşürülmüştür « Küçük hikâye: ramazan tuhaflıklarından». Hikâyenin teması ramazanda geçen bir sahtecilik üzerine kurulmuştur. Aşağıya aldığımız metinden de görüleceği gibi, yazarın bu hikâyede kullandığı dil ve üslup büsbütün farklıdır. Dil, saf ve sade bir dil, tamlamalardan, yabacı terkip ve yapılardan arındırılmış bir dildir. Üslup da basit, kolay anlaşılır ve akıcıdır. Hikâyenin metnini, o dönemlerde yazarlarımız tarafından fazlaca önemsenmeyen ve nadir olarak yayın organlarımızda yayımlanan hikâyeye türüne bir örnek olarak, aşağıya alıyoruz:

«Bir ramazan akşamı saat bire doğru Ahmet Efendi kalemden çıkmış, bir elinde simit, diğer elinde bir mendil olduğu halde Divan yolundan hanesine gidiyordu. Yolda gider ikin bir berberin kendisini çağırdığını işitip, berberin dükkânının kapısına kadar gider. Berber bunu görünce:

- Vay bey efendi, siz sözünüzde böyle mi sebat edersiniz

Ahmet Efendi neye uğradığını bilmeyip:

- Yahu ne demek istiyorsun, anlayamadım.

Berber:

- Tabi anlamazsın. Çünkü işinize gelmez.

Ahmet Efendi:

- Rica ederim ne istiyorsunuz. Çabuk şöyle. Zira evim Aksaray'da bana topu yolda attırırsın

Berber:

- Hakkımı istiyorum:

- Ne hakkı istiyorsunuz. Ben senden bir şey almadım ve sizi tanıyorum.

- Sen değil misin geçen akşam elin yüzün sarılı olduğu halde bana gelip yalvararak

dişini çıkarttın. Bir meci diye pazarlık etmiştik, on kuruş verip, geri kalan yarım meciyeyi yarın veririm sen değil miydin? Bu esnada bir az kalabalık olur. Birkaç dakika sonra bir polis gelir. Ahmet Efendi:

- Yahu birader yanlısın var. Söylediğin zat ben değilim.

- A ... bir de inkar ediyorsun. Polise:

- Polis efendi bu adam geçen akşam dükkânıma gelip dişini çekti. Bir meciyeye pazarlık etmiştik. Üzerinde on kuruş çıktı. O parayı verdikten sonra yalvararak, yarın akşam geri kalan on kuruşu vereceğim dedi. Ben de pekâlâ dedim. Bu bırakıp gitti. Aradan üç gün geçtiği halde gelip paramı veremedi.

Polis Ahmet Efendiye:

- Berberin söyledikleri doğru mu?... Ahmet Efendi:

- Efendim yanlıs var. Ben bu sene mi geldim. Hiç diş çektiğimi bilmiyorum. Yıksa rüya mı görüyor... Berber:

- Bilakis sen rüya görüyorsun.

Ahmet Efendi polise:

- Polis efendi dişlerimi muayene edebilirsiniz...

Berber:

- Belki bu üç gün zarfında Bir ekerti diş taktırmıştır.

Seyirciler bu macerayı dinler iken, sami'nden bir zat çıkıp Ahmet Efendini dişini muayene eder.

- Hiçbir diş noksan değildir...

Berber:

- Sen dişçilikten ne anlarsın. Otuz senelik sanatımla beni yalancı mı çıkarmak istiyorsunuz. Size söylüyorum, ekerti diş takmıştır... Seyirci:

- Sen otuz senelik bir cahil dişçi isen, ben de Fransa Darülfünun'undan neşet etmiş bir dişçiyim.

Berber:

- Senin dişçi olduğun neden malum?

Seyirci, cebinden bir kart çıkarıp:

- Buyurunuz hazık dişçi efendi hazretleri, şimdi anladınız mı benim de bir dişçi olduğumu?

- Evet anladım. Fakat ben bu adamın dişini çektim, pekâlâ biliyorum... Ahmet Efendi

- Efendi bir yanlısın var.

Polis berbere:

- Anlaşıldı, sen bu akşam sapınmışsın...

Ahmet Efendiye:

- Birader mahalli ikametiniz?

- Aksay

Polis berbere:

- Bu adamı bi-gayri-hakkin yolundan alıkoyduğun için on kuruş ver de arabaya bindirelim. Rahatça evine gitsin. Gözünü dört aç, böyle yanlısılık yapma... Berber:

- Ne iyi muamele, alacaklı olduğum halde borçlu çıktım.

- Kabahat sende. Haydı çabuk ol, topa beş on dakika var.

Polis yoldan geçen bir arabayı durdurup Ahmet Efendiye...

- Buyurunuz bey birader bininiz... Ahmet Efendi:

- Lakin efendim...

Polis:

- Canım sizin nenize lazım... Berbere dönerek, daha parayı hazırlamadın mı? Berber zorla on kuruş verir. Ahmet Efendi evine giderken yolda top atılır. Vay berberdeki hiddet vay... İstanbul Sultan Ahmet:17 Ramazan 1330 « ...

Sonuç olarak, Ali Kemal Kâhyaoğlu Türkmen edebiyatında tek unutulmuş ve hatta bu edebiyata yürekten emek veren yazarlar arasında, tek hakkı yenilen kişi değildir. Bunlar gibi onlarca insanlarımız vardır. Birçoğuyla ilgili olarak günümüze kadar ciddi çalışmaların yapılmaması, elimizde olan kaynakların yetersizliğinden ileri gelmektedir. Kaynaklar derken, normal, sıradan kaynakları değil, 1908 meşrutiyetinden sonra Türkmeneli bölgelerinde çıkan gazete ve dergileri kast ediyorum. Bunları özel kütüphanelerinde tutarak kimseye göstermeyenlerin kulaklarına fısıldamaktan çok, vicdanlarına seslenerek, bu tutumun millete bir tür hıyanet olduğunu hatırlatmak istiyorum. Gerek Havadis, gerek Maarif, gerekse de diğer dergi ve gazetelerimizi araştırmacılarımızın eli altın bırakmasak, edebiyatımızın birçok yönü karanlıklarda kalacaktır. Bunu da kimsenin vicdanı kabul edemez sanırım.

Şivesiz Türkçe Sözlükler

Sözlükler apayrı bir dünya. Kelimeler dünyası. Her sözlükse ayrı bir âlem. İçindeki kelimeler aynı; ancak anlam farkları da yok değil. Bir kısmı da ya unutkanlıktan veya kafalarımızdaki duvarlar yüzünden kelimelerin bazılarını sayfalarına almamış. Onları istenmeyen kelime ilan etmiş. İşte bu yüzden, sözlükler biraz da bize benziyor.

Neden sözlüklerimizi yerden yere vuruyorsun, hem sözlükler güzel kitaplardır, nasıl da süsler evlerimizdeki kitaplıklarımızı; dediğinizi duyar gibi oluyorum. Galiba, sözlüklerimize biraz haksızlık ettiğimi düşünüyorsunuz... Kim bilir, belki de siz haklısınız. Ama belli bir dilin sözlüklerinde bir kelimenin birbirinden çok farklı, hatta taban tabana zıt anlamları varsa ve bunlar göze batacak kadarsa, eminim bana hak verirsiniz. Hem, senelerdir sözlükleri karıştırıp duruyorum ve her seferinde kalemime dolaşan bir sürü pürüze rastlıyorum. Alın işte size bir pürüz: Şivesiz.

“Şive” kelimesini hepimiz bilirsiniz. Birçok anlamı var: naz, eda, cilve, işve; tarz, üslup, söyleyiş özelliği, (dilcilikte) ağız, vb. Ancak şivesiz dediğimiz zaman bunların yokluğu anlaşılıyor Türkçemizde. Peki ne anlaşılıyor diye sorarsanız o zaman sözlüklere bakın, derim. Yalnız, bu sözümü, sakın ola ki elinizin altında bulunan herhangi bir sözlüğe bakın, şeklinde anlamayın. Çünkü tek bir sözlüğe bakmanız yeterli olmayacaktır. Hatta, birinin ak dediğine diğerinin kara dediği gibi anlamlarla da karşılaşacaksınız.

Şimdi gelin şu sözlüklerimizden hangisinde şivesiz kelimesi ne şekilde karşılanmış hep beraber inceleyelim:

Bir kere Kamus-ı Türkî’de ve Misalli Büyük Türkçe Sözlük’te bu kelimeyi aramakla zaman kaybetmeyin; çünkü bunlarda “şivesiz”i bulamazsınız. Nasıl olur, demeyin. Yok işte. Onca kelimenin bir araya getirilmesi sırasında nasılsa bunlara yer kalmamış veya gözden kaçmış. Velhasıl, şu olmuş bu olmuş; ama şivesizkendine



Önder Saatçi

bu sözlüklerde yer bulamamış. Peki diğer sözlükler “şivesiz”e ne karşılık vermiş, gelin bakalım:

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK:

şivesiz: söyleyişi bozuk olan; söyleyiş kusuru bulunan.

DOĞAN BÜYÜK TÜRKÇE SÖZLÜK:

şivesiz: 1. söyleyişi, telaffuzu bozuk. 2. ifadesi kusurlu.

TDK TÜRKÇE SÖZLÜK:

şivesiz: Konuşması şive özelliği taşımayan, ölçünlü dille konuşan.

DİL DERNEĞİ TÜRKÇE SÖZLÜK:

şivesiz: Söyleyişi kusurlu, bozuk olan.

Gördünüz mü? İlla ki bir arıza çıkacak. Diğer üç sözlük ne güzel ağız birliği edip hepsi de aynı veya benzer anlamları verirken TDK Türkçe Sözlük, sen tut onların “kusurlu” dediğine “düzgün”, de. Şu TDK de neden uymaz diğerlerine bilmem ki. Nereden çıkarıyorsunuz bu anlamı, diyelim geliyor TDK yöneticilerine. Ama bir taraftan da hak veriyorum. Şimdilerde “Şivesiz konuşur.” diyenleri de duymuyor değilim. Her hâlde TDK’ninki kelimenin yeni bir anlamı

olsa gerek. Demek diğer sözlükler bu yeni anlamı henüz yakalayabilmiş değil. Ama TDK’de de kabahat yok değil. Peki, madem dildeki gelişmeleri herkesten iyi takip ediyorsun da bu kelimenin bugüne kadar kullanılmış anlamını neden yenisinin yanına yazmıyorsun? Yeni bir anlam çıkınca eskisi hafızalardan bir anda siliniyor mu? Sen sözlüğünden silebilirsin ama bugüne kadar bir sürü kitapta şivesizsenin rakiplerinin verdiği anlamlarla yazılmış. Buna ne demeli? Galiba TDK Türkçe Sözlük yenilikçiliği biraz abartmış. Öyle ya, bir zamanlar gerici olduğu yaygaraları o kadar ayyuka çıkmıştı ki artık ilericiyi nasıl ispatlasın, şaşırmış eski anlamı da yazmayı vermiş. Neyse olur bunlar. Siz üzülmeyin. Şükür ki diğer sözlüklerimiz var. Onlar ne güne duruyor. Biri olmazsa öbürü...

İşin bir de kelimeyi örneklendirme meselesi var. Sözlüklerimiz orada da çuvallamış. Önünüze serdiğimiz dört sözlükten üçü bu kelimeye örnek bir cümle verme zahmetine katlanmamış. Ama TDK Türkçe Sözlük bu konuda da diğerlerine taş çıkartır vaziyette. Örnek cümle bir tek onda var. Şimdi gelin TDK Türkçe Sözlük’teki “şivesiz”in hem anlamını hem de bu anlamın “verildiği” örnek cümleyi beraber okuyalım:

şivesiz: Konuşması şive özelliği taşımayan, ölçünlü dille konuşan.

Örnek Cümle: “Kaba, hantal, şivesiz bir sürü adamlar kafesinin önüne toplanırlar.”

Sizin de aklınız şu “deve”li deyim mi geliyor bilmem. Hani deveye sormuşlar, “Neden sırtın eğri”, deve de “Nerem doğru ki...” demiş ya. Bizim sözlüklerin de bundan farkı yok, dersem yine mi kızar mısınız bana acaba?

Aziz dostlar, şimdi ben hangi birine yanayım! Birinin verdiği anlamı diğerinde bulamazsın. Nasılsa hepsinde aynı anlam vardır, dersin sonra bakarsın biri Mersin’e giderken diğeri gider tersine. Bari, verdiği cümleden dolayı birine bel bağlarsınız, bir de bakarsınız ki örnek verdiği cümlenin anlamı ilgisi yok. Hatta, o örnek cümledeki anlam hiçbir sözlükte yok.

Aslında, TDK Türkçe Sözlük’e alınan o cümle çok değerli biliyor musunuz? Neden dersiniz, bir kere, cümle Türkçeyi en güzel şekilde, bir kuyumcu titizliğiyle

kullanan R. Halit Karay’a ait. Zaten Refik Halit’i taramadan bir sözlük hazırlamaya kalkışanın Türk edebiyatından haberi yoktur, dersek yeridir. Ama şimdi bahsimiz bu değil.

Dostlar, deminden beri lafı geveleyip duruyorum. Anlayın işte. TDK Türkçe Sözlük’teki anlamla örnek cümle birbiriyle uyumuyor. Bu da bir dikkatsizliğin sonucu her hâlde. Ama olmaz ki, böyle de yapılmaz ki... Bunca profesörün bir araya gelip hazırlayacağı sözlükte birinin de dikkatini çekmemiş mi bu çelişki. Hayret...

Örnek cümleyi yukarıdan zahmet olmazsa bir daha okuyun da biraz da “şivesiz”in cümledeki anlamını hep beraber çıkarmaya çalışalım. Refik Halit, “Kaba, hantal, şivesiz bir sürü adamlar...” diye bir cümle kurmuş. Eğer bu adamlar “kaba” iseler bunların konuşma tarzı da kaba olmalı değil mi? Yani bu kişiler için “küfürbaz”, “ağız bozuk”, “lafını sözünü bilmez”, “vıttırırızık” konuşan kimselerdir, diyebiliriz pekâlâ. İyi de eğer Refik Halit bu anlamlardan birini veya hepsini kastedtiyse bu anlamlar diğer sözlüklerle de uyumuyor. Öyle değil mi? Kişinin konuşma şeklinin veya anlatım biçiminin kusurlu olması başka, kişinin edep dışı sözlerle başkalarına hitap etmesi başka... Zaten, demin de bu noktaya parmak basmıştım. Peki, bu anlamlar diğer sözlüklerde neden yok? Belli ki diğer sözlükleri hazırlayanların gözünden kaçmış. Ama eğer, benim tahmin ettiğim anlamlar Refik Halit’in cümlesinde “şivesiz”e verilebilirse daha çok işimiz var demektir. Peki ne yapmalı?..

Sözlüklerimizin her bir maddesini tek tek elden geçirmek lazım. Bugüne kadar Türkiye Türkçesinin ne kadar sözlüğü yapılmışsa hepsi karşılaştırılıp eksik olanlar tamamlanmalı, yanlışlar giderilmeli, yeni anlamlar katılacaksa onlar da eklenmeli, velhasıl mevcutları iyice bir silkeleyerek, bir de eski yeni yüzlerce edebî eseri yeni baştan ve bu hataları dikkate alarak tekrar taramalı ve yepyeni bir Türkiye Türkçesi sözlüğü ortaya koymalıyız.

Neymiş? Sözlük hazırlamak o kadar kolay değilmiş...

Kan Davası

Ben Ada'nın Sarıhan köyünde doğmuşum. Ferruhoğulları'nın üçüncü kuşak torunuyum. Ankara Üniversitesinde Felsefe okuyup dönmüştüm; ama askerler tarafından yapılan 12 Eylül darbesinde içeriye alındım. Suçum Dev-Sol derneğine üye olmaktı. Üye olmakta ne vardı ki ? Biz devrimi, reformu ve emeği savunuyorduk. Bir buçuk sene içeride kaldım. Çıkınca ilk işim fakülte sekreterliğine gitmek oldu; ama aldığım cevap beni derinden sarstı. Beni okuldan ihraç etmişlerdi. Sebebi de anarşiye karışmaktı. Velhasıl, köyüme dönmek zorunda kaldım.

Köye döndüğümde aldığım ikinci haber daha berbattı. Bir kan davası varmış küçüklüğümde anamdan ve babamdan duymuştum. Bana söylenmemişti; fakat dedem bundan dolayı vefat etmiş. Bu böyle olmazdı hergün birilerinden tehdit alıyordum. Bir çare bulmak lazımdı. Ayrıca köye ilk geldiğim günlerde köyün çocukları bana büyük bir saygı göstermişlerdi. Nedenini bilemediğim bir saygıydı bu. Meğersem beni büyük bir gazeteci zannetmişler. Elimden geldiği kadar yazmaya çalışıyordum; fakat beni bir edebiyatçıya sorsan bundan yazar olur mu, derdi. Beni bu işe iten bazı nedenler vardı tabi. Bunlardan en önemlisi toplumun bir yalana inandırılmasıydı: Anarşist! İşte bana bu mühür çok basıldı ve ben bundan dolayı toplumdan dışlandım. İşte bu yüzden yazmaya adamıştım kendimi. Ama bu mührün vurulmadığı tek yer köydü ve bana bu konuda destek verenler çocuklardı. Bende bu yüzden çocuklara edebiyatımızı öğretebilmek için Muhtar Kamal'dan bir küçük dükkân kiraladım ve burayı bir kütüphaneye çevirdim. Tabi , köyün



Alper Saatçi

bir kısmı beni destekledi ama bazıları, çocuklarımızı da anarşist yapacak, diye hem bana destek vermedi; hem de çocuklarını benden ayırdı. Tabi bunlar olurken birde benim kan davası olayı devam ediyordu. Eğer ben Sabri'yi öldürmezsem anam hakkını helal etmezmiş. Sabri ise daha küçücük bir çocuk. Beni çok seviyor. Ona edebiyat tutkusunu kazandıran benim. Bir öğretmen öğrencisini nasıl öldürsün. Bu çok berbat bir şey. Tabi, bu sırada Sabri babasından gizli benim yanıma geliyordu. Onu ve arkadaşlarını kendi kardeşim gibi seviyordum. Onlara Nazım Hikmeti, Hasan Hüseyin'i, Kemal Tahir'i, Sait Faik'i ve diğer devrimci yazarları onlara alıp okutturuyordum; çünkü bu çocuklar, köy halkından başkaydı. Yetmiş yaşına gelmiş bir insanın kafasını değiştiremezsin; ama çocukların düşüncelerini ve davranışlarını

değiştirebilirsin. Asıl olay şuydu: Sabri'ye Nazım Hikmet'in bir şiir kitabını hediye ettim. Kitabı babası görmüş, kitabın yasaklı olduğunu bildiğinden beni gidip jandarmaya şikâyet etmiş, gecenin bir vakti bizim evin kapısını çaldılar; ama ne çalma. Sanki kapıyı kıracaklar. Tabi, anam çok korktu. Neyse, kapıyı açtık:

Jandarma Çavuşu, "Ümit Zafer sen misin?" diye sordu.

- Evet benim, diye cevap verdim.

Jandarma komutanının yanında duran iki er beni kolumdan tutup karakola götürdüler. Beraber bir sorgu odasına indik sorguya başladı. Komutan bazı sorular sordu. Bir yandan da sabıka kaydına bakıyordu. Kaba bir şekilde bana şunu dedi.

-Demek solcusun. Hem ne işin var burada. Moskova'ya gitseydin ya.

-Hayır, ben devrimciyim, diye cevap verdim.

Tabi bunu sindiremedi. Sorularına devam etti:

-Neden çocuklara yasaklı kitaplar okutuyorsun?

- Yasak diye okumayacak mıyız?

- Bu ülkede kurallar var efendii!

Hiç istifimi bozmadan cevap verdim: Kurallar uymamak veya çiğnenmek içindir komutan. Bunu dememin üzerine nezarete bir gece kalıp salındım. Eve döndüğümde kapıyı açar açmaz karşımda amcam, "Yine almışlar seni oğlum, sen hiç akıllanmayacak mısın?" diye sordu. Devamında, töreye uymadığımdan beni korkaklıkla suçladı. Cevabım ise sertti: "Eğer töre on iki yaşındaki bir çocuğu öldürmekse, evet ben korkağım, siz katilsiniz" diye cevap verdim. Sonra kapıyı çarpıp çıktım.

Sabri evin bahçe kapısında bekliyordu. Benden özür diledi; ama onun bir suçu yoktu ki. Dayanamadım. Onu buradan alıp Ankara'ya götürmek istiyordum. Eğer bunu yapmazsam onu bu küçük yaşında vururlardı. Ama sıkı yönetim vardı. Köyden çıktığımız anda jandarma hüviyet sorar, benimde akrabası olmadığım anlaşılırdı. Sonra Sabri'yi anasına babasına verirler, babası da beni vururdu. Olmaz, başka bir şey düşünmek lazım. Sabri'yle biraz dolaştık ona devrimci bir yazarın kitabını verdim.

Okumasını istedim; ama eve ve okula götürmeyecekti. Sokakta, kütüphanede okuyacaktı.

Bir ay geçti. Bir yandan amcam o çocuğu vuracaksın, diye bastırıyor; diğer yandan da Sabri'nin babasından tehditler alıyordum. Yaz geldi Sabri ve ailesi İzzet Ağa'nın pamuk tarlasında çalışıyorlardı. Bir pazar günü ben evde televizyonda maç izlerken kapı çalındı. Gelen Sabri'nin kardeşiydi:

- Ümit Abi, çok kötü bir şey oldu.

-Ne oldu Kâmil, bir soluklan oğlum.

-Abi, Sabri'nin ayağını yılan soktu. Senin araba lazım (Köyde tek araba bizimdi).

-Ne diyon oğlum sen, tamam tamam. Sakin ol, hemen gidelim.

Arabanın anahtarını alıp hemen çıktık evden.

Ayağımı gazdan çekmeden sürüyordum arabayı. On dakikaya kalmadan vardık tarlaya. Sabri perişan hâldeydi. Çardağa yatırmışlar ölü gibi uyuyordu. Babası,

-Gözünü sevem Ümit, Sabri'yi hastaneye yetiştirelim, kulun köpeğin oliyim!

-Tamam, hemen bindirelim arabaya.

-Çok sağoloğlum, senin hakkını nasıl öderim. Sabri'yi hemen arabaya bindirdik. Büyük bir süratle en yakın hastaneye gittik. Allahtan geç kalmadık. Eğer yarım saat daha geç kalsaymışız Sabri ölecekmiş. Bu olaydan sonra Sabri'nin ailesiyle sıkı dost olduk.

Tabi buna en çok kızan amcamdı. Amcam bana sinirinden köyü terk edip İstanbul'a gitti şimdi ne yapar ne eder bilmem...

Bense solculuk günlerimi geride bırakıp geçen yıl çıkan aıla yeniden okuluma döndüm.

V. Kaşgarlı Mahmut Hikâye Yarışması Dosyası

Her yıl Avrasya Yazarlar Birliği tarafından düzenlenen Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Hikâye yarışmasının bu yıl beşincisi yapılmıştır.

Konu serbestliği ve daha önceden ödül almamış ve yayımlanmamış şartlarının esas alındığı yarışma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada her ülkede yazarlar kendi aralarında yarışmış, ikinci aşamada ülke birincilerinin hikâyeleri uluslararası bir jüri tarafından değerlendirilerek dereceye girenlerin ödülleri özel bir törende verilmiştir.

Yarışmanın Irak etabını her yıl olduğu gibi bu yıl da Türkmen Kardeşlik Ocağı üstlenmiştir. Yarışmanın bildirisini Kardeşlik dergisinin 342 -343 -344 (Nisan- Mayıs- Haziran) sayısında yayımlamıştır. Yarışmaya 5 hikâyeci 7 hikâye ile katılmıştır; hikâyelerin adları katılımcıların rumuzuyla şunlardır:

- 1- Solmaya Özlem (Güneş Yurtsever)
- 2- Dönmeyen Yolcular (Türkmen Konçuy)
- 3- Kan Davası (xxx)
- 4- Dinmeyen Gözyaşları (Haşim Dağdelen)
- 5- Adalet Divanı (Cüneyt Vanlı)
- 6- Soyтары Kralı (Cengiz Türkmen)
- 7- İbret (Muhammed Hasan)

Ocak tarafından oluşturulan 3 kişilik bir değerlendirme jürisi, hikâyeleri inceledikten sonra dereceye girenler şu şekilde belirlenmiştir:

- 1- Dönmeyen Yolcular: İlâf Köprülü
- 2- Solmayan Özlem: Münevver Molla Hassun
- 3- Adalet Divanı: Abdulkadir Hacıoğlu

Birinciliği Kazanan hikâye yazarı Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından ödüllendirilmiş ve hikâye uluslararası değerlendirme jürisine gönderilmiştir.

Irak Etabında kazanan yazarlarımızı tebrik ediyor, diğer yazarlarımıza da teşekkürlerimizle birlikte gelecek katılımlarında üstün başarılar diliyoruz.



Dergimizin elinizde bulunan bu sayısında Irak etabında yarışmada birinciliği, ikinciliği ve üçüncülüğü kazanan hikâye metinlerine yer verilmiştir. Bununla birlikte Türk dünyası çapında birinciliği, ikinciliği ve üçüncülüğü kazanan hikâye metinleri de yayımlanmıştır. Yazmış olduğu «Dönmeyen Yolcular» başlıklı hikâyesi ile Irak etabında birinciliği kazanan İlâf Köprülü, Türk dünyası çapında mansiyon ödülüne layık görülmüştür.

Prof. Dr. Mehmet Ömer Kazancı
Türkmen Kardeşlik Ocağı Hikâyeleri
Değerlendirme Jürisi Adına

Irak Etabında Birinciliği Kazanan Hikâye:
Dönmeyen Yolcular
İlaf Köprülü



Hâlâ peşinden geldiklerini ve kendisini takip ettiklerini düşünüyordu Bekdil. Teneke çantasını tekmeleyerek ilerliyordu köprüde. Yarının Cuma olduğunu bildiği için de «Vallahi yarın okula gitmeyeceğim» diye bağıyordu. Çantayı köprünün demirlerine vuruyor ve yüksek bir ses çıkarıyordu. Bekdil, okulda aşı yapılacağını anlayınca arka-daşının pencereden kaçmasına yardım etmiş, kendisi de aşı olmamak için kaçmıştı okul-dan. Üstü başı toz içinde kalmış, giydiği uzun beyaz çoraplarının diz kısmı çamur olmuştu. Elbisesi ile uyum sağlayan örgülerinin ucundaki kurdeleler çözülmüştü. Güzel gözleri ise yüzünün süsü idi adeta.

Sokaklarının başına yaklaştığında kapının açık olduğunu gördü. Muhtemelen komşuları evlerine gelmişlerdi yine. Bir de yaramaz çocukları yalın ayak eve girip çıkıyorlardı şimdi diye düşünürken içeriden seslerin yükseldiğini duydu. Adımları eve doğru ilerliyordu. Kapıya vardığında avluda onlarca kadın gördü. Kimilerinin yüzü

tanıdıktı kimileri ise yabancıydı. Kadınların arasından mutfağın kapısına doğru ilerleyince ablasını yerde oturmuş ağlar halde gördü. Yavaşça yüzündeki korku ağlamaklı bir hâl alıyordu Bekdil'in. Ablasının dizine başını dayayan kadın... Bu annesiydi. Gözlerini yummuş, bedeni hareketsiz halde öylece uzanıyordu. Evin duvarları üstüne çökecekmiş gibi oldu adeta. Bekdil'in orada olduğundan habersiz olan kadınlar onu görünce durdular. Bekdil gözlerini yumup hıçkırarak ağlamaya başladı. O sırada tanımadığı bir kadın onu kucağına alıp başını okşamaya başladığında var gücüyle onu itti ve yere düştü.

Annesinin başını okşamasına ihtiyacı vardı. Hızla annesine doğru koşup başını dizine koydu. Annesinin yanlarında duran ellerini küçük avuçlarının arasına aldı.

Feryat ediyordu Bekdil. Çıgıllıkları duyanların yüreğini yakıyordu. Hem yetim hem de öksüzdü artık. O an dünyadaki her şey beyhudeydi. Herkes üç gün yas tutmuştu ama Bekdil içinde taşıdığı mezardaki annesinin yasından çıkamıyordu. Annesizlik vasıfsız bir gamdı. Güldüğü her an yüzünün asılmasına sebep olan şeydi. «Annesi ölen kişiye babası üveydir», derlerdi de Bekdil'in üvey olacak babası bile yoktu. Ancak yine de annesiz ve babasız büyümenin aşıladığı özgüvensizlikten eser yoktu. Belki de içinde fırtınalar koparken susmayı yeğlediği içindi bunlar. Bekdilin yılları, kimsesizlik içinde geçti.

Çok geçmemişken baş göz etmişlerdi bile Bekdil'i. Ta ki yeni bir hayata adım atacakken ne kadar da anlamsız olduğunu anlamıştı annesinin yokluğunda. Saadet sahibi olup da duvağını takarken yeniden babasızlığını hatırlamıştı. Kızlarını gelin edemeden çekilmişlerdi ebediyet yurduna.

Evlenmek istemiyordum diyemedi. Deseydi de önemsenmeyecekti. Nihayet o ad-am çok sevmişti Bekdil'i. Tıpkı bir baba gibi korumuş ve hiçbir şeyinden eksik etmem-işti.

Gel zaman git zaman dokuz çocuk annesi olmuştu Bekdil. Çok geçmeden de dokuz yetim annesi... Eşi kalp krizi geçirip göçmüştü yanından. Artık evine ekmek getireni yoktu. O topraktan yapılmış evin

içinde evlatlarıyla baş başaydı. Zorluk da bir türlü peşini bırakmaz olmuştu.

Büyük oğlu büyümüş, adam olmuş, askere gitmekteydi. Gözleri yaşlıydı Bekdil'in. Savaşa uğurlayacağı oğluna yanıyordu yüreği.

Bir gece "Anne", dedi yanık bir sesle. "Keşke ben şehit olsam siz de şehitlik parası ile bir ev alsanız. Ne kadar yorulduğunu neler çektiğini bilmiyor değilim. Hem rahata kavuşursunuz". Bu laflar kazıldı Bekdil'in aklına oğlunun son izinde. Oğlunun son izni, Bekdil'in onu son görüşü, babalık eden bir askerin son cümlelerindendi bu sözler. Bekdil oğlunun kalbini kırmamış yeni bir ev almıştı. Fakat oğlunu yüreğinde yanan bir kor gibi hissediyordu.

Evlatları büyüyordu yavaş yavaş. Damatlıklarının hayalini kurduğu üç oğlu vardı. Büyük kızı da gelin olmuştu çoktan. Biraz güler olmuştu yüzüne hayat. Evlerinin bahçesinde çiçek açıyor, Bekdilin yüzü gülüyordu. Çok geçmeden...

1991 yılının Ramazan ayının ikinci günü olmuştu. İftara az kalmışken dağdan inen güçlerin kasabanın etrafını kuşattıklarını duymuşlardı. 10 gün boyunca kuşatma sürmüş 11. gün ise ülkedeki dikta yönetimi tarafından, kasabadan dağ adamlarını çıkarmak adına gelen güçler kasabayı bombardımana tabi tutmuşlardı. Bekdil evlatları için korkuyordu. Git gide yükselen bomba sesleri herkes gibi onlar için de büyük bir korku uyandırmıştı. O zaman bombardımanın başladığını gören bazı insanlar belki korktukları için belki de suçlu oldukları için bölgeyi terk etmeye başlamışlardı bile.

Bekdil büyük oğlunun yanına koşar adım vardığında nefes nefese idi. "Oğlum hadi siz de gidin...", dediğinde oğlu avluya açılan kapıyı açıyordu. Konuşmasına bile mecal kal-madan havada patlayan bir bombanın büyük, sert ve sivri bir parçası avlunun tam ortasına çakılıverdi. O an cevap belliydi.

"Anneciğim! Evime düşen bombanın altında ölmediysem Allah'ın istediğinden başka ne olur? Sizi bırakıp gidemem". Sahur vakti gelmişti. Bekdil evlatlarını komşusunun yer altındaki sığınaklarında saklanmak için ikna etmeye çalışıyordu, ama nafile. Evlatlarının

hiçbiri kaçmak, saklanmak ve evlerini terk etmek istemiyorlardı. Evlerinin damına çıkıp bombardımana aldırılmadan etrafı seyrediyordu büyük oğlundan bir küçüğü. Yanına gelen Bekdil ve kız kardeşlerine «Bunlardan mı korkuyorsunuz?» deyip gülümsemişti. Hilâl bıyığının kenarı, o gülümsedikçe yüzünde daha fazla belli olmuştu. Gün yavaş ya-vaş ağarıyordu. Sabahın erken saatlerinde Altunköprü kasabasına askeri uçaklar inmeye başlamıştı. Evleri teker teker gezip Türkmen gençlerini toplamaya başlamışlardı bile.

Bekdil ne yapmış ne etmiş evlatlarını komşularının evine gitmeye ikna etmişti. Işık görmeyen bir odanın içinde bekliyorlarken kapı tekmelenmeye başladı. Demir kapı tek-melendikçe, içeriden yankısı duyuluyordu. Bekdil ve evin sahibi Hacı Oğuz kapıyı açınca gelenlerin askerler olduklarını gördü. Sanki oğullarının şehadet için sabırları kalmamıştı artık. Yerlerinde duramıyor bir an önce gitmek istiyorlardı. Bekdil'in küçük oğlu «Kimliklerimiz yanımızda. Üzerimize şüphe getirecek hiçbir şey yok», dediğinde teker teker kapıdan çıkıyorlardı. Gelenlerin arasından bir asker «Soruşturma yapıp geri getireceğiz », dese de bu cümle pek inandırıcı gelmiyordu. Bekdil oğlunun kolunu tutup «Oğlum gitmeyin... », dediğinde gözü dönmüş askerler ayaklarının altına ateş açmışlardı. Bekdil'in oğulları, damadı ve evlerinde kaldıkları komşularının oğlu yürüyerek gitmişlerdi şehadete. Gidiş o gidiş.

Bekdil, kimsesiz kızlarıyla beraber günler boyu saçı başı açık halde kasabanın dört bir tarafından oğullarından bir haber beklerken perişan olmuştu. Oğulları ile beraber onlarca kişinin şehit olduğu haberini almadan birkaç gece öncesince, buğulu bir yas akşamı edası vardı. Kasabanın her yeri sakin... Bekdil'in yaşlı komşusu, kadifemsi siyah göğün kırmızıyla boyanmış halini göstererek "Gökyüzü kan kırmızısı. Belli ki büyük bir zulüm olmuş" dedi ve yokuş aşağı sokağın bitişine doğru yol aldı... Günler böyle geçiyordu.

28 Mart 1991 Türkmenlerin kara günü, tarihte ört bas edilmeye çalışılan en kanlı gün gelip çatmıştı.

Bekdil'in oğulları kızlarının omuzlarında taşınyordu. Ortanca kızı hıçkırarak «Siz bizim tabutumuzun altına gireceğiniz yerde biz sizin tabutunuzun altına girdik» diye feryat ediyordu. Oğullarını parçalanmış haldeki giysilerinden tanıyordu Bekdil. Kefene sarma-dan toprağa vermişti oğullarını. Birer büyük taşı mezarlarının başına koydu. İçindeki kan döken yaralarına bakılsaydı eğer gözyaşları hiçe sayılacaktı. Anasızlığına öksüzlük babasızlığına yetim demişti Bekdil. Lakin oğullarının yokluğuna bir isim bulamamıştı. Kimse bulamamıştı. Bekdil, karyolasını salonda kapıya bakan pencerenin hemen altında kurdurmuştu. İnanamamıştı bu vedaya. Gözleri inkâr ediyor-du oğullarının gidişlerini. Pencereler zindan parmaklıklarıydı artık onun için. Kapatamıyordu hüzün desenli perdeleri. Bir gün o kapıdan içeriye adım atacaktı büyük oğlu. Bir gün gülerek girecekti içeriye büyükten bir küçük oğlu. Ortanca oğlunu bahçedeki incir ağacının altında görecekti bir gün. Bir de küçük oğlunu ördeklere yem verirken görecekti.

Etraf zümrüleniyordu... Karnındaki ağrı artmıştı Bekdil'in. Nefesi daralıyordu artık. Küçük kızının ortanca kızına adıyla seslendi ve ellerini tuttu.

Bir ses geliyordu. Birileri konuşuyordu onunla. Etrafta Kur'an okuyup dua edenlerin sesi değildi. Bu ses tanıdıktı. Bu ses küçük oğlunun sesiydi. Sonra diğer iki oğlunun seslerini duydu. Ama yaşadığını dahi bilmediği esir oğlunun sesi yoktu. Beyaz bir ışık gözlerini kamaştırdı Bekdil'in. Bu ölümdü. Ölüm onun için bir kuş tüyü kadar hafifti...

Irak Etabında İkinciliği Kazanan Hikâye: Solmayan Özlem Münevver Molla Hassun

Kırmızı karanfil gülünü çizerken kendi kendisiyle konuşuyordu:

- Sen karanfil gülünü çok severdin.. Bugün bunu senin için getiririm, bu gülü sevdi-ğin için doya doya kokla.

Sınıf öğretmeni, Tülay'ın fısıltısını duyunca ona yaklaştı.

Anaokulu öğrencisi olduğuna rağmen

yüzündeki çizilen çekici anlamları görünce:

- Tülaycım, çizdiğin kırmızı gül senin gibi güzeldir, Tabloyu bitirdikten sonra, arkadaşlarının çizdikleri tablolarla beraber onu masa üzerine bırak, dedi .

Ama Tülay buna çok üzüldü ! Öğretmeni ise bu durumu görünce :

- Niye üzlüyorsun güzel Tülay'ım ? Çok güzel bir gül çizmişsin, sen en yüksek puanı alırsın .

- Hayır hocam , özür dilerim çizdiğim bu resmi teslim etmeyeceğim !

- Niye ... ?

- Ben bu gülü annem için götüreceğim .

- Tülaycım, tüm çizdiğiniz resimler için bir sergi düzenleyeceğiz. Annen, senin resmi-ni sergide görünce çok sevinecek.

Tülay, bu söze hiçte gülümsemedi .. ! Gülümsemesini hüzün dalgaları arasında sak-ladı .. !! Sınırsız rüyalarını, gözlerinde arzuyu, gönlünde mutluluğu gizliyordu ..

Öğretmenine, dudaklarında saklı kalan, umutsuz cavabı verdi:

- Benim annem, o sergiye hiçte gelmeyecek.

- Niye ... ?

- Çünkü, o bu dünyadan göç etmiş !

Öğretmen, bu acı dolu sözleri duyunca, gönlünü incikli hasret kapladı, gözlerine dolan yaşları saklayarak, öksüz kızı kucakladı:

- Sen, büyüyeceksin, okulu bitirdikten sonra yüksek diploma aldığında, annenin göz-leri aydın olacaktır. Hele hele sen güzel bir ressam olacaksın.

Tülay, en anlamlı bakışlarıyla öğretmenin gözlerine bakarak, yüzünde nazik bir gülümseme çizdi. Annesinin kokusuyla yaşadığı için o koku, susuz topraklara akan son baharın yağmuru gibi duygularını canlandırıyor.

Okulda, ders saatleri sona erdi, okulun zili çalınca, beyaz güllerle süslenen çantasını sırtına atıp, okulun kapısında arabada bekleyen babasına doğru koştu. Babasına sarılır-ken, gülümsemeyle içerisinden sözcükler coştı:

- Babacığım, bugün öğretmenimi çok mutlu ettim, dedi.

Bu cümleyi derken, çizdiği kırmızı karanfil gülünü babasına gösterdiğinde,

sanki mutluluk çiçekleri gözlerinde açmış gibiydi, onun mesut olmasını yansıtıyordu:
- İşte çizdiğim bu tablo, resim öğretmenimi çok mutlu etti ve beğenini de kazandı, de-di.

Babası, yavrusunun çizdiği saydam ve basit bir şekilde çocukça duygularını saçan o tabloya çok sevindi.

Tülay, eve döndüğünde, çizdiği karanfil gülünü diğer resimleri arasında sakladı .

Sonrası, yumuşak yatağına sarılıp dinlenirken, kayıbettiği annesi için gönlünün köşe-lerinde derinleşen sonsuz özlemler, yeniden bir daha canlandı !

Hızla elbise dolabına doğru koşunca, pembe fistanını eline alıp ona sarılırken, için-deki beyaz kelebeklere fısıldıyordu . O kelebekler ki annesi kendi elleriyle onları işle-miştir, sonrası, pembe fistanına uygun ve nazik bir şekilde serpererek dikmiştir .

Annesinin her durağını arayıp acısını yaşayan Tülay, ellerini o beyaz kelebeklere sürer-ken, içindeki silinmeyen izler ve gözündeki sonsuz bekleyişlerle :

- Herşeyini özlüyorum .. ! Allah'ım ne olur son defa göreyim yeter bana, dedi .

Babası kendi odasında dinlenirken, yavrusunun hıçkıra hıçkıra ağlamasını duyunca, hızla ona yönelendi .

Tülay o kelebekleri bire birer öperek içten ağlıyordu. Kızını acı bir durumda gördüğünde, içerisi acıyla coşup sızlıyordu. Ama minik yavrusunu kucaklayarak, onun taze gönlünü hayatın pembe rengine doğru yönelmesi için çalıştı :

- Hadi babasının bitanesi, gir bakalım bu kelebekli güzel pembe fistanını .. Yeşil Min-ikler Parkı'na gidelim . Yavrusunun, kurumuş pınar gibi küçücük gönlünü, bir daha hayatın tadına ve rengine doymak için coşa getirdi .

Tülay, bir gün Anaokulda çocuk bayramı münasebetiyle düzenlenen faaliyetlerin birine katıldığında, gönülleri okşayan sesiyle oynayarak bir çocuk şarkısını sunarken, ansızın ezberinde olan çizgi filminden öğrendiği anne şarkısına başladı :
Bu benim güzel annem

Sözleri gazel annem

İçimde yaşıyorsun

Her şeyi özel annem

Bu benim kaynar gönlüm

Her şeyi aynar gönlüm
Birde annemi görsem
Durmadan saynar gönlüm

Törende bulunan eğitimci ve veliler özellikle de babası buna çok hayran kalmışlardır . Tülay'ın annesiz bir yavru oluşunu anlamışlardır . Şarkıyı bitirdikten sonra , yetenekli bir çocuk diye onu ödüle layık görmüşler .

Rengarenk baharın bir yeşil gününde, Tülay, evlerinin bahçesinde top oynuyordu. Güneş, pırl pırl altın ışıklarını bahçenin her köşesine yolluyordu .

Tülay ise elindeki topuyla çok sevinçliydi, oynarken kâh sağa, kâh sola topu atıyor-du .

Babası ise, mutfak penceresinden küçük kızını sevinçle izliyordu . Baharın yeşil rengi, çiçeklerin kokusu ve filizlerle dolu ağaçlar, duygularını okşarken, eşi Ayhan'la geçirdiği günleri yeniden hatırladı :

- Çiçek rengli Ayhan'ım , niye erken ömür kitabını büktün? Kapattın yeşil gözlerini .. Nasıl ölüm götürdü seni sonu gelmez yolculuğa ? Yuvamızda, mevsimler yeşermeden ; hızla topladın pembe , ak umutları, bahar kokan köşelerden .. Bağladın kapıları göçtün uzak yollara . Bil artık neler geldi başa .. ! Ben ve yavrun seni içten özlüyoruz !

O anda bu dörtlüğü hasretle söyledi :

Coşkunum coştı gene

Dert haddin aştı gene

Meğer konca ölüptü

baş açtı gene Bülbül

Gözlerini yaş ; yüreğini keder kaplayan baba, Allah'ın yazdığına şükretti, gözyaşını silerken, tül perdenin arkasından, bahçede çayır üzerinde uzanan kızını izliyordu. Sağ elinde topu sol kolu da ilahi çehresinin parlak güzelliğini çerçeveliyordu .

Tülay, ansızın duygularının köşesinde saklı kalan özlem uyanınca , topu uzağa atıp ; bir köşede oturdu . Küçücük avcuyla bahçenin toprağından bir miktar topladı . Topladı-ğı toprağı , yanında bulunan masa üzerine bıraktı. Sanki o toprağı baktığında toprağı gözyaşları ile ıslatıyordu.

Onu, suyla hamur gibi ettikten sonra , küçücük ve ufak bir insan şeklinde oyma işi

yaparken , ona sesizce fısıldıyordu :

- Bu başın , bu da cesedin .

- Aaa ne güzelsin annecim !

Tülay, saydam duygular içerisinde o ufak oyma işini yaparken, babası, yine mutfak penceresinden onu izliyordu . Sonra, bahçeye yönelince yavaşça yaklaşarak merakla ona sordu :

- Benim can parçası Tülay ım ne yapıyooor ?

- Annemi yapıyorum !

Sürpriz bir durumda olan babası, yavrusunu kucaklayarak , annesinin acısıyla büyüyen özlemini içerisinden silmeye çalıştı .

Annesinin sevda çoşan kucağını anarken, inanmıyordu ki annesi hayatının perdeleri-ni kapatarak, mevsimlerin renklerini toplayıp bir daha dönmeyen bir zamanın çantasına bırakıp gitmiş .

Annesinin , henüz kokusuyla yaşadığı için , nasıl olursa olsun ısrarla küçücük par-maklarıyla onu bitirmeye çalışıyordu . Babası, içerisi özlem dolu küçük kızını bu hayalden uyandırmaya çalıştı :

- Bu güzel fistanının güllerini çamurlar örttü . Yeter vazgeç Tülaycım , dedi .

Tülay ise, dayanılmaz bir bekleyiş içerisinde olduğu için ve saf gönüllü bir yavru diye kendine güvenerek söyledi :

- Babacığım, ben annemi özlüyerek yapıyorum ! Günlerin birinde , « Allah insanı çamurdan yaratmış « Demedin mi ?

**Irak Etabında Üçüncülüğü Kazanan Hikâye:
Adalet Divanı
Abdulkadir Hacıoğlu**

Kuruldu adalet divanı beni yargılamaya başladılar. İki kolumu tutan iki polis be-ni aylardır içinde mahpus olduğum o karanlık zindandan çıkarıp, hâkimin önüne getirdi-ler. Hakimi görür görmez “Hakim bey suçsuzum” diye bağırdım defalarca ama ondan hiçbir ses çıkmadı. “Hiçbir suçum yok, neden beni aylardır o karanlık zindanda tutuyor-sunuz neden?” sorunca her iki kolumu tutan polislerin tekme tokatlarından başka hiç kimseden cevap almadım.

Ardından bu adalet divanında tanıklar

teker teker içeri girmeye başladı. Elindeki asasıyla içeri giren birinci tanık “Allah'a, kitaba ve şerefime ant içerim ki doğruyu söy-leyeceğim” dedikten sonra parmağını herkese sallayarak “Hakim bey bu suçludur. Ben onu iyice tanıyorum, onu hiç unutmam” dedi. “Hakim bey bu tanık kördür. Ben bunu hayatta görmedim yalan söylüyor” Her ne kadar bağırırsam desem de hiçbir cevap yok.

Ardından ikinci tanık içeri girdi o da diğeri gibi kör idi. Buna rağmen bu kör tanık “Gözlerimle gördüm.” Diyordu. “Hakim bey bu da yalancı bir kördür.” Çok ba-ğırdım, seslendim ama nafiye. Kendimi savunmak için bir avukat istedim. Avukatıma masum olduğumu ve bu iki kör tanıkları tanımadığımı anlattım. Başını sallayan avukat hakim yanına giderek “Baaa.. ba... laaa... baaaa” sesler çıkarmaya başladığında avukatın dilsiz olduğunu öğrenince “Hakim bey bu nasıl bir adalet divanı, tanıklar kör avukat lal. Adaletiniz böyle mi?” dediğimde sağımdan solumdan tekme tokattan başka hiç kimse-den cevap almadım. Hakim işaret parmağını sallayarak mahkemenin yanına ertelendiğini kararlaştırdı. “Hayır, beni şimdi yargılayın yeter ki o karanlık zindana tekrar geri dön-dürmeyin” diye bağırdım ama nafiye.

Koydular beni tekrar o karanlık zindana “Gardiyan susuzum bana biraz su verin” bağır-dım, ama hiç kimse bana yaklaşmadı. Sabah olunca zindanın kapısını açan gardiyana “Neden bana cevap vermedin, neden?” yüksek sesle bağırdım ama gardiyandan hiçbir ses çıkmayınca onun da sağır olduğunu öğrendim. İşte tanıkların kör, avukatın lal ve gardiyanların sağır olduğu bu adalet divanında yargımı devam etti.

Bağırmaktan ve susuzluktan o kadar yorulmuştum ki, bu sefer hiçbir ses çıkarmayarak hakim kararını bekledim. Sonunda hakim ayağı kalkarak parmağını boynuna işaret ederek bana idam cezası verdi. “Hakim bey masumum bir günah işlemdim” diye çok bağırdım. Ama nafiye. Koltuğundan ayağı kalkan hakim elinde asa ve konuşmaya ça-ıştığıında “Abaaa.... baaaa..aaaa..” sesler çıkardığında hakim beyin kör, lal ve sağır ol-duğunu öğrendim.

O nda susarak bağırma, şikayet etmeyi ve hayattan umudumu kes-tim. Bu kör, lal ve sağır adalet divanından beni idam etme kararı çıktı.

Beni teslim alana cellatta “Sen de herhalde ya kör ya lal yada sağırsın. Hepiniz gebemeyi hak eden birer köpeksiniz” dediğimde elinde kılıç tutan cellat bana “Burada özür lü olmayan tek kişi benim. Gözlerim, kulaklarım ve her yerim sağlamdır. Hele öyle güçlü kollarım var ki yarın sabah kafanı bir vuruşla yerinden keserim.” Dedi. İşte bu adalet divanından çıktıktan sonra bütün olanları bir kağıda yazarak belki biri bulur ve bu kör adalet divanını yok eder.

Umarım bir gün dünyada gözleri doğruyu gören, dilleri hakkı konuşan ve kulakları ada-letin sesini duyan gerçek adalet divanı kurulur.

Türk Dünyası Çapında Birinciliği Kazanan Hikaye:

**Mehmet Çavuş Geliyor
Reşit Hanadan/ KOSOVA**



Sırp lar işgalleri altında tuttıkları Kosova’da etnik temizlik yapmak amacıyla köy, kasaba ve şehirlerde yaşayan Müslüman halkın bir kısmını hunharca katledip bir kısmını da Arnavutluk’a sürerlerken Balkan savaşlarında yenik düşen Osmanlı’nın bölgeden çekilişinden bu yana geçen seksen küsur yıl süresince atlattıkları çeşitli badirelere rağmen köylerinde Türk ve Müslüman kimlikleriyle varlıklarını

sürdürmeyi başaran Mamuşa sakinleri için de yeniden çile dolu günler başlamıştı. Köyleri,önlerindeki her şeyi yakıp yıkarak ilerleyen Sırp askeri ve polislerinin ateşe verdikleriArnavut köylerinden can havliyle kaçıp gelenyaşlı genç, kadın erkek, çoluk çocuk mültecilerle dolup taşmıştı. Köy sakinleri,MekkeliMüşriklerinzulmündenMedine’ye hicret etmek zorunda kalan Hazreti Muhammed’i bağırllarına basan Medineli Ensar’ın gösterdiği duyarlılık ve fedakarlıkla kendi hayatlarını tehlikeye atma pahasına gözleri dönmüş Sırp polisi ve askerlerinin önlerinden çoluk çocuk kaçarlarken kapılarına gelip dayanan binlerce mülteciyi evlerine alarak acılarına merhem olmaya, on-ları mutlak bir ölümden kurtarmaya çalışıyorlardı. Ne var ki,Müslüman Arnavut kardeşlerine gösterdikleri bu merhametçe yaklaşımlarına fena öfkelenen Sırp polisi ve askerleri nasılsa evlerini yakıp kendilerini de hunharca öldürmeye başlayınca sonunda korktuklarının başlarına geldiğini anlamışlardı.

Önlerinden kaçan mültecilere kucak açıp onları evlerine aldıkları için kendilerine çok fena öfkelenen gözleri dönmüş Sırp polisi ile askerleri köy halkından Arnavutluk’a sürme kararı aldıkları binlerce mülteciyi kapı dışarı etmelerini istediklerinde bu emre uymayan halkı korkutmak amacıyla aralarından belirledikleri yedi kişinin evlerini ateşe vermekle kalmayıp kendilerini de hunharca katletmişlerdi. Bu katliamın ardından kapı kapı dolaşırken zor kullanarak köy meydanında topladıkları insanlar arasında yaptıkları kimlik kontrolüyle mülteci olduklarını saptadıkları yaşlı genç, çoluk çocuk, kadın erkek binlerce kişiyi gözlerinin yaşına bakmadan kamyonlara doldurdukları gibi on kilometre ötedeki Arnavutluk sınırına götürüp sürmüşlerdi.

Evlerin ateşe verildiği, masum sivillerin sürülüp katledildiği, toprağın kana bulandığı Kosova’nın her köşe bucağında buna benzer yürekler acısı sahneler yaşanıyor. Kosova’ da yaşanan bu mezalimi daha fazla seyretmeye dayanamayan Türkiye’nin Kosova’nın Sırp işgalinden kurtarılıp özgürlüğüne kavuşturulması yolunda Birleşmiş Mil-letler Örgütü nezdindeki girişim ve uğraşları

sonucu devreye giren uluslararası toplu-mun kararı üzerine NATO önderliğinde İtalya’daki Aviano Üssü’nden havalanan savaş uçakları ile Adriyatik Denizi’nde konuşlanmış savaş gemilerinden Yugoslavya’daki Sırp askeri hedeflerine karşı yetmiş sekiz gün süreyle gerçekleştirilen hava saldırıları esnasında da Sırp ların kendilerine misillemede bulunabilecekleri endişesiyle korku dolu günler geçirmişlerdi.

NATO’nun kararlı saldırıları karşısında daha fazla dayanamayan Sırp ların sonunda pes edip Birleşmiş Milletler Örgütü ile Yugoslavya arasında yapılan barış anlaşması çerçevesinde Kosova’dan çekilmeyi kabul etmeleri üzerine can derdine düşen her Kosovalı gibi Mamuşa sakinleri de barışı tesis edip korumak amacıyla Kosova’ya geleceği söylenen Türk askerlerini sabırsızlık içerisinde beklemeye koyulmuşlardı. Yaşlısı genci, çoluk çocuğu, kadını erkeğiyle yollara dökülen yediden yetmişe her yaşta insanın dilin-den “Mehmetçik geliyor...” sözleri dökülüyordu. Balkan savaşlarından bu yana geçen 80 küsur yıl aradan sonra Türk askerinin yeniden Kosova’ya dönecek olmasının özlemi, heyecanı ve coşkusu içerisinde Evlad-ı Fatihanlar yemiyor, içmiyor, Türk askerinin yolunu gözlüyorlardı. Türk askerinin Evlad-ı Fatihan diyarına yeniden döneceği umudu yatalak bir hasta olarak kim bilir kaç yıldır ölümü bekleyen Çanakkale gazisi Aslan Dede’ye bile can suyu olup onu ayağa kaldırmıştı. Yıllardır kımıldamadan yattığı yatağında sabırsızlık içerisinde beklerken son bir haftadır sabrı artık tükenir gibi olduğunda nasılsa yattığı yerde kımıldamaya çalışırken Türk askerlerinin özlemi içerisinde sık sık dönüp başını çevirdiği pencereden gözüken köy meydanına bakmaktan kendini alamıyordu. Türk askerlerinin gelmekte oldukları haberi döşeğine yıllardır yatalak bir halde ölümü bekleyen, herkesin ha öldü ha ölecek endişesiyle bekleyip durduğu Aslan dedeyi dirilt-miş gibiydi. Ev halkının şaşkın bakışları karşısında Türk askerinin gelişile ilgili sohbetlerine kulak kabartırken ne zamandır kımıldatmadığı yorgun gözkapaklarını kaldırıp sormaktan kendini alamıyordu: -Mehmet Çavuş geldi mi?

Torunları “Mehmet Çavuş da kim dede?...” diye sorduklarında başlıyordu anlatmaya:

-Çanakkale’deki komutanım... Mutlaka gelecektir. Çanakkale’de düşmana karşı birlikte savaşırken söz vermişti. Bana “Siz Anadolu’yu düşmandan kurtarmak için ta Rumeli’den koşup geldiniz. Allah’ın izniyle düşmanı buralardan sürüp kovduktan, bu-raları kurtardıktan sonra bir gün sıra Rumeli’yi, sizin oraları da kurtarmaya gelecek. İşte o gün gelip çıktığında bu sefer biz de size yardım için Anadolu’dan koşup geleceğiz...” demişti.

Evdekilerin; karısı, oğulları ve torunlarının her gün artık öleceği kaygısıyla başın-da bekleyip durdukları yüz kusur yaşındaki Çanakkale gazisinin bu sözleri üzerine birbirlerine bakışıp gülümsemeleri karşısında söylediklerine inanmadıklarını gören Aslan Dede gözkapaklarını tekrar aralayarak bu kez titrek sesiyle onları yadırgarcasına “Bana inanmadığınızı görüyorum, ama geldiğinde şaşırıp kalacaksınız...” demekten kendini alamadı. Kendisi gibi yaşlı olmasına rağmen hala ayakta dolaşabilen karısı Fatma Nine içini çekerek söylendi:

-Adam sen de... Mehmet Çavuş’un hala yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyorsun. Hem yaşasa bile yaşça senden daha büyük olduğuna göre kim bilir ne haldedir? Öyleyken yardımımıza nasıl koşup gelecek?

Torunlarından on beş yaşındaki Ayşe de gülmekten kendini alamayıp:

-Dede o senin anlattıkların yüz yıl öncesiydi... dediğinde Aslan Dede geçmişte yaşadıklarını hatırlamaya çalışırken, sözünü ettiği sanki birkaç gün önce yaşanan bir olaymış gibi yanıt verdi:

-Yok yahu, ne yüz senesi, geçenlerdeydi bu iş. Çanakkale’ye saldıran düşmanı Allah’ın izniyle defettiğimizde komutanım Mehmet Çavuş bana “Bekle bizi Aslan On-başı, bir gün nasılsa sizin oraları da gelip kurtaracağız...” diye söz vermişti.

Bunları söyledikten sonra tutulduğu öksürük nöbetine aldırılmayıp insan üstü bir gayretle Çanakkale Savaşı ile ilgili anılarını tekrar, kim bilir kaçınıcı kez anlatmaya koyuldu:

-Biz Irak’ta, İngiliz, Fransız gavuruna

karşı savaşıırken, düşmanın Çanakkale Boğazı'na gelip dayandığını duyduğumuzda vatan elden gidiyor endişesiyle hemen Çanakkale'nin imdadına koşup yetişmiştik. Ne savaştı o bre... Rumeli, Anadolu, Kafkasya'dan ölüp şehit olacaklarını bile bile koşup gelen yaşlı, genç, çocuk yaştaki vatan-severlerle yekvücut karşı koymuştuk düşmana...

Çanakkale gazisi Aslan Onbaşı'nın gözünde Çanakkale Savaşı'nın yaşandığı o günlerde duran zaman kavramı, o şanlı zaferin ardından 80 küsur yıl geçtikten sonra şimdi yeniden başlıyor gibiydi. Daha Balkan savaşları arifesinde vatani görevini yap-mak üzere Osmanlı askeri olarak gönderildiği Hicaz'a ulaşır ulaşmaz patlak veren Tra-blusgarp Savaşının ardından biri daha sona ermeden diğeri başladığı için yıllarca sürüp gittiklerinden hiç bitmeyecekmiş gibi görünen savaşlar esnasında savunmak için koşup gittikleri Çanakkale'de yaralandığında olduğu gibi, kazandıkları o parlak zaferin ardından koca ülkenin çeşitli yörelerinde açılan diğer cephelede de canı pahasına savaşıırken kanını akıtmıştı.

Osmanlı, tarihe 1. Dünya Savaşı diye geçen o büyük savaş esnasında yaşanan talihsiz gelişmeler sonucu teslim olduğunda, askere gitmek için ayrılır ayrılmaz başlayan 1912'deki 1. Balkan Savaşı bozgunu esnasında kaybedilen baba topraklarında Yugo-slavya Krallığı adıyla bambaşka bir devlet kurulmuş, aradan yirmi yıl gibi kısa bir za-man geçmeden 2. Dünya Savaşı adıyla başlayan yeni bir büyük savaşın ardından aynı topraklarda bu kez Tito Yugoslavya'sı adında yeni bir devlet oluşturulmuştu. Derken, Tito'nun 1980 yılında ölümünden sonra Yugoslavya denen bu devletin de kan gölüne dönüşüp dağılmasıyla parçalanan ülkede insan aklının almayacağı korkunç katliamlara tanık olmuşlardı. Dağılan Yugoslavya'nın bir parçası durumundaki Kosova'da 1999 yılının ilkbaharında patlak veren savaş da şimdiye dek kim bilir kaçınıcı sefer görüp yaşadıkları, her seferinde varlıklarından birçok şeyler alıp götürülen o korkunç savaşların en sonuncusuydu. Ama, Aslan Onbaşı'nın gözünde, Çanakkale

Savaşı'yla içerisinde buldukları 1999 yılının 24 Mart Çarşamba akşamı NATO'nun hava saldırılarıyla başlayıp 78 gün aralıksız olarak sürdürüldükten sonra taraflar arasında 12 Haziran tarihinde imzalanan barış anlaşmasıyla sona erdirilen Kosova savaşı arasındaki 84 yıllık zaman dilimi sanki hiç yaşanmamış gibiydi. Ve bu zaman dilimi içerisinde yaşananları da nedense pek hatırlayamadığından hafızası savaşların anası diye nitelendirdiği Çanakkale Savaşı'nda mihlanıp kalıyordu.

Ne var ki, Aslan Onbaşı'nın zihninde mihlanıp kalmış olan zaman kavramı çarkı Türk askerinin bugünlerde Kosova'ya gelmekte olduğu haberleriyle yeniden dönmeye başlamıştı. Artık akli fikri Kosova'ya gelmekte olduğunu duyduğu Mehmetçik'teydi. Türk askerinin Kosova'ya giriş yaptığı 7 Temmuz 1999 sabahı namazını kıldıktan sonra yatağına girmesine rağmen heyecanından uyuyamayınca özlemle beklediği askerlerin her an gelebilecekleri umuduyla feri zayıflamış gözlerini pencereden gözükken köy meydanından ayıramaz olmuştu. Gözleri köy meydanında olduğu halde, heyecan içerisinde öğle sularında köye ulaşacağı söylenen Türk askerini beklemeye koyulmuştu.

Yıllardır her an ölümü beklediği yatağında Türk askerleriyle birlikte Çanakkale'de birlikte omuz omuza savaştıklarını anlattığı Mehmet Çavuş'un da geleceği umudu ile sanki hiçbir şeyi yokmuş gibi birdenbire dirilip kalkan kocasının bu haline şaşırıp kalan karısı Fatma Nine "Allah'ım yarabbi, ne oldu bu adama böyle!..." diye söylenmekten kendini alamıyordu.

Kendisiyle birlikte bütün ev halkı da aynı heyecan ve sabırsızlık içerisindeydi. Ayağa kalkıp tekrar dirilmeye başlayan Aslan Dede'nin bu haline bakarlarken "Yüce Yara-dan'ın bir mucizesi herhalde..." deyip duruyorlardı. Aslan Onbaşı'nın daha sabah ezanı okunmadan yatağından kalkması da bu heyecanı yüzündendi. Sabah namazını kıldıktan sonra da nedense artık gözüne uyku girmemişti. Günün ışımasıyla birlikte bi-rer birer uyanıp yanıp yanına gelen torunlarını bağrına basarken arada bir pencereyi işaret ederek "Silah arkadaşım,

komutanım Mehmet Çavuş şimdi gelecek..." diye söylenip duruyordu. Kendisine Mehmet Çavuş'un ne zaman geleceğini soran torunlarına "Neredeyse gelir. Hadi siz meydana çıkıp bekleyin, geldiğinde koşar bana haber verirsiniz..." diyordu.

Kendisini kırmamak için dışarı fırlayan torunları biraz sonra dönüp "Mehmet Çavuş hala gelmedi dede..." dediklerinde onları "Gelir gelir, yoldadır, mutlaka gelir. Bana söz vermişti..." sözleriyle umutlandırırken biraz daha sabretmelerini salık veriyordu. Gelini içmesi için henüz kaynattığı tenceden doldurduğu bir bardak süt getirip verdi. Bardaktaki sütü bir dikişte içişini ağızları açık bir şekilde seyretmişlerdi. Çoktandır ağzına bir şey koymadığı için epey zayıflayan yaşlı adam sütü içtikten sonra "Biraz yoğurt da getiriverin, canım papara istiyor..." deyince şaşırılmaktan kendilerini ala-madılar. Gelini bir sahana doldurduğu süte ekmeğe doğrayıp karıştırarak yaptığı paparayı önüne getirip koyduğunda büyük iştahla yedi. Karısı Fatma Nine "Mehmet Çavuş'un geleceği umuduyla sağlığına kavuştu. Şükür Yaradan'a..." deyip seviniyordu.

Bu arada kuşluk vaktine doğru nasılsa televizyonu açıp haberleri dinlemeye başlamışlardı. Herkes Türk kanallarını izliyordu. Konuyla ilgili verilecek bilgileri öğrenebilmek için gözler ekranlara yansıyan görüntülerde, kulaklar cihazdan gelen seslerdeydi. Zırhlı araçlar, kamyonlar, tanklar eşliğinde gece yarısı Kosova'ya giriş yaptığı belirtilen Türk taburuna mensup askerlerin Prizren'e varmak üzere oldukları, Prizren'de konuşlanması öngörülen tabura bağlı birer bölüğün de Dragaş ile Mamuşa'ya yerleştirileceği anlatılıyordu. Aslan Dede gözyaşları içerisinde görüntülerdeki tankların, kamyonların, zırhlı araçların üzerlerine çıkmış askerlere ba-karken aralarından birini parmağıyla göstererek:

-İşte Mehmet Çavuş, diye bağırdı. Vallahi de o... Hiç değişmemiş. Son gün ayrıldığımızdaki gibi, aynı öyle... Size hep söylerim de bana inanmazsınız.

Evdekiler Aslan Onbaşı'nın bu mutlu hali ile söyledikleri karşısında birbirlerine bakarak tekrar gülümsemekten kendilerini

alamadılar. İlkokul beşinci sınıfa giden Leyla adındaki torunu da gülümserken bilgiçlik taslayarak söylendi: :

-Dede, okulda bize öğrettiklerine göre senin bahsettiğin o Çanakkale Savaşı olalı aradan tam 84 yıl geçmiş.

-Yok, öyle değil kızım, diye yanıt verdi torununa Aslan Onbaşı. Geçenlerde oldu-yu yavrurum. Daha dün olmuş gibi gözlerimin önünde canlanıp durur.

Bunları söyledikten sonra hastalığı nedeniyle bir süredir a akıp gitmekte olan zaman kavramı dışında yaşayan Aslan Dede o destansı savaş esnasındaki olayları tekrar yaşıyormuşçasına "Boğaza saldıran yedi düvele karşı Çanakkale'yi savunmak için İslam aleminin her yerinden koşup gelenlerin nasıl aslanlar gibi savaştıklarını bir görseydiniz..." diyerek yeni baştan anlatmaya başladı.

Bundan seksen yıl yıl önce askerliğini yapmak için on sekiz yaşlarında ayrıldığı köyüne yıllar sonra bir gazi olarak döndüğünden beri, yıllardır, hiç bıkmadan, hastalanıp yatağa düşene dek çocuklarına, torunlarına, sokakta, bahçede, bostanda karşılaştığı küçük büyük herkese o büyük olayı aynı heyecan içerisinde yeni baştan yaşıyormuşçasına "Biz Çanakkale Boğazı'nda, kocaman gemileriyle orasını zapt et-meye gelen İngiliz, Fransız, Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan, Afrikalı düşman ask-erlerine karşı aslanlar gibi savaşıyorduk..." diye anlatırken bakışlarını belirsiz bir nok-taya dikerek soluklandıktan sonra sözlerine şöyle devam ederdi:

-Mustafa Kemal adında cesur, akıllı, gözü pek vatani ve askeri için canını vermeye hazır komutanımız, Mehmet Çavuş gibi üstlerimiz, Seyit Onbaşı benzeri kahraman askerlerimiz vardı. İslam aleminin hala düşman ayağı değmemiş o son toprak parçasını savunmak için Anadolu, Ortadoğu, Arabistan, Kafkaslar, Türkistan ve bizim yaşadığımız Rumeli'den koşup gelen yediden yetmişe her yaşta insantek bir yürekmiş gibi omuz omuza savaşıırken Seyit Onbaşı diye bir yiğit sırtına yüklediği yaklaşık 300 kiloluk mermiyi namlusu denize çevrili dev topun ağzına sürer sürmez güvertesindeki toplarıyla bulduğumuz istihkamlara

ölüm yağdıran dev İngiliz gemisine doğru ateşleyip göbeğine isabet ettirdiğinde yere düşen karpuzmuşçasına ortasından yarılan düşman gemisi üzerindeki binlerce askerle birlikte denizin dibini boylarken suyun üzeri boğulup giden düşman askerlerine ait şapkalarla kaplanmıştı.

Ardından orada yaşadıklarını, yaralanan, şehit düşen silah arkadaşlarını gözyaşı dökerek yad edercesine içli ve yanık sesiyle Çanakkale türküsünü söylemeye başladılar:

-“Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim, eyvah...”

Aslan Onbaşı'nın söylediği türküyü ağızları açık bir şekilde ve büyük bir ilgiyle dinleyen çocuklar, yaşlı adam söylemekten yorulup da soluklanmak için durur gibi olduğunda türküyü bu kez kendileri de tekrarlayıp söylemeye başladılar:

-“Çanakkale içinde vurdular bizi
Ölmeden mezara koydular bizi
Of gençliğim, eyvah...”

Bugün de işte öyle olmuştu. Aslan Onbaşı haberleri seyredirken “İşte Mehmet Çavuş...” dediği askeri gösterir göstermez efkarlanıp titrek sesiyle Çanakkale türküsünü söylemeye başladığında yanındaki karısı Fatma Nine'den başlayarak odadaki en küçük torununa dek hepsi de kendisini takip ederek türküyü söylemeye durmuşlardı. Bu arada vakit öğleye yaklaşırken dışarıdan koşup gelen torunlarından biri “Dede Mehmet Çavuş askerleriyle geliyor...” diye haber verdiğinde hep birlikte kalkıp pencereye yanaştılar. Mehmetçikleri karşılamak için evlerinden sevinç gözyaşları dökerek çıkıp gelen köylüler meydanı doldurmuşlardı. Meydanı dolduran halkın arasından “Türk askeri geliyor...”sesleri yükselmeye, ardından meydanlık “Geliyor, Türk askeri geli-yor...” sesleriyle inlemeye başladığında nedense içi kıpır kıpır olduğundan yerinde du-ramaz olan Aslan Dede doğrulup ayağa kalktı. Sevinç naralarıyla Ortalığı coşkuya boğan köylüleri seyrederken odadakilere “Hadi biz de çıkıp Mehmet Çavuş'u karşılayalım...” dediği sırada soluk soluğa kalmış bir halde

içeriye giren torunlarından biri de “Dede, silah arkadaşın Mehmet Çavuş askerleriyle meydana geldi...”müjdesini verdiğinde kendisi önde, oğulları, kızları, gelinler ve torunları da ardında olduğu halde evlerinin önündeki meydanlığa çıkmak üzere kapıya doğru yürüdüler. Karısı Fatma Nine telaşlanarak:

-Dur nereye gidiyorsun? Yolda düşüp kalırsın, diye söylenince Aslan Onbaşı karısına:

-Mehmet Çavuş'u, silah arkadaşımı, komutanımı karşılamaya hanım, diye çıkıştı. Hadi sen de bize katıl. Hep geleceğini söyler dururdum da inanmazdınız. Geldi işte. O Anadolu'dan kalkıp ta buraya, kapımıza, eşliğimize kadar gelmişken hiç çıkıp karşılamamak olur mu!

Karısı, çocukları, gelinleri ve torunlarıyla birlikte aşağıya inip köy meydanına çıktılar. Birkaç ay önceleri, Sırp polisi ile askerlerinin çevre köylerden buraya kaçıp kendilerine sığınan Arnavut mültecileri, yakınlardaki Arnavutluk sınırına götürmek için evlerinden çıkarıp topladıkları köy meydanı bu kez Türk askerini karşılamak için ellerinde ay yıldızlı bayraklar olduğu halde çoluk çocuk koşup gelen köylülerle dolup taşmıştı. Yaz mevsiminin bu günlerinde köylülerin iş güçlerinden başlarını kaşıyacak vakitleri olmazdı. Buna rağmen sabah harmanlarını övmek, bahçelerini çapalamak veya bostanlarını sulamak için tarlalarına gidenler uzaktan askeri konvoyun yolda tozu du-mana katarak köye doğru ilerlediğini görür görmez iş güçlerini bırakarak koşup gelmişlerdi. Aslan Çavuş, yediden yetmişe her yaşta insanın doldurduğu meydana çıktığında kamyon ve tanklar ile zırhlı araçlardan oluşan Türk askeri konvoyu da kendilerini davul zurna eşliğinde halay çekerek karşılayan gençlerin önüne gelip durmuştu. “En büyük asker bizim asker”, “Hoş gelmişsin Mehmetçik...”, “Yaşasın Türkiye” diye sevinç naraları atarken halay çeken gençlerden bazıları bir anda tankların, kamyonların, zırhlı araçların üzerlerine çıkıp askerlerle sarmaş dolaş olmaya başlamışlardı.

Bu coşkulu anı sevinç gözyaşları içerisinde izleyen Aslan Dede'nin bakışları o sırada

meydanlığa gelen cipten inen genç bir subaya takılmıştı. Cipten bu coşkulu anı gözyaşları içerisinde seyrederek inen genç subaya baktı. Evet yanılmamıştı. Çanakkale'de omuz omuza savaştıkları, yaralanıp gazi oldukları, 84 yıldır yolunu gözleyip durduğu silah arkadaşı, komutanı Mehmet Çavuş'tu bu. Sözünde durmuş, işte sonunda kendilerini kurtarmak için askerleriyle birlikte Kosova'ya, hatta köylerine kadar gelmişti. Karısı Fatma Nine'ye, oğullarına, gelinlerine, torunlarına komutanım, silah arkadaşım diye an-latıp durduğu çakı gibi delikanlıyı gururla gösterirken:

-İşte size yıllardır Mehmet Çavuş diye anlatıp durduğum komutanım... dedi. Bunları söyledikten sonra elinde daha askerden döndüğü sırada getirip sakladığı, 80 küsur yıldır gözü gibi koruyup muhafaza ettiği Türk bayrağı da olduğu halde yanında karısı, arkasında oğulları, kızları, gelinleri, torunlarıyla birlikte sarılıp kucaklamak için delikanlılara taş çıkartacak bir çeviklikle koşarcasına subayın yanına doğru yürüdü. Bu sırada ana baba gününe dönüşen meydanlığı dolduran insanlarla, “Anlı Yemen şanlı Yemen/ Toprakları kanlı Yemen...” havasını çalan davul zurna sesleri eşliğinde halay çeken delikanlılar, “Aslan Onbaşı bile Hasta haliyle Türk askerini karşılamaya çıkmış...”diyerek yüzbaşıya doğru koşan Aslan Dede'yi seyre durmaktan kendilerini alamamışlardı. Aslan Dede bu arada yüzbaşının önüne gelip durduğunda hazır ol vaziyetine geçip askerdeyken yaptıkları gibi sağ elini alınına götürerek selam verdikten sonra:

-Memleketimize, Evlad-ı Fatihan diyarına hoş gelmişsin Mehmet Çavuş'um, dedi. Gözümüz hep yollardaydı. Sözünde durup bir gün nasılsa geleceğini biliyorduk. Yüzbaşı bu yaşlı dedenin kendisine ismiyle hitap edişi karşısında şaşırıp kalmıştı. İnce, zayıf, gözlerinin ferleri sönmeye üz tutmuş, görünüşünden ayakta duracak hali kalma-dığı belli olan yaşlı adama baktı, gülümseyerek:

-Hoş bulduk dedeciğim... dedikten sonra konuşmasına devam edeceği sırada, bir şey söylemesine fırsat vermeden kendisini oğluymuş gibi sarıp kucaklayan

yaşlı adam tekrar konuşmaya başlayınca durup saygıyla dinlemeye koyuldu:

-Sonunda bizim burayı, ecdat yadigarı Evlad-ı Fatihan diyarı bu toprakları da düşmandan kurtarmak için geleceğinden hiç kuşum yoktu. Hani hep “Bir gün mutlaka gelip kurtarırsınız...” deyip dururdun ya...Kahraman askerlerini de alıp gelmişsin işte. Allah hepinizden razı olsun.

-Dede, dede, ben... diye konuşmaya, kendisine adıyla sanıyla hitap eden yaşlı adamın kendisini birisiyle karıştırmış olabileceğini anlatmaya çalıştı yüzbaşı. Lakin Aslan Onbaşı bundan 84 yıl önce katıldığı Çanakkale Savaşı'ndaki üstü Mehmet Çavuş olduğuna inandığı yüzbaşının sözlerini bitirmesini bekleyecek gibi değildi. Karısı Fatma Nine'nin, çocuklarının, torunlarının şaşkın bakışları arasında aynı heyecanla ko-nuşmasına devam etti:

-Ne günlerdi değil mi çavuşum? Mustafa Kemal “İleri aslanlarım...” diye haykırdığında düşman gemilerinden ateşlenen topların güllerinden saçılan şarapnel parçaları, kurşun, taş toprak yağmurları altında “Allah Allah!...” naraları ile gözümüzü kırpmadan nasıl da atılırdık düşmanların üzerlerine. Arkadaşlarımız gözlerimizin önünde kan revan içerisinde şehadet şerbetini içerlerken sen bacağın, ben de kolumdan yara-lanmıştık. Bizim de şehit düşmemize ramak kala Seyit Onbaşı tez davranıp o kocaman gülleği sırtlayarak topun ağızına sürüp ateşledikten sonra isabet alan düşman gemisinin simsiyah dumanlar ve kızıl alevler içerisinde kalarak denizin dibini boylaması karşısında nasıl da çocuklar gibi sevinç naraları attığımızı hatırlıyorsun, değil mi?

Yüzbaşı ne diyeceğini bilemediğinden bir şey söyleyememişti. Bu arada Aslan Onbaşı devam etti:

-Ama artık topallamadığını fark ettim. Cipten atlayıp indiğinde dikkat etmiştim. Demek ki yaralı bacağını kurtarmışsın. Bacağını kurtarabilmiş olmana sevindim. İyi doktorlara rastladığın belli. Benim kolum ise hala ağrıyıp durur.

Yüzbaşı gülümseyerek bakarken bu kez başka şeyler sormaya başlamıştı Aslan Onbaşı. Bir ara:

-Hani sana köyden gönderilen son mektupta bir oğlun olduğunu öğrendiğinde ne kadar sevdiğini hatırlıyorsun değil mi? Bu haber karşısında bizler de sevinmiş, mutlu-luğunu paylaşmıştık. Düşman silahlarının kustuğu kurşun yağmuru altında vurulup öle-bileceğimize aldırış etmeden sevincine ortak olup hep birlikte halaya durmuştuk. Evde-kiler oğlunun adını ne koymak istediğini sormuşlardı da, sen hemen kaleme aldığın cevap mektubunda Ali koymalarını istediğini yazmıştın. Ondan sonra artık görüşemediğimiz için sorup öğrenme fırsatı bulamamıştım. Döndüğünde onları sağ ve sıhhatte bulmuşundur inşallah.

Yüzbaşı ne diyeceğini bilemedi. Kendisini dedesinin silah arkadaşı Aslan Onbaşı diye tanıtan yaşlı adamın söylediği gibi babasının adı gerçekten de Ali idi. Bir şey söylemedi, sadece başını sallayarak gülümsemekle yetindi bunları söyleyen yaşlı adama. Meydanı dolduran kalabalık arasından bazıları bu ilginç sohbeti dinleyebilmek için gelip etraflarını sarmaya başlarken yüzbaşı yaşlı adamın söyledikleri karşısında şaşırırmaktan ken-dini alamamıştı. Aynı şeyleri adı kendisinin gibi Mehmet olan Çanakkale gazisi rahmetli dedesinden de dinlemişti. Birkaç yıl önce Hakk'ın rahmetine kavuşan dedesi de küçükken kucağına alıp sevdiğinde hep bunları anlatıp durduğu için Çanakkale Savaşı öykülerini dinleyerek büyümüşü. Şu anda karşısında duran yaşlı adamın bacağından yaralanan dedesinin topalladığından bahsetmesi de ilginçti. Dedesi savaşta sağ bacağın-dan fena yaralandığı için yürüdüğünde gerçekten de topallardı. Dedesinin diğer özel-likleri ile ilgili söylediklerindende gerçekten dedesinin silah arkadaşı olduğu kanaatine varınca dayanamayıp rahmetli dedesini kucaklamışçasına kucakladı Aslan Onbaşı olduğunu söyleyen yaşlı adamı.

Çanakkale gazisi Mehmet Çavuş'un torunu olan Mehmet Yüzbaşı'nın aradan aşağı doksan yıl geçtikten sonra NATO askeri gücü bünyesindeki Türk askeri gücü mensubu sıfatıyla Sırp güçlerine karşı yürüttükleri hava saldırıları sonucu bölgeyi terk eden Sırpların ardından barışı sağlamak için

girdikleri Evlad-ı Fatihan diyarı Kosova'daki soydaşlarının yaşadıkları bu köyde vaktiyle Osmanlı askeri olan dedesinin silah arkadaşı bir gaziyle karşılaşacağı aklının köşesinden bile geçmemişti. Tesadüf sayılabilecek bu karşılaşmadan son derece memnun bir tavırla başını kaldırıp kendilerini sevinç gözyaşları içinde karşılayan Evlad-ı Fatihanlara baktıktan sonra:

-Hepinize geçmiş olsun soydaşlarım, dedi. Aradan yaklaşık doksan yıl geçtikten sonra döndüğümüz şehit kanlarıyla sulanmış Evlad-ı Fatihan diyarı Kosova'darahmetli dedemin hala hayatta olan bir silah arkadaşı ilesiz Evlad-ı Fatihanlar tarafından böyle coşkulu bir şekilde karşılanmak ve sizlerle birlikte olmaktan şeref duyarım.

Bunları söylerken emrindeki askerlerle birlikte kendilerini karşılamak içinmeydanı dolduranların yanı sıra yüzbaşının da gözyaşları çıkmıştı.Yaşlı nineler, analar, bacılar daha birkaç günden beri geleceklerini duydukları Türk askeri için yapıp pişirdikleri birbirinden leziz tepsi tepsi börekler,baklavalargetirip ikram ederlerken genç kızlar da sıcaktan susamış askerlere kocaman güğümlerle getirdikleribuz gibi soğuk yayık ay-ranını bardaklara doldurup dağıtıyorlardı. Getirdiklerini öz oğullarıymış gibi gördükleri askerlere kendi elleriyle yedirip içirirlerken Aslan Onbaşı da koynundan çıkardıktan sonraönce üç kez alınına, ardından da dudaklarına götürüp öptüğü şanlı Türk bayrağını yüzbaşıya uzatıp verdi:

-İşte Çanakkale'de omuz omuza çarpıştığımızı sırada“Sizinorayageldiğimizde iade edersin...”diyerekbana emanet ettiğin şanlı bayrağımız. Doksansenedir gözümün nuru gibi koruyup saklarım.

Yüzbaşı bu duygusal manzara karşısında donupkalmıştı.Dedesinindedokunduğundan kuşku duymadığı bayrağı saygıyla eline alıp aynı şekilde alınına, dudaklarına götürüp üç kez öpüp durduktan sonra kendisi de cipten alıp geldiği bir bayrağı “En büyük asker bizim asker...” sesleri arasında Aslan Çavuş'un Mehmet adındaki torununa uzatıp ver-di. Çocuk yüzbaşının bayrağı kendisine uzatıp vermesinden duyduğu mutluluk içeris-inde elindeki bayrakla meydanda fı

dönmeye başlamıştı. Koşarken meydan hala “En büyük askerbizim asker...” nidalarıyla çınliyordu. Aslan Onbaşı yüzbaşıyatekrar sarılıp kucakladıktan sonra:

-Hiç değişmemişsin çavuşum, dedi. Maşallah, ayrıldığımız o son günkü gibisin.

-Öyledir onbaşım, diye yanıt verdi yüzbaşı da aynı havaya girerek.Senin sağlığında maşallah yerindeymiş. Seni iyi gördüğüme sevindim.

-Eksik olmayın çavuşum.

Yüzbaşı,kendisini Çanakkale'de omuz omuza birlikte savaştığı dedesi olduğuna inandığının artık farkına vardığıyaşlı adama hiç istifini bozmadan bakarken gülüm-semekten kendini alamadı. Varsın kendisini dedesi Mehmet Çavuş olarak bilsindi. Zaten onun torunu değil miydi? Dedesinin verdiği sözü yerine getirmek kendisine nasip olduğu için de bundan büyük bir mutluluk duydu. Sonra da dayanamayıp “Yaşasın Tü-rkiye, en büyük asker bizimasker...” nidalarıyla çınlayan meyanda etraflarını kuşatmışkalabalığın önünde dedesini kucaklıyormuşçasına yaşlı adama tekrar sarılıp kucakladı. Vatan millet sevgisinin Türkiye dışında, bir zamanlar ecdatyadigarıEvlad-ı Fatihan diyarı iken, 1912 yılında yaşanmış o melun Balkan bozgunu esnasında koparıldığı anavatandan 87 yıldır ayrı bırakılıp kendilerinin de nedense unuttur gibi oldukları, düşen bombaların yakıp kül ettiği evlerden hala dumanlar tüterken patlayan bombalardan yayılan barut kokularının hala sinmediği şu en son savaş nedeniyle hatırlayıp tekrar dönme şansını yakalayabildikleriata yadigarı bu topraklarda bileyoğun bir coşkuyla yaşatılıyor olması karşısında o kadar şaşırıp kalmış, o kadar duygulanmıştı ki, utanmasa oturup hüngür hüngür ağlayacaktı. Kendisine sevgiyle bakarken yanıt bekleyen yaşlı adama:

-Bizde verilen sözü tutmanın kutsal olduğunu bilirsin onbaşım, dedi. Sözümün eri olarak yardımınıza koşup geldim işte.

-Bilmez miyim öyle olduğunu çavuşum? Zaten ben de bu yüzden umudumuhiç yitirmemişim ya... Sonunda Allah'ın izniyle birbirimize yeniden kavuştuk. Allah sizden razı olsun. Allah Türk milleti, devleti ve

askerine zeval vermesin; kıyamete kadar baki kılsın.

-Amin onbaşım!...

-İnşallah düşman bir kez daha Çanakkale önlerine gelip saldırma fırsatı bulamaz, mil-letimiz de tekrar öyle bir zilleti görüp yaşamaz.

-İnşallah onbaşım.

-Ama... diye devam etti Aslan Onbaşı, meydandaki kalabalığı, tankların, zırhlı araçların üzerine çıkarak askerlere sarılıp kucaklayan,onları bağırklarına basan çoluk çocuk, kadın erkek, yaşlı genç insanları göstererek:

-Olur da düşman bir daha Çanakkale'ye veya ana vatan bellediğimiz Türkiye'nin her hangi başka bir yerine saldırma ahmaklığını ve cüretini gösterirse o şanlı zaferimizin benzeriyeni zaferler kazanmak, yeni destanlaryazmak için o zamanlarda olduğu gibi, bundan böyle de buralardan yardımınızakoşup gelenler çokolacaktır. Bunu bilesiniz.

Yüzbaşının gözlerinde iki damla yaş belirmişti. Etraflarındaki kalabalığa bakarken gözleri önündeki çocuklara takılınca Aslan Onbaşısacıklarını okşadığı torunlarını göstererek gururla:

-Bu yiğitleri de bunun için büyütüp yetiştiriyoruz. dedi.

Aslan Onbaşı'nın az önce kendisine verdiği ay yıldızlı bayrağı yüzbaşı hala elinde tutuyordu. Yaşlı adamın bu sözleri üzerine bayrağı kendisine parıldayan gözleriyle bakan torunlarından birineuzatıp verince çocuk eline aldığı bayrakla“En büyük asker bizim asker...” diye bağırarak koşmaya, meydanı dolduranlar da dayanamayıp aynı heyecanla sözlerini bir ağızdan tekrarlamaya başlayınca meydan “En büyük asker bizim asker ...”sesleriyle inleyip durdu.

Aslan Onbaşı bu tezahürat ve coşku karşısında dayanamayıp elinden tuttuğu yüzbaşıyı da yanına aldıktan sonra kendisinden beklenemeyecek bir çeviklikle davul zurna sesleri eşliğinde halay çekmekte olan gençlerin başına geçerek oynamaya başlayıncaartık yediden yetmişe herkes el ele tutunup halaya durmuştu. Aslan On-başı'nın karısı Fatma Nine de bir ara kocasıyla yüzbaşı arasına girmekten

kendini ala-madı. Aslan Onbaşı davulculara “Çanakkale’yi çalın...” deyince meydanlığı dolduran-ların bir ağızdan söyledikleri Çanakkale türküsü kaplamıştı:

-“Çanakkale içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimiz evli

Of gençliğim, eyvah...

Davul zurnacılar yoruluncaya dek halay çelip oymadılar. Bir vakit artık oynamaktan terleyip yorulduklarından soluklanmak için durduklarında Aslan Onbaşı elinden tuttuğu yüzbaşıya dönüp gülümsedi, sonra da ince, titrek sesiyle:

-Onca bekleyişten sonra bugünleri gördük ya artık ölsem de gam yemem, dedi.

Türk Dünyası Çapında İkinciliği Kazanan Hikaye:

Hanbala ile Han Bala

**Ferzane Akbulatova /BAŞKURTİSTAN
(Aktaran: Nigâr KALKAN)**



Düşmanlar, onların kasabasını hiç beklenmedik bir anda büyük kutlamadan son-ra halk derin bir uykuya daldığında, daha tan sökmeden baskın düzenlediler. Kara bir fırtına gibiydi onlar. Göz açıp kapayana dek her yeri yangın kuşattı. Düşmanların ayak bastığı her yer kül oldu, cesetlerle kaplandı. Evleri yerinde şekilsiz harabeler sıralandı.

Ölüler, ölüler, ölüler... Erkeklerin, yaşlıların, çoluk çocuğun cesetleri akıyor...

Düşmanların geçtiği yerlerde közler tütüyor, acı bir duman yükseliyor. Kan oluk oluk aktı.

Hepsinin de kanı aynı renk; kimin kanının aktığını ayırt etmek imkânsız. Kan toprağa siniyor, sinmezse kuruyor, yağmur yıkayıp alıp götürüyor. Niçin dökülüyor ki bu kan? Niçin kıyılıyor bir cana? Niçin yeryüzündeki insanların birbirini öldürmeleri gerek? Ödene ödene nasıl bir bitmedik borç ki o? Hanbala (Evet, evet onu biz de Han-bala diye adlandıralım; çünkü her ata oğlunun böyle bir mevkiye sahip olmasını ister.) bununla ilgili halkın ileri gelenlerine sormuştu. “Her zaman böyle olmuş. Böyle olacak. Bizim atalarımız göçebe yaşamış, biz de böyle yaşamalıyız. Başka türlü mümkün değil, yoksa bizi de öldürecekler.” diye cevap vermişti onlar.

Uruğun erkekleri hemen galibiyeti kutlamışlardı ??????. Bugün bunlardan birisi bile bu dünyada değil. Düşmanları intikam almak için onların ardından geldi. Sessizce baskın düzenleyip hepsini kestiler.

Düşmanların şen bağrıışmaları beyni uyuyor... Bir yerlerde enik iniyor. Kasabada başka bir canlı kalmadı. Enik ve o, erkek çocuk, katliamın niçin gerektiğini anlamıyorlar.

Uruklar, kavimler, halklar birbirini hazmedemiyor. Birbirlerinin malını çekip alıyorlar. Kıymetli mallar bir düşmanın elinden diğerine geçiyor. Yenilenleri de köle olarak götürüyorlar... E, sağ kalanlar da kaygı ve hasret içinde kalıyor, oç alma isteğiyle yanıyor. Ondan sonra azıcık güçlenince silah tutup düşmanlarını öldürmeye gidiyorlar. Hep böyle olmuş. Dünyada kim güçlüyse o, hükmediyor. Böyle olmuş da olmaya de-vam edecek mi?

Yeryüzünün ucu bucağı yok. Yeryüzünün ucuna varıp onu görebilen bir adam da yok. Lakin yine de insanlara yer dar geliyor! İnsana hiçbir şey yetmiyor. Bu doğru değil, böyle olmaması gerek! Ancak Hanbala bu durumun aksine de bir şey yapamıyor. Bir kişi bile onun fikrini sormuyor. İleri gelenlerin cevabıyla da ikna olmadı. Bundan dolayı babasına da sormuştu:

- Niçin düşmanla çarpışıyoruz? Niye birbirimizi öldürüyoruz? Sakin sakin yaşanmaz mı yani? Başka bir yere gitsek ya? Vardır yani bizim istediğimiz gibi yerler! Babası konuştu:

- Biz kendi kaldığımız toprakları korumalıyız. O, vatan olarak adlandırılır! Vatan için sen de bir cevap vereceksin! Düşman yağmalamaya gelse biz de intikam almaya gitmeliyiz. Olmaz başka türlü. Bu ecdadımızın emaneti. Evvel evvelden böyleymiş. Ben seni boşu boşuna Hanbala diye adlandırmadım! Hana güç, hüner! Sen de delikanlı olunca, silah tutup düşmanlarını inletmeye gideceksin. Dokuz yaşındaki çocuk babasının söylediğine hiç inanmadı. Kuşku dolu düşünceler içinde kaldı. Çünkü o, niçin farklı insanları görmemesi gerektiğini anlayamadı hiç; yüreğinde şimdiye kadar hiç kimseye bir nefret de yok. Bu duygu olmayınca gönlü düşmanlık hisleriyle, kötülükle dolmamıştı. Buna rağmen babası ve diğer erkeklerin emrettiği üzere ne o taraftaki ne de bu taraftaki urukları, kavimleri görmemesi, onları yenip savaşıma arzusuyla yanması, büyüünce de savaş meydanlarında başını veren hemşehrilerin intikamını alması gerek.

- Onlara rağmen... E, gitmesem?..

Babası oğlunun omzundan şöyle bir kavrayıp tuttu, hatta Hanbala ağrıya daya-namayıp yüzünü buruşturdu.

-Sen gitmesen onlar gelecek, dedi ağzının içinden babası. Ondan sonra elini çekti ama parmaklarının tuttuğu yer uzun süre sızlamaya devam etti...

Dokuzyıllık ömrü içinde Hanbala ecdatlarının yağmaya ya da intikam almaya gittiğini, ganimetle döndüklerini, güle oynaya telli müzik aletlerini çalarak günlerce değil haftalarca nasıl bayram ettiklerini çok gördü. Böyle günleri köy çocukları bekler durur-lar, çünkü ağabeyleri, babaları cömert olur, aksilikleri yok olur; Hanbala’ya, arkadaşlarına bolca hediye dağıtır. Ne kadar işi bozarlarsa bozsunlar onları affederler. Sakin hayatın yerini biraz sonra ok yağmurları, kılıç sesleri alacak. Dün bayram eden erkekler şimdi savaştan dönmüyor ama hayat da hep kendi bildiğince devam ediyor. Hayat devam ediyor. Ağabeyi Akmal evlendi, bir oğlu oldu. Hanbala ağabeyinin sabiyi havaya atıp mutlu olduğunu gördü. “Benim devamım! Vatanın geleceği!” Ağabeyi savaşa gitti. Dönemedi. Bugün de sabisinden sadece küller kaldı.

Yanan köyde o tek kendisi. Sadece kendisi. Yapayalnız. Hayır bir yerlerde enik iniyor... Vatan diyerek kılıç sallayan biri de yok. Baskın yapanların sesleri uzaklaştı. Hat-ta “Vatan” diye adlandırılan yer artık kimseye lazım değil sanki. Kahraman bir savaşçı olan babası da bugün bir kurbana döndü. Hanbala’yı kendi çevikliği ölümden kurtardı. Kendisini koruyan yine kendisi oldu! Çocuk titremeyi yenmeye çalıştı.

Etrafta sadece acı bir duman tütüyor, yılan gibi bükülüp kıvrılıyor. Onu da rüzgâr kovup dağıtıyor. Hanbala öldürülen annesinin saçlarını okşadı. Annesini çok se-viyordu o. Ama işte Vatan’ın ne olduğunu anlayamadı hâlâ; ama annesinin ölümüne sebep olduğu için aktı onun acı gözyaşı... Kardeşleri yok, köylüleri yok. Hatta ben-imseyemediği, sevmediği kişiler de yok. İnleyen eniği düşmanlar yanlarında götürdüler. Av köpeği olarak yetiştirirler. Köpeksiz bir hayat sürmek de olmaz...

Ne diye mücadele ettiniz, ne diye kılıç salladınız, ne diye naralar atıp düşmanla vuruştunuz? Ne diye övündünüz, ne diye gururlandınız halkın ileri gelenleri, savaşçılar! Nereye gidip kayboldunuz? Sesiniz bile kalmadı vatanınızda! Artık yok sizin Vatanınız. Bağlarınızı koparıldı!

Sizi yok eden düşmanlar Vatanlı mı? Öyledir, ancak onları da onlardan daha güçlüler gelip basacak. Ve onları da yok edecekler. Böyle olunca ne yani o Vatan? Vatan gerekmiyordu Hanbala’ya.

İşte onun elinde, babasının çelik kılıcı. Sayısız düşmanın boynunu koparan silahını kahraman babası bu kez eline almaya muktedir olamadı. Hain düşman, derin uykuya daldıklarında baskın düzenledi yani. Ama çelik kılıcı görmemişler. Aramaya vakit-leri de olmamıştır, onlar da acele ediyordu. Yıldırım hızında hücum edip aynı tezlikte ede kayboldular... İnsanları kesip, evleri yakıp, heyt heyt diyerek kendi usullerine göre çabucak gittiler. A, evet, inleyen eniği de götürdüler... Hani, uruğun çevik adamları! Siz neredesiniz!..

Hanbala, kılıcın kınını sıvazladı. Her nakışı, her süsü tanıdı. İşte bahadırılık dam-gası. O babasına verilmiş yüksek bir mertebe idi...

Bu kılıcı, en kıymetli ağırlarla değiştirmek isteyenler oldu. Ancak sahibi satmadı. Bahadır namusu satılık değildir, der-di gururlu babası...

Komşu köylerden yardım geldiğinde düşmanın kokusu bile kalmamıştı buralarda. Bir atlı onun yanına geldi.

- Kahramanımızın kılıcı!

O eyerden atlayıp indi.

-Sen en acımasız savaşçının oğlusun! Haydi benimle, çocuklarımla birlikte büyüsün. Kılıç bahadırdan bahadıra kalır. Kutsal emanete sadık kalırsın, bu aleti tut-mayı da öğretirim!

Dudağını sıkıca kapatmış olan çocuk: "Yok" diyerek kati bir şekilde de başını salladı. Adam kılıçla vurulmaktan korktu sanki. Aynı yerde hareket etti; gözünü de kılıçtan ayırmadı.

-Hangi küheylanları getirmedi ki. En iyi, en güçlü ağırları! Senin baban gerçek bir yiğit oldu... Hiç kimseye satmadı. Satılmaz er namusu...

Hanbala onun söylediklerini dinlemedi. Aniden başını kaldırdı. Gözünde acımasız bir ateş yandı.

- İyi bir at mı istediler? Öyleyse ver bana en hızlı atını!

Hâlâ bir şey anlamayan adam ağzını bir açtı bir kapadı.

- Atadan kalma diyorum. E, kılıç senin olur! dedi Hanbala.

Adam atının sağrısına dürttü. Bozat irkildi.

-Ya, çocuk!

Hanbala küheylana sıçrayıp bindi. Babasının silahını ata koyduktan sonra aklına esen tarafa koştu. Küle dönmüş olan vatanını tamamen bırakıp gitti. Tekrar düşünmekten korkmuş gibi atın beline ökçesiyle vura vura yola devam etti.

- İleriye!

"Bana senin hiçbir şeyin lazım değil, Vatan!" Küller, harabeler, zor anlar geçmişte kaldı. O ardına hiç dönüp bakmadı.

Bir an heyet seslerini işitti. Dikkat kesildi. Atından inip ağaçların arasına sindi. Boynunu uzatıp bağırان adamları gözledi. Onun köyünü yok eden eşkıyalar galiba. Ba-zıları ayrılıp bayram ediyor işte, bazıları tavşan yakalıyor. Tavşan daireler oluşturarak koşup, dağın yamacına çıkıp

gözden kayboldu. Bir köpek de, o anda onu kovamadı. Tezlik! Atıklık! Çeviklik! İşte ne lazım insana da! Hanbala'nın köylülerinin külünü göğe savunan eşkıyalar hiç güçlü değillerdi. Şimdi de çeviklikleriyle kazandılar. Yıldırım olup geldiler. Her zaman galibiyet ile dönen bahadırların, savaş kahraman-larının akıllarına gelmesine bile müsaade etmediler...

Hanbala pek çok yerden geçti, dünyayı gezdi. Uçsuz bozkırları boyladı. Orman-ları geçti. Dağlar aştı. Çukurlardan çıktı. Girdapları geçti. Ecdadının topraklarından hep uzaklaştı. Çünkü vatanından vazgeçmişti. O yalnız. Yalnızlığın üstünlüğü şu yani; onun kim olduğunu bilen yok.

Hasım olan da öç almak isteyen de yok. "Kendim için ömrüm için sade kendime hesap veririm. Benim vatan, ecdat hısım akraba önünde ödeyecek bir borcum da yok. Ben "özgürüm".

Pek çok adama denk geldi. Bir yerde uzun süre kalmadı. Gerektiğinde rızkını bölüştü. Ona da yardım ettiler. Konaklaması için yer, içmesi için su verdiler. Siz benim düşmanlarım mısınız? Niçin benim düşman kazanmak için kılıç sallamam gerek? E, sizin beni niçin görmemeniz gerek? O, karnını doyurdu; delikanlılık çağına geldi.

Çocukluk çağı, yalın ayak koştuğu kırları, yakınları hepsi de bir sis ardında kaldı. Bugünkü ile onların ortak bir tarafı yok. O, kendi avare hayatına alıştı. O, hayatını kendi bildiğince, yapabildiği kadarıyla kurdu. Vatandan vazgeçmesi de kendi hayatı için mücadele demekti.

O, pek çok mücadelenin şahidi oldu. Daha çok kırdan bayırda dolaştı, dışarıdan baktı... O hiç kimsenin tarafında olmadı. Bir kişiye bile kin beslemedi. Bir kişiden bile intikam almak istemedi; düşmanlık hissiyle yanmadı. Çünkü bağlandığı bir yer olmadı. O, avare bir rüzgâr gibiydi. Gerektiğinde fırtına gibi. Kimse onu tutamıyor, ona yetişemiyor. Evet, çok savaş meydanı görmek nasip oldu Hanbala'ya. Ancak hiçbir mahşeri kalabalığın içine girmedi. Yok, korktuğundan değil. Anlamsız geldi. Kırdan bayırda yaşadı. Kırlarda yaşamış olsa da zengin oldu. Zenginlik sanki onun kucağına kendi isteğiyle geliyordu. Zenginliğini

çarçur ederek yaşamadı. Altınlarını, değerli taşları sadece kendi bildiği yerlere sakladı; çünkü yaşlılığı da düşünmesi gerek. Ayrıca dünyayı gezmesini de bildi.

Eh, çevik de o! Atık. Yalnızlıktan yorulunca kendinden sonra da birini yeryüzünde bırakmak gerektiğini tam anlamıyla fark edince, bu borcu ödemek gerek-tiğine inanınca evlendi. En güzel yaşa gelmişti ve çenesindeki kıllara aklar düşmüştü artık onun. En büyük mutluluğu da oğlunun doğduğu güne ait. O vârisi olan biriydi artık! Böyle olsa da Hanbala hiçbir yerde kök salmadı. Göçebe hayatını kolaylıklarla değiştirmede. Çünkü hayatını idame ettirdiği mesleği, kazandığı ustalık bunu gerektiriyordu. Memleketini bıraktıktan sonra Hanbala çok iyi bir meslek edindi.

İnsanlar, yani düşmanlar birbirleriyle savaştığında o da hep oralarda oluyor. Kana bulanmış savaşçıları köz kırpmadan kırdan bayırda sabırlı bir şekilde kendi zamanının gelmesini bekliyor. Yenen taraftakiler yenilenleri kısıtıp, ileriye doğru sürüp gidince Hanbala delikanlılık çağına ulaşan oğluyla yerde yatan ölümler, yaralılar arasına giriyor. O, keskin gözlü çaylak, bu mücadelede en iyi savaşçıların nerede devrildiğini, en iyi aletlerin, kılıcın, okun nerede olduğunu çok iyi biliyor. Oğluna parmakla bir işareti yetiyor. Zeki çocuk, babasının bakışından her şeyi anlamayı öğrenmiş; ona söz söylemek fazla. İsmi de güzel oğlanın. Severek Akbala koymuştu adını. Vaşak gibi çevik Akbala, en görkemli, en iyi aletleri bulup getirir. Göz açıp kapayana dek bir araba ganimeti yüklüyordu onlar. Ölenleri toplamak, gömmek için kendi uruklarından biri ge-lene kadar yok oluyordu onlar. Mücadelenin, savaşın olduğu yerlerde savaş aletlerine ihtiyaç hep çoktu. Keskin bir kılıç, süngü, ok için düşman peşinden koşan erkekler parayı esirgemiyordu.

Düşman olarak yaşayan gruplar, uruklar, kabileler için en gerekli mal, kıymetli ve paha biçilemez hazine baba ile oğlun elinde. Böyle malların nerede çok olduğunu iyi biliyorlar, o anda da gidip ulaşıyorlar. İşte, ister istemez Hanbala'nın eline zenginlik kendiliğinden böyle geliyordu.

İşte böyle bereketli bir alışverişten sonra hiç beklemeden aile ileriye doğru yol aldı. Hanbala karısıyla arabada. Güçlü bir at koşulmuş; çünkü ganimetleri ağır. Akbala at üstünde gidiyor, o daha ilerilere gidip etrafı kolaçan ediyor. Onların hiçbir yerde uyanıklığı bırakmamaları gerek. Bir süre sonra Hanbala ile karısı, eski ve çamurlu bir sapan giymiş olan, yanakları iyice çökmüş, güneşte yanmaktan kapkara olmuş bir yaşlıya denk geldiler.

- Nereye gidiyorsun, dede? Bin bizim arabaya, gideceğin yere çabucak ulaşırsın!

- E, benim acelem yok.

- Niçin böyle dedin ki dede?

- Acele ederek ben nereye gideyim? Yolum çok az kalmış benim. Geçmek üzere ömür yolum...

- Bu yolunu birazcık kolaylaştırsak biz de mutlu oluruz.

Yaşlı oflaya oflaya arabaya oturdu.

- Sen mevki sahibi, güzel bir yaşta görünüyorsun. Bu civardaki insanları iyi bilirim, onlara benzemiyorsunuz. Kimlerdensiniz? Nereye doğru yolculuk?

Hanbala her zaman olduğu gibi evire çevire cevap verdi.

- E esen yellerin durduğu tepe nerede? Bulutun döndüğü yer nere? Biz yol-cuyuz. Nereye gidersek işte, kafamıza göre yani.

- Çok evirip çevirdin... Vatanı olur bir insanoğlunun... İçtiğin su nerede kaldı?

- Yok benim vatanım, dedi Hanbala gamsız bir şekilde.

- Kayıp mı ettin? Ayırdılar mı?

Hanbala yalnızca omzunu silkti. Vatan hakkında o birileriyle konuşmayı sevmiyor.

- Vatan için yolun dolambaçlı i-mi-iiş, diyerek uzattı yaşlı adam yavaşça, sadece kendisinin anlayacağı bir kinayeye. Hanbala onun söylediklerinden hoşlanmadı.

- Yok benim Vatanım! Öfkeyle söyledi Hanbala.

- Senin yok. Ama oğlun Vatanını bulur.

Hanbala irkildi. Dizgini sert bir şekilde çekti. At geriye çekilince durdu.

- Kabahati yok. Bizim yol burada ayrılıyor diyerek dışlarının arasından sessizce çıkardı son sözlerini at arabası

sahibi.

Yaşlı indi.

Yabanlarda at oynatarak gelen Akbala babasının yanına geldi.

- İhtiyar ne dedi?

- Oğlun sana benzemiş, senin sözünden çıkmaz. Yürdüğünüz yol hep birlikte olur, hayatınız da bereketli, dedi.

Akbala güldü.

- Hikmet sahibi ihtiyar! Doğru söylüyor! Evet böyle olur, baba.

Silah satan kişi işini biliyor. O, bir yerde uzun süre yaşamasa da kan döküleceği kesin olan yerlerde duruyordu. Ölenlere hiçbir şey gerekmez. Çünkü onlar vatanları için ölmüş. Bedel ödemişler. Onlar öteki dünyaya silahsız gidiyor. Silah dirilere lazım. Nasıl bir öfke? Nasıl bir itiraz? Nasıl bir hakir görme? Savaş yani galibiyet ve mağlubiyetten ibaret. Elinde silah tutan bir erkek nereye gittiğini, kendine ne olacağını bilir, hisseder. Hayat pahasına savaş akılsızların, aptalların işi değil. Toprak, vatan diyerek birileri ye-niliyor yani, ne yaparsın... Birileri vatanını kaybediyor. Ya özgürlük. Özgürlük yok olduğunda silah da vermiyorlar. Yüzyıllardır belki bin yıllardır böyle olmuştur. İnsanlık kendisi için işte böyle bir kanun düşünüp bulmuş. Bu düzende de yaşayıp gidiyor.

Eğer bu kanuna boyun eğmezse? Eğer "Vatan için!" denilen manasız savaştan vazgeçerse?

Hanbala altına, gümüşe muhtaç değil. O, zengin. Ancak gelecek nesilden endişe duymaktan kaçamayacak. Bütün kazancı çocuklarının çocuklarına da yeter, çünkü onları nasıl bir kaderin beklediği bilinmez. Hayatları zorlaştığında, elde ettiği zenginlik, hazine onlara yardıma gelir. İsterlerse özgür olurlar. İsterlerse vatan satın alırlar. Yok, onları vatana bağlamak gereksiz! Ana yurt, vatan güzel sözler; lakin sırf bu yüzden bir hanın, padişahın idaresi altına girmeye, birine ok atmaya mecbur edilmeye yani kaderinin mah-vedilmesine hiçbir zaman izin vermeyecek. Vârisleri kendi kaderlerini kendileri oluşturur. Ha, ne o ana dil, ne o millet? Kardeşlerden de ayrı yaşanır. Ama işte tendeki kendi bağrından

ayrı bir yaşam yok! Dünyayı dolaşmak, diller öğrenmek ve iyi bir ti-care; işte bunlardır yani özgürlüğün gereği. Hayatı kolaylaştırmak, hafifletmek satın alınabilir! Evet, her şeyi satın alabilirler.

Onlarca, yüzlerce insanın öldüğünü göreniniz var mı? Yırtıcı hayvanlar bile öyle davranmıyor. İnsanlar, diğerinin hazır olan dünyasına, malına konmak için birbirlerine ölüm saçıyor, yaşamaya devam ediyor.

İşgal, ganimet şart mı yani? Lüzumsuz yere canlar alınıyor. Pek çok can süpürülüp siliniyor. Yani, kim yenersen o, baş oluyor. Hayatta birilerinin ok yontması gerek, birilerinin o oku atması. E, birilerinin de bu oku satması! Hanbala düşüncelere daldı. Evet, tekrar tekrar atılması için onun bir satıcısının da olması lazım.

Savaş bir facia. Hatta dışardan bakıldığında bu duruma tahammül etmek bile zor. Gözlerde yaşların biriktiği anlar olmuyor değil, oluyor. Lakin zamanında onu da bir kişi bile korumadı. Böyle olunca da sahipsiz kalan okları satmak, bu mahşer ile mukayese edince çöp yani...

Bir anda oğlu, babasını zangır zangır titretecek bir soru sordu:

- Bahadırlar "Toprağımız, halkımız, dilimiz!" diye bağırarak ateşe atılıyorlar. O, böyle güçlü bir dua mı yoksa, baba?

- Kargaşada kim ne isterse onu söyler. Yani başlarındakinin emrettiğini söylüyorlar. Ama senin için kimse komutan değil, bir kişi bile seni varı yoğu söylemeye mecbur edemez; bunun için gurur duy!

Zeki evladı bunları hemen anlayıp, hayat bağlarını sağlamlaştırdı. Hanbala, oğlunu güçlendirdi; farklı şartlarda yok olmaması için soğukkanlı olması ve hiç kimse için üzülmemesi gerektiğini öğretti. Onlar hiç kimseye dost da düşman da değil. İki taraf savaşıyor, bu onların bileceği şey. Birileri bu savaşta yeniliyor, bu onların ka-deri. Baba oğul kimsenin işine karışmadı. Hanbala Akbala'sına kendi babasının ona veremeyeceği şeyleri verdi, iyi bir baba oldu. Artık onun yaşı ilerledi, yani bazı çıkarımlarda bulunabiliyor.

Akıllı Akbala, hiçbir yerde yok olmayacak, kendini koruyabilecek. İnsanlardan uzakta yaşamak, tabiat ile

birlik kurmak, göçebe hayat onu hem dikkatli hem keskin gözlü yaptı. Vatanlarını koruyarak ünlenen en iyi savaşçılardan bile çevik, azimli ve kurnaz idi. Çünkü o, vaşaklarla yarışarak büyüdü. Ayılarla, kurtlarla kapıştı. Akdoğan-lar uçurdu. Ağaca, toprağa kulak verip kim geliyor, gelenler çok mu, ne zaman ulaşırlar, bunları söyler; hatta ne zaman savaş çıkacağını, kimle kimin savaşaacağını bile bilir. Ba-bası oğlu için büyük gurur. Aslında kendisi için de.

Günlerin soğuduğu bir dönemde Kurgan denilen yerde uzun müddet konaklamak gerekti. Kurganların çokluğu bu civarda eskiden beri savaşların çok olduğunu gösteriyor. Yani, işini bilen insan için yerin altında da yerin üstünde de ganimet çok. Ama Hanbala, Kurganlar için konaklamadı; karısının hastalanmaya başlaması elini ayağını bağladı onun. Hastalık nöbetleri geçmeyince karısını kımıldatmanın iyi olma-yacağını anlıyor. Oğlunu hemen etrafı kolaçan etmeye gönderdi; kendisi çadırda hasta karısının yanında kaldı.

Onların durduğu yerden çok da uzak olmayan büyük bir yayla vardı. Karısının hastalığını geçirecek bir ilaç bulup vermezler mi? Hanbala tüm yaylayı satın alabilecek bir hazineye sahip! Yaylayı satın alır ama devayı satın alabilir mi? Var mı böyle bir ilaç? Akbala döner dönmez oraya götürmeleri gerek. Hayatının tüm zorluklarını sabırlı bir şekilde üstlenen karıcığın için her şeye değer.

Bir yerlerden köpek havlamaları işitildi. Atın ayak sesleri tıkırdadı. Kulaklarını açmış olan Hanbala, çadırdan fırlayarak çıktı. Davetsiz misafirler en iyi atlarda koşturarak geldiler. Öndeki pehlivan gövdeli yiğit, askerlerin başı, yanındakine bir şeyler söyledi. Liderin sağ kolu atından inerek Hanbala'nın yanına geldi.

- Kimsiniz? Nereden geldiniz?

- Çok uzaklardanız biz... Hatta kendimizin kim olduğunu bile unuttuk...

Hanbala çadırın içini gösterdi.

- Belaya çattık, karım hasta.

Sağ kol, lidere anlattı. Lider de başını kaldırdı, atlılar gittiler. Ertesi gün çadırın

kurulduğu yere birkaç atlı geldi.

- Hanımız bir büyücü gönderdi. Karını bizim yaylaya alıp gelmemizi emretti. Orada iyi bakarlar.

- O, han mı oldu?.. dedi ihtiyar. Bilsin ki onun burada konaklaması bile bizim için büyük bir şans... Çok sağ olsun han!

- Tuktamış durmak bilmez! Lakin kötü kulları durdurur.

- Kimi? Hanbala biraz kuşkulandı başlandı.

- Düşmanı, diye cevap verdi gür sesli bir adam kendine göre uygun olan tarafa bir bakış attıktan sonra. Ona denk gelen düşman darmaduman olur.

-Niçin Tuktamış han bize, yolculara iyilik yapıyor? Biz onun kimsesi değiliz ki.

- O gerçek bir handır! Bunun için de durduğun yerde de iyilik yapar.

- Bundan sonra hanınıza hep galibiyet diliyoruz. Ancak yaylanız gideceğimiz istikamette değil. Karım gözünü açtı. Bir iki güne kadar başka taraflara doğru hareket ederiz.

Büyücü tavsiyelerde bulunmadı, ilaçlar bırakıp gitti. Bir iki gün sonra karısının durumu iyileşir gibi oldu. "Tuhaf, tek bir altın bile harcamadım. Boşu boşuna! Ancak buralardan acilen uzaklaşmak gerek! Bilinmez, güneşin yüzü değişken. Adamların keyfi çok iyi de..."

Ama günler iyice soğudu. Akbala dönüp gelince sakladıkları silahları satarlar, sıcak taraflara yol alırlar. Hanbala kendilerine iyilik yapan Tuktamış'ın adamlarına ucuza da verebilir. Alışveriş ne? Tam tersine mutlulukla verecek. Ancak, buralarda çok geçmeden savaşlar olacak; sonbahardaki para, bereket için mücadele zamanı geliyor.

Hisleri doğru çıktı. Akbala döndüğünde söylediklerinden şu ortaya çıktı; onlar iki büyük ülkenin kenarına konmuşlar. Uzun zamandır düşmanlık eden, birbirleriyle yarışan kavimler. Onların ikisi de savaşmayı biliyor. Kendi etraflarındaki daha küçük urukları kendilerine tabi kılmışlar. Şimdi de birbirlerine diş biliyorlar. Uygun bir anı ya-kaladıklarında da birbirlerinin yakalarına yapışacaklar. Çadırı tam da yerine kurmuşlar, biri bile fark ettirmeden

gelemez.

Hanbala şafak sökerken irkilerek kalktı, oğlunu uyandırdı. Başını bir sefer kaldırdı, Akbala hemen anladı, demek ki bu tarafa, Tuktamış'ın yaylasına baskına gelen-ler yaklaşıyorlar. Tuktamış'ın halkının çoğu kışlığa göçtü. Burada sadece çobanlar kaldı da denilebilir. Ama davarlar yavrulu. Kuzgunlar, büyük bir parçanın geleceğini seziyor. İhtiyar boğazını temizledi. Savaş çok sert olacak. Yayla da küle dönecek. Hayır, bunda Hanbala'nın bir dahli yok. Silahların sahipleri yıkılacak. O anı bekliyor, bekliyor o. Si-lahlar gelecek savaşlar için de gerek.

Bir dağın başında ateş yaktılar, yardım isteği böyle haber veriliyor. Yayladakiler dedi ihtiyar. Demek ki, baskına gelenlerin sessizce işgal etme niyetleri boşa gitti.

Kırlara baktı ve ağzı açık kaldı. Ay, vay vay, ne kadar da çok baskına gelenler! Büyük savaş! Yeryüzünü tersine çevirip geliyorlar! Yayla tarafından da heytt heytt sesleri işitildi, atlılar yola çıktı. Sadece tek bir şeye şüphe yok; dişiyle tırnağıyla silahlı düşman askerleri onların hepsini bir hamlede süpürüp geçecek! Oklar kara bir bulut gibi yağdı. Atlar kişnedi, köpekler uludu. Silahlar ışık saçtı, ıslık çaldı. Toz duman, fırtına koptu. Buralarda mahşeri çoktandır görmeyen ihtiyar hayran hayran baktı kaldı. Vay yayladakilere! Nasıl da yiğitler! Birbiri ardınca yıkıldı onlar. Eşit değildi güçler!

Onların üstüne sayısız ok yağdırdı düşmanları. Sayısız. Ok yağmuru. İhtiyar tükürüğünü yuttu. Gerçek savaşçıların okları, sadakları, miğferi değerli olur. Onlar kendilerine lazım olanları toplayacaklar. Onu kime "uğurlarlar", yenilen tarafın kalan-larına mı yoksa yenen tarafa mı? Yok yani, ihtiyar için hepsi bir. Her şey, kimin ne ka-dar ödeyeceğine bağlı. "Beni birileri vatansız bıraktı. Ama köle de yapamadı. Canımı boyunduruk altına alamadılar. Ben çoktandır kendi yolumda gidiyorum. Kendi tarafsızlığımla sizi çoktan yendim. Sizin dürüstlüğünüze tükürdüm ben. Sizin seçtiğiniz yola da..."

Yayladakiler azaldı. Onların arasında eğilmez bükülmez bir dağ kaldı. Tuk-

tamış'tı o. Hanbala onun gerçek bir savaşçı olduğunu kendi gözleriyle gördü. Ona doğru hücum eden düşmanlarını kılıcıyla devirdi pehlivan. Yanı başındakiler sey-rekleşmeye başladı. O, yurdu için kalkan olarak duruyordu. Kıyafetlerini ok delip geçemiyor, ama kılıcı!.. Yıldırım oku gibi deliyor. Çok kıymetlidir silah! Böyle bir kılıca sahip bir hanı ölüm bile yenemez gibi. Bunun için düşmanları onu deviremiyor. Lakin onlar yaklaşmaya devam ediyor. Eyerlenmiş olan atını yıktılar. O, kılıcını kaldırıp ayağa kalktı. O anda yayla tarafından acı bir nara ile atlı bir kişi savaş meydanına atıldı. Acı sesi. Çocuk ya işte! Niye bile bile ölüme doğru koşuyor! Çocuğun sesi Tuktamış'a güç verir gibi oldu. O güç kazanarak öne atıldı. Düşman çekindi. "Çocuğu! Oğlu!.. Can parçası! Babasını koruyup ölmeye geliyor! Tuktamış engellemiştir de dinlemiyor geliyor mahşere..."

O anda Hanbala kendi oğlunun gözlerinde tarafsızlık değil, pişmanlık mı, üzüntü mü bir şey gördü. Akbala'nın yanını sıkıca tuttuğunu hatırladı, hatta çenesinin damarları ortaya çıkmıştı. Hanbala oğluna sert bir şekilde baktı: "Bizim ilgimiz yok, bize hepsi bir!" Akbala'nın yüzü karardı. İhtiyar kuşkulandı. Sert savaş geçip gidince, çabucak ganimetleri toplayıp buralardan uzaklaşmak hayırlı!

Tüm zamanlar kendi kahramanını doğurur ve öldürür. Tanrı Tuktamış'ın nerede, ne zaman, hangi savaşta olacağını, kaç düşmanı doğrayacağını kaderine yazmıştır. Şimdi de kaç düşmanı gözler önünde ecelin kucağına uğurladı. Kaderinin sonunda onun da nerede zoru yaşayacağı belirlidir.

Artık Akbala oğlunun yüzü çok sakin. Onun öfkesinin geçtiğini anlayan ihtiyar derin bir nefes aldı.

İkisine, iki savaşçıya binlerce ok atıldı. Ve delik deşik etti. Kucaklaşıp, dizlerinin üstüne çökerek düştüler. Çocuk, gerçekten de üzgündü. O, yaralı bahadır, babasını korumak için kılıç salladı. Bahadır olarak yetişecekti... Şimdi düşmanları, onları ezip ilerlemeye devam eder.

O sürede, sessizlik anlarında Hanbala'nın oğluyla savaş meydanında kendi işle-rini yerine getirmesi gerek.

Birden güçlü bir nara yankılandı. Aaa, düşmanlar geri mi çekilmeye başladı?! Yaylayı koruyanlara yardım geliyor. Ancak gecikerek. Sel fıskırdı. İyice hâlsizleşen düşmanların geri çekilmesini sağladı, kovup gitti onları bu sel. En uygun vakti bekleyen Hanbala oğluyla savaşın geçtiği yere yöneldi.

Ölülere basa basa, o pehlivanın yıkıldığı tarafa gitmek için acele etti. Ah ah, iyi hanın kılıcı! Tuktamış'ın ünü böylece uzaklara da yayılacaktır. Orada, gözünün önünde olup biten olayları anlata anlata kahramanın ünlü silahını pazarlamak gerek. Onun ederi oldukça fazla! Ölülere artık hiçbir şey gerekmez. Tuktamış'a Vatan'ı gerekti. İsteği, hayatından önemliydi. Vatanında ebediyen kalacak. Toprak olarak. Onu vatanı hiçbir yere göndermedi.

Yakınlaştıkça ihtiyarın adımları yavaşladı. Yıkılmıyormuş ya hakiki bahadır! Tuktamış karşısında durunca ihtiyar hayret etti. Bahadır, kılıca dayanmış. Kılıcın ucu yerde. Bir direk, bir destek olarak saplanmış da Tuktamış'ın doğduğu topraklara tutunmuş. Kılıca tutunup han sanki bir tahtta oturuyor. Ölünce bile yurduna kalkan olarak duruyor... Göğsüne saplanmış olan okları sayıp bitirmek mümkün değil. Sivrisinek bile bu kadar yapışamazdı...

Dirilerden daha diri oluyormuş ölenler...

O yavrucağızı, babasının dizlerine başını koymuş. İhtiyar, oğlu Akbala'nın gözünde yaşın parladığını gördü. Ölen çocuğa mı üzüldü ki? Ne söylemek gerek.

- Harap etti kendini çocuk, ya ne için...

- Babası için. E, baba Vatan için baba!
- Hangi Vatan? dedi ihtiyar, kötü bir sesle.

O anda babasının dizine başını koymuş olan çocuğun miğferi düştü ve yere uz-un bir saç örgüsü uzandı. Kız çocuğu! İhtiyar arkaya doğru gittiğini fark etmedi bile. Ganimet toplama kaygısı biten Akbala diğer tarafa yürüdü.

Oğlunun hassasiyetinden canı yanan ihtiyar, hanın kılıcını elde etme gayretindeydi. Onun ederi çok fazla! Kıymetli

bir silah! Artık ona Hanbala sahip olacak! Hanbala eğildi. Ve o anda kaskatı kesildi. Soldu. Dizlerinin bağı çözüldü. Eli titredi. Nefesi kesildi. Yüzü çekildi. Dudağı titredi.

Evet, onun gözünün önünde, avcu kadar bir uzaklıkta kahramandan kahramana emanet edilen kutsal silah, babasının çelik kılıcı, güneş ışığında parlıyordu! Hangi yollardan, hangi savaşlardan sonra bu taraflara geldi ki bu görkemli silah? Bir şey çok açık; damgalı çelik kılıç hep kahramanların elindeymiş. Kendi babasının kılıcını sıkıca tutmuş olan kahramana bakıp kaskatı kesildi Hanbala. Ondandır irkilerek kendi ellerine bak-tı, avcunu açtı ve avcuna gözlerini dikerek oturdu.

Ondandır güçlkle kalktı dikildi. Akli başından gitmiş gibi yürüdü.

Kahramanı, ölenleri toplayıp gömmek için o esnada uruktan olanlar geldi. Sonrasında ne oldu, ihtiyar görmedi. O, bir şey düşünmedi bile; gitti de gitti, gitti de gitti...

Silah dolu savaş meydanından ilk kez eli boş ayrıldı o.

Döndüğünde de titremesi geçmemişti.

- Sen hastalanmaya başladın galiba, ihtiyarım...

Hanbala yavaşça başını salladı.

- Üşüyorsun, üstünü örteyim, dedi karısı.

İhtiyar "yok" diyerek başını salladı.

- Söyle, ne oldu babası?

Beni babamın kutu karşıladı.

- Ba-baba-m... nerede?!..

- Tuktamış han mı? Tahtta. Tahtında öldü. Babamın kılıcı onun, hanın yıkılmasına izin vermedi!

- Nerede kılıç diyorum? Karısı onu duymuyor mu zannetti acaba, bağırarak sor-du.

- Aldın mı?

İhtiyar yine başını salladı.

- Ne sebeple?!..

İhtiyarın sesi hırıltılı çıktı.

- Hakkım yok ona dokunmaya!

- Babamın dedin ya.

- O, vatanı koruyan silah...

- Sakinleş, iç hadi şu çayı.

Çay içen Hanbala başını karısının dizlerine koydu, gözlerini kapattı.

- Babanın kutu satılmaz... Benim sadece adım Hanbala, ama gerçek han balası babasının yanında yattı kaldı...

- Sen sağsın, ihtiyarım. Bana bu yeter.

- Ama benim kılıcı kucaklayıp ağlayasım geldi, yapamadım.

Onların konuşmalarını dışardan dinleyen Akbala babası derin uykuya dalana kadar çadırın içine girmede.

Hanbala gözünü açtığı anda yanı başında sadece karısı duruyordu. O, etrafa bakındı, oğlunu göremedi. Oku da, ganimetleri de yerinde yok.

- Nerede Akbala?

- Sen onu arama, babası.

- Ne dedin?

- Yolda...

- Anlamıyorum!

- O, yolda.

Yaşlı kadın boğazına gelen düğümü yuttu.

- Oğlun Vatanını aramaya gitti.

- Hangi Vatanı!?

- Sakin ol, babası. O sordu. Ben de senin hakkında bir şey bilmiyorum...

- Bilmiyorsun, çünkü benim vatanım geçmişte kaldı.

- Sadece ben değil, oğlun da bilmiyor...

Yaşlı kadın dilini ısırıldı.

- Söyle, bitir, neyi bilmiyor?

- Niçin "Halkımız için, ana dil için!" diyerek gözlerini kapatıp ölüme doğru gidiyorlar? Az olanı çoğunluğa karşı gelmeye teşvik eden nasıl bir dua ki o? Niçin o, sadece erkekler değil, onların kızlarına da baskın yapanlara karşı çıkmak için güç veriyor? diye sordu. Bu sorulara kendi ülkesi olan kişi cevap verebilir. Bunu yalnızca kendi vatani olan bir kişi anlar...

Hanbala'nın sesi hırıltılı çıktı:

- Bunların hepsi benim için geçmişte kaldı.

- Yavrumuz geçmişte değil, geleceği görmek ister. O, insanlar arasına kendi vatanını arıyor. Böyle söylememi istedi. Ben onu tutamadı. Kesemedim yolunu, babası. Hanbala'nın nefesi kesilir gibi oldu; karısı ona baktıktan sonra da iç geçirerek ekledi.

- Onu tutabilecek gibi değildi...

İhtiyar dışarı çıktı, ufka doğru baktı. İçinden Akbala'nın yayladakilerin olduğu tarafa gittiğini hissetti. Vatanım diye burayı mı

adlandırdı yoksa çocuğu?

Son savaşın geçtiği yerden Hanbala yavrusuna Vatan alıp döndüğünü anladı.

Ancak Vatanı korumak çok korkunç. Korkunç, Vatansız da yaşamak...

İhtiyar sağa sola, oraya buraya bakıp döndü. Ufuktan gözünü alamadı. Yok, hep esirgeyerek ona ufuk kendisi baktı. Bastığı yer, bir yerlere kayıp gidiyor gibi oldu. O, sanki havada asılı kaldı. Hanbala can acısıyla inledi. Güz sakinliğinde dimdik kalan otlar da bu sestten titreyip fısıldaşmaya başladılar. Hanbala ufka bakmaya gitti de gitti...

Tan atarken o geri döndü.

- Babası! Saçın... saçın bembeyaz olmuş...

Karısının söylediklerini işitmemiş gibi sordu:

- Dönmedi mi?

Karısı sıkıntılı bir şekilde başını salladı ve sordu:

- Yolunu kaybetmedi ya?..

- O, yolunu şaşırın bir çocuk değil! Hanbala'nın sesi kesildi. Dudakları titredi. Derin bir nefes alınca sadece kendi duyabileceği şekilde ekledi. Ana dilini, halkını, köklerini arayan kişi yolunu şaşırılmaz.

- İhtiyarım, haydi, çay iç. Bilirsin ya, senin için çayım her zaman kaynamış olur...

- Yolunu şaşırılmamak, aradığını buldu demek değil!

Oğlunun dönüp geleceğinden ümidini kesmedi. Sıcak yerlere çıkıp gitmedi. Bekledi. Akbala görünmedi. Onun yaşadığı iki ülkenin sınırında savaşlar, mücadeleler oldu. Akbala görünmedi. Baba bekledi. Sadece beklemedi, kendisi de yavrusunu aradı. Ancak yolları kesişmedi. Ne zaman denk gelirler, ne zaman görüşürler? Akbala'sı niçin onun yanına gelmek için acele etmiyor? Böyle yaparak oğlu ne anlatmak istiyor kendi babasına?

Vakit geçtikçe ihtiyar şunu iyice anlamaya başladı. Akbala'sı babasının topladığı zenginliği, kendi bulduğu Vatanına değişmeyecek. Topladığı hazine, ganimet artık Han-bala'ya gerekmiyordu ki. Ona sadece oğlu gerek! Belki Akbala dedesinin kılıcına layık olunca gerçek bir bahadır olarak bu silah eline alınca dönüp gelir.

O zaman belki, "Baba, ben sana da Vatan buldum!" der.

Ama şimdi Hanbala'nın dünyadaki en büyük hazinesini kaybetmemesi gerek; oğlunun ardından gitmesi, onun ayak izlerini bulması, yolunu şaşırılmaması ve durma-ması gerek. O, şafak vakti kalkıp yola revan oldu... Yanına okunu da aldı. Kim bilir belki Akbala'sına korkunç kötülükler yapmışlardır. Düşman elinde mi? Yardıma mı ihtiyacı var? Oğlunu koruduğunda, evet, kendi vatanını korumak için mücadele eden oğlunu koruduğunda, babasının içinde hiçbir şüphe olmayacak. Babasının eli hiçbir zaman yanlış bir şeyi vurmayacak.

Türk Dünyası Çapında Üçüncülüğü Kazanan Hikaye:

Altıncı Parmak

Yücel Öztürk/ TÜRKİYE



Dedemin anısına...

Tırnak iriliğindeki kar taneleri kasabanın bozuk kaldırımlarına düşmeye başlayınca Mustafa çayını üç çekişte bitirdi, kırmızı kemerli bardağı masaya bırakıp kahveciye seslendi. Bozuk paraları Cıza'nın sağ eline çingçing attı ve yeşil kapıdan dışarı fırladı. Arkasından gelen "Bizim Çil Fatma ne diye

birden ayaklandı?" cümlesini ve gü-lüşmeleri duymazdan geldi. "Namussuzlar!" dedi burnunun buharı karlara karışırken. Onca yıllık meseleyi dönüp dönüp konuşmalarına kızmıştı kızmasına, ama kar öyle iri iri düşüyordu ki kendi dumanlarında boğulmuş bu tütün geveleyicilere harcayacak vakti yoktu. Kar tutmadan Yedi Dağ'dan aşmalı, bunun için de atının doymasını dahi beklemeden yola çıkmalıydı.

Boz bulanık ırmağın ortadan böldüğü kasabanın iki yakasını bir araya getiren ve ortada iri bir düğme gibi duran taş köprüden geçti. Manav Ömer'e üç kilo portakal tart-masını söyledi. Alnını kaşındıran kar taneleri ona Havva'nın saçlarını hatırlattı. Uzun, siyah bir örüğün hayalini dudağının sol yanında ve sol gözünde beliren bir gülüm-semeyle savdı, aceleyle hana ulaştı. Atların bağlı olduğu bölüme girerken onu ekşi bir koku karşıladı. Elmas, başını telis çuvalından yapılmış torbasına gömmüş; samanla karışık arpasını kütür kütür yiyordu. Mustafa'yı, torbada boğulan küçük bir kişnemeyle hoşladı ve iştahla yemeye devam etti. Elleri atının sağrısında gezinen Mustafa onun bi-raz daha yemesi için beklemek istiyordu, ama pençe pençe düşen karların içine saldırdığı korku da bir an evvel yola koyulmasını fısıldıyordu. Başlarını torbalara gömmüş atlar arada kişneyip birbirilerine kur yapıyordu. Hangi dağ köylerinden gelmişlerdi, sahipleri şu an nerede ne yapıyor; yolculuk için sırtlarına vurulacak çuvalar nelerle dolduruluy-ordu? Elmas, sahibinin tedirgin ve düşünceli ellerinden huysuzlandı, başını kaldırdı ve torbasını sağa sola salladı. "Hay oğul, kurban olduğum!" dedi Mustafa. İkisinin de burnunun dumanı ekşi kokulara karışıp karışıp kayboldu. Çevik hareketlerle atın kolanını sıktı, sağrıboşunu çekip belini iyice kapattı ve yularından tutup handan çıkardı. Portakal poşetine üç poşet daha geçirttikten sonra manava eyvallah dedi. Taş kö-prüden geçerken Elmas'ın ayaklarını dinledi. Tak tak tak tlak. Dört ayakta da nal ve mıhlar duruyordu. Ama sağ arka ayaktan gelen ses nalın biraz gevşediğini haber veriyordu. "Köye çıkanda bakarım." dedi Mustafa. Durup oyalanacak vakit değildi.

Cıza'nın Kahvesi'nin önünde durdu. Yeşil kapıyı itip içerideki erzakı aldı. Yükü kıl çuvallara tay edip Elmas'ın iki yanına astı. Portakallar yükte ezilmesin diye dört poşetin sapını bir araya getirdi ve semerin ön kaşına taktı. Kahveden içeri baktı. Duvardaki saat kuşlukla öğlen arasında bir yerleri gösteriyordu. Gözlerini, yılın on iki ayı bu sandalyelerde yaşıyor gibi oturdukları yerlere yapışan adamlarda gezdirdi. "Yaylacıların son göçünü götürdü Servet'in kamyon. Birinin kızı mı kaybolmuş ne, öyle demişler. Ne kaybolacak yahu, koca bulmuştur o. Puhah hah hah..." Kendileri dışındaki herkesin lafını eden bu adamları sevmiyordu Mustafa. Söylemek istediklerini yutup hafifçe el kaldırdı, eyvallah deyip atını çekti. Birkaç eski otomobilin gürültülerle geçtiği caddeyi kısa sürede bitirdi ve köşedeki taş evin yanından yokuşa vurdu.

Basık ahırlara benzetiyordu kasabayı Mustafa, kahvesi de dükkânları da küf küf kokuyor; hatta senelerdir aynı sandalyelerde oturan aynı adamlar bile küflenmiş bakışlarla karşılıyordu insanı. "Ulan, iki dakika daha duran namussuzdur!" dedi. Kasabanın hemen dışındaki temiz havayı içine çekti ve yukarı, korkarak daha yu-karı baktı: Şimdi bir ucundan tırmanmaya başladığı yol kıvrılarak yükseliyor, bazı yerlerde dere yataklarına girip kayboluyor ve karşı sırtta yeniden beliriyor; bazı yerlerde de ağaç kümelerinin içinden geçirilmiş bir şerit gibi kesik kesik ilerliyordu. Ve nihayet bütün kıvrımlarıyla, Yedi Dağ'ın ulu zirvelerinde kayboluyordu. Kar öyle dolgun yağıyordu ki şimdi birçok ayrıntısı görülen yol, birkaç saat içinde diz boyu karla dolup ortadan kaybolabilirdi. Dağ! En yukarıda, gökten yeni indirilmiş gibi duruyor, gitgide sisten bir örtüye bürünüyor.

Bu manzara ona oğlu Hamza'yı düşündürdü. Uzak dağ köylerinden birinde yaşayan ablasını ziyaret etmek için bir hafta önce evden çıkmıştı. Hem kız sevinir hem oğlan bacısıyla hasret giderir, diye onun isteğini onaylamıştı Havva ve Mustafa. Şimdi bu tipinin içinde onun yollarda olduğunu düşünmek adamakıllı canını sıktı. "İnşallah dö-nmüştür eve. Yok, dönmediyse inşallah

yola çıkmamıştır. Daha toy. Yazık eder o güzel boyuna, o sarı saçlarına."

Mustafa, Elmas'ın yükünü son kez inceledi ve atını gözünden öptü. Yukarılara bakarak korkusunu artırmak yerine ıslıkla bir türkü çalmaya başladı. Kar toprağı hızla örtüyor, Mustafa'nın tiftik fesinin altında sessizce birikiyordu. Kesik kesik uzayan ıslığı düşürmekten korkar gibi dudaklarını iyice büzdü ve istemsizce Yedi Dağ'a ye-niden baktı.

Yokuş nedir Mustafa? Yokuş, Havva'nın gözlerinden yirmi küsur senedir gitmeyen o kırgınlıktır. Onun bakışlarındaki küskünlüğü aşip da daha derinlerindeki sevgiye ulaşmak, kar'ı boranıyla, kurdu kuşuyla yol kesen şu Yedi Dağ'ı aşmaktan da-ha zordur. İnan olsun ki öyledir!

İnsanın kendisiyle konuşmasını, yosun tutmuş bir kayanın suyu kendiliğinden sızdırmasına benzetirdi Mustafa. Nasıl ki yosunların suyu hapsetme, yutma, saklama imkânı yoksa insan da birikmiş ruhuyla baş başa kalınca içinden dökülen kelimelere en-gel olamıyordu. Mustafa kendiyse konuşurken cümlelerini çamursuz, dupduru bulurdu. Yosundan sızan sular gibi...

Yokuştan aşağı esen ve ara ara daha da sertleşen rüzgâr, zirvelere dair hiç de iç açıcı haberler vermiyordu. Mustafa'nın kartal gagasını andıran burnu kızarmaya, atın yularını tutan iri elleri cansızlaşmaya başlıyordu. İnce bir ter çizgisi iniyordu Elmas'ın döşünden. Üşüten, titreten, donuk bir çizgi...

İki yanını bodur çamların döşediği bir sırtta durdu Mustafa. Karşı yakalarda dağlar birbiriyle yarışarcasına yükseliyordu. Zirveleri, Karadeniz'in sahil yüzünden aşip gelen sislerde boğuluyor, sisin etekleri kar örtüsüyle beyazlıyordu. Bunca dağ, vadi, dere, yol, ağaç... Sanki usulca varlığından sıyrılıyordu her şey. Kar, yeryüzünün bütün çizgilerinde birikerek her şeyi eşitliyordu. Ağaç tepelerini saran beyazlık, kafasındaki tiftik fesin de ağırlaştığını hissettirdi. Fesi başından çıkarıp silkeledi ve terli başının donmaması için alelacele yerine taktı. "Sen dışına istediğince yağ, fesin içi yaz evelal-lah." deyip kendini güldürdü. Ama zirvelerdeki ayazın iliklerine kadar

işleyeceğini de biliyordu. Aşağı vadinin dibinde kasaba küçülmüş, kendi koynunda bir düğme gibi du-ran taş köprü'nün kıyısında büzüşmüş ve gitgide kendisi de sisle kaplı bir düğmeye dö-nüşmüştü. "Elimde olsa içindikilerle birlikte yakamdan koparıp atarım şu kasabayı." diye söylendi Mustafa. Elmas'ı ve yükleri, özellikle portakal poşetini yoklayıp yola koyulurken aklına yarım asırdır milletin diline sakız olan meseleyi takmıştı. Şimdi kahvedekiler sarı dişle-rini tıslatarak Çil Fatma da Çil Fatma diyor, eğlenip gülüyorlardı muhakkak! Bu düşünceyle burun kanatlarını geniş geniş açıp kapadı Mustafa.

Sakız böyledir Mustafa. Bir kere o kirli ağızlara düşmeyeceksin. Seni çiğner çiğnerler ve seni sana tükürür tükürürler. Senin de çiğneyip tükürdüğün adamlar var mı, hele onu da söyle Mustafa?..

Kendine sorduğu soru karşısında utandığını hissetti, ama bu durum ötekilere olan öfkesini zerre azaltmadı. Aradan kaç sene geçmişti... Bir anlık davranışın bir söylentiye dönüşeceğini ve bunca yayılacağını nerden bilebilirdi? Mustafa on sekiz yaşındaydı. Kendi köyünden beş saat uzakta, aşağıda derenin kıyısında kurulu Dereköy'e inmişti. İki çuval buğdayı öğütmesi için değirmenciye vermiş, atıyla birlikte dışarıda güz ağaçlarının altında bekliyordu. Çok sevdiği serçelere buğday serpiyor, düşkünü olduğu uğur böceklerini yapraklardan alıp uçuruyordu. Dünyanın en keyifli işi bir böceği cennet kapısına göndermekti onun için. Çocukluğundan beri böyle hisseder-di. İşte o böylece beklerken, yüzü sarı çillerle süslenmiş güleç bir kız değirmene girdi, elindeki bakracı bırakıp çıktı. Mustafa'nın önünden geçerken çenesindeki beni kaşıyarak "Babama, ayran getirdim." dedi. Konuşmadan baktılar birbirilerine. Mustafa bir anda işaret parmağını uzattı, kızın kar gibi beyaz gerdanına konmuş uğur böceğini parmağının ucuyla aldı. Parmağını ileri, ta ileri uzatarak "Azat buzat, beni cennet kapısında gözet. Püff!.." dedi. Kırmızı kanatlar açıldı, böcek uçtu gitti. İkisi de cennetin kapısının oralar-da bir yerlerde olduğunu düşünerek uzaklara baktılar. Fakat baktıkları noktalar o kadar ayrıydı

ki: Mustafa en uzak dağın bulutlu tepesine, kız ise güz ağaçlarının renk renk dö-şediği yamaçların eteklerine bakıyordu... Bir zaman öyle durmuşlar, kız güleç yüzünde bir parça endişeyle oradan uzaklaşmıştı. Kim, nereden görmüşse görmüş; haber Musta-fa'dan önce köye çıkmıştı! "Mustafa, değirmencinin kızına asılmış. Sizin oğlan Çil Fatma'ya yanıkmiş. Düğün dernek ne zaman hayırlısıyla?" Bütün bunlar babasını öyle doldurmuş ki adam Mustafa'yı görünce değneğe sarılmış ve "Ulan seni işe mi yolladık oynasa mı!" diye oğlunun üstüne yürümüştü. Araya anası girince Mustafa utancından kıpkırmızı kesilmiş hâlde kilere sığınmış, neler olduğunu anlamlandırmaya çalışmıştı. O parmak o gerdana niçin uzanmıştı? "Gerdana değil ki" diyordu Mustafa, "böceğe, azat buzata..."

İz nedir Mustafa? İz şimdi yürüdüğü yol gibi, bastığın karda ayağının şeklinin çıkmasıdır. Yeni karlar yağıp o izleri örter. Ama sinsi bir rüzgâr eser, kurnaz bir tilki eşeler ve o izler yeniden ortaya çıkarılır. Karda yürüyüp izini belli etmemek ise mümkün olmayan bir şeydir. Fatma da senin on sekiz yaşında işaret parmağınla taze karda bıraktığın izdir. İsteyerek ya da istemeyerek... Rüzgârlar ve tilkiler yaşadıkça, üstü açılıp du-racaktır. Yok öyle bir iz miz. Yok öyle şey. Öyle mi, yok mu Mustafa?

Eliyle karları mı düşünceleri mi kovduğu belli olmayan sahibini takip eden Elmas, yokuş dikleştikçe daha derin nefes alıyordu. Dağ köylerinin birinde bir at kişni-yor, ormanın bir yerlerinden köpek sesleri geliyordu. Mustafa, bu seslerin Elmas'ı hey-ecanlandırdığını onun kesik kişnemelerinden anlıyordu. Dönüp atına sevgiyle baktı. Bunca yükü çektiği için ona nasıl minnet duyuyordu...

Mezarlı Kaya'nın boynunu döndüler. "Yolu kolayladık artık." dedi Mustafa. Bundan sonra diklik azalıyor, Yedi Dağ'ın dumanlı göğsünden daha kolay tırmanılıyor-du. Az ileride beş on hanelik küçük bir köy vardı. Mustafa'nın yerinde babası olsaydı geceyi burada geçirirdi; sabah kar yol verirse devam eder, vermezse bir hafta bile kala-bilirdi. Ama o yapamazdı. Hemen dönmek isterdi evine. Havva'nın çatklı alnı

ve yorgun gözleri onu beklerdi. Durmak olmazdı. “Rahmet olsun babama ki her yerde adamı vardır.” diye düşündüğü anda yolun üstündeki çalılarının arasından bir ihtiyar pat diye yola atladı. Aniden ürküp duran atı ve yolcuyu iyice yakından inceledi. “Vay sen! Mus-tafa! Deli Dayı'nın oğlu ha! Bir yudum çay içmeden zinhar bırakmam. Geç hele geç. Hey gidi Deli Dayı! Çok ekmekliydi, çok insanlıklıydı...” Adam, Mustafa'ya söz söy-leyecek fırsat vermeden onu çekiştirip yolun altındaki eve soktu. Elmas'ı da küçük bir örtmenin altına çekip başına saman torbasını taktı.

Misafir ocak başına, ihtiyarın gösterdiği mindere çöktü. Dışarıdaki beyazlık gözlerini öyle karartmıştı ki evin içindeki her şeyi kapkara bir kütle olarak görüyordu. Neden sonra şurada bir yer sofrası kurulmuş olduğunu, sofraya başındaki yaşlı kadının her harfi derin kuyulardan çekip çıkarır gibi ağır ağır ilerleyen konuşmasıyla onu buyur ettiğini ve bir eliyle de yanındaki beşiği salladığını fark etti. Mustafa, diz üstü sofraya yaklaştı. Haşlanmış patateslerden birini soyup yerken ev sahiplerini dinlemeye çalışıyordu. İki ihtiyar iki ayrı ağızdan anlatıyordu. Adam makineli tüfek gibi saydırıyor, kadının bazı kelimelerinin ucu ise ağzının kuyusundan bir türlü çıkmak bilmiyordu. Büyük bir çay bardağı misafirin önüne sürülürken, beşikten feryatlar yükseldi. Kadın, işlemeli örtüyü açtı, ucu sarı emziği diliyle ıslatıp sofranın ortasındaki şeker tasına batırdı ve bebeğin ağzına tutuşturdu. “Anası gelir az sonra. Babası avda. O da gelir az sonra.” dedi adam. Eskilerden anlatmaya devam etti. Mustafa'nın ev içindeki gündüz karanlığına alışan gözleri ayrıntıları iyice görmeye başladı. Kavrulmuş turşuya batırdığı çatalı ağzına götürürken beşikten sarkan ele takıldı bakışları. Bebeğin beş beyaz parmağının yanında simsiyah bir parmak eskisi sarkıyor, kırmızı bir iple boğulmuş kökünden ayrılıp düşmek için dakikaları sayar gibi boş boş sallanıyordu! Birden midesi ka-bardı Mustafa'nın. Çatalı önüne bıraktı. Onun soran gözlerine cevap vermek için yaşlı kadın önceki yarım kelimeleri yuttu ve bu parmağı izah etmeye koyuldu. Onu

bekleyecek sabrı olmayan kocası araya girip saydırdı: “Altı parmaklıydı bu oğlan, altı parmak! Nenesi dedi ki lakap takarlar, milletin diline düşer, dedi. Tuttu ipe boğdu altıncı parmağı. Düşer o düşer. Sen ye, düşer o düşer.”////////////////////

Mustafa birden kalktı. Ocak başında ısınan fesini taktı ve adamın teklifine fırsat vermeden hızlıca konuştu: “Var olun dayı. Kar kuvvetli yağıyor. Tez zamanda dağı aşmam, akşamı bulmadan da dere köylerden birine varmam gerek. Çok yedik, helal edin.” Adam beş kere “Helal olsun.” dedi ve misafiri yolculamak için onunla birlikte kapıya yöneldi. Bütün bunlar olurken bebeğin altıncı parmağı düşmemenin sıkıntısıyla kararmaya devam ediyor, yaşlı kadın da helal kelimesinin üçüncü harfini kuyudan çıkarmaya çalışıyordu.

Evin boynundaki yola çıkınca gördü ki kar epey kalınlaşmış, yolun Yedi Dağ'a varan kıvrımları da kaybolmuştu. Ya Allah, deyip atın yularını semerin kaşına doladı, Elmas'ı önüne kattı. Kendi hızını ayarlayacağı ve dar geçitlerde kaybolan yolu sahibin-den daha iyi bulacağı için böyle yaptı Mustafa. Araba yolunu takip etselerdi şüphesiz daha rahat yürürlerdi, ama bu eski yaya yolu en az iki saat daha kestirmeydi diğerinden. Kar yağdı, onlar yürüdü. Tipi esti, onlar yürüdü. Yüksek ağaçlar, dağın beline yak-laştıklarını söylese de yolcu önünü görmekte zorlanıyor; tipi ve sis arasında atının izler-ine basarak ilerliyordu. Düştüğü yerde yapışıp kalan karlar birike birike her şeyi bem-beyaz yapmıştı. Yolcuyla atın yüksek beyaz ağaçlardan tek farkı yürüyor olmalarıydı.

Elmas birden acı acı kişnedi ve zınk diye durdu. Mustafa hemen elini belindeki soğuk demire götürdü. Yüreği hop etti. Ağaçların arasından inen karartının bir adam olduğunu fark edince rahatladı. Avcı, tüfeğini bir omzuna asmış, ölü iki tavşanı da ayak-larından bağlayıp birini öne birini arkaya sarkıtarak öteki omzuna vurmuştu. Tavşanların yere doğru uzayan ağızlarından tıp tıp kanlar süzülüyor, beyaz karlar üstüne kurşun acısı gibi lekeler bırakıyorlardı. “Dağı acele aş kardaşım. Tipi fena, fena. Haydi uğurlar ola!” dedi adam. Havaya



kaldırıldığı elinin yanından küçük bir parmağın buruşup sarktığı Mustafa'nın gözünden kaçmadı. Başıyla selamladı avcıyı. Sonra, kan kokusundan huysuzlanan Elmas'ın karlı yelelerini okşadı ve şap diye bir tokat indirdi boynuna. İşareti alan at yekini yola koyuldu. Yün çoraplar, ayaklarına dolan karı emdikçe ıslanmış ve Mustafa adamakıllı üşümeye başlamıştı. Saati yoktu. Güneş yoktu. Zamanı kestirmek imkânsızdı. Kar, tüm çizgileri eşitlediği gibi tüm zaman dilimlerini de sıfırlamıştı. Yolcuya düşen yürümek, yürümek, bir an evvel belden aşip dağın öte yüzünden aşağı hızla inmekti.

Yolun eğimi azaldıkça karın derinliği artıyordu. En yüksek noktaya yaklaştıkları yerde rüzgâr iri çamları silkeleyerek uğulduyordu. Beyaz karın bağrında yara gibi genişleyen kan lekelerini gördükçe “Bu hiç iyi olmadı ha!” diyordu Mustafa. Bu havada kanın neyi çağıracağını az çok kestiriyordu. Buz tutmuş ellerini hışır parkasının cep-lerinde ısıtmaya çalışıyordu. Yolun tamamen düzleştiği yerde, yürümek iyice zor-laşmıştı. Daha düşük hızda, ama daha çok emek sarf ederek düzlüğü tüketmeye gayret ediyorlardı.

Soğuğu ve korkuyu azaltmak için ılık çalmayı denedi Mustafa. Dudakları çam kabuğu gibi sertleşmişti. Mümkünü yok,

olmadı. Kar tutmuş kirpiklerinin arkasından sağa sola baktı. Belindeki tabancayı yokladı.

Korkuyorsun Mustafa? Söyle, söyle. Adam korktuğunu ele güne söyleyemez de kendinden saklayamaz! Havva, ilk oğlunu doğururken çok bağırmıştı ve sen çok korkmuşsun. Havva, ya... Kar inmeden kasabaya gitsen, evin eksliğini görsen, diye iki haftadır konuşup duran Havva. Tuz, pirinç, çay...saydıktan sonra “İçim öyle yanıyor ki bulursan üç beş de portakal alsan.” diyen karın. Seni şu korkulu yola saldığı için ona kızacak mısın? Sen de bu sene kış geç gelecek diye ağırdan almasaydın ya! Hem geçen hafta yaylacıların göçünü götüren kamyon dereden geçmiş. Atı orada bir köye emanet eder, kamyonla iniverirdin kasabaya. Ee, ya nasıl dönerdin? Allah bir arabaya rast getirirse gene dereye kadar onunla gelirdin. Amma in cin çekildi Mustafa. Bu mevsimde kimi bulacaksın. Şu devirde hâlâ araba yolu olmayan köyünde, o dağın koynundaki çökekte deden nasıl yaptıysa sen de öyle yapacaksın. Eski kara düzen. Bin atına. Bir gece konakla kasabada. Sonra yola çık. Tırman, in, tırman... Bunlar çekilir dertler de ah şu Yedi Dağ'ın korkusu olmasa... Kasabadan başlayıp Yedi Dağ'ı aşan araba yolu vadilerden ve dere boylarından devam

ediyor, yüksek dağ köylerinin çoğuna uğramıyordu. Mustafa gibiler ve onların atları, kendi köylerinden başlayıp deredeki araba yoluna bağlanan bu eski patikaların ayak basılır her noktasını ezber biliyordu. Şimdi, dağın üstündeki düzlük bitiyor, ama karda kaybolan yolun aşağıya ne yandan döndüğü ayırt edilemiyordu. Mustafa'ya kalsa bir de kaybolma korkusuna düşerdi, ama yol bulma konusunda Elmas'ın keskin zekâsına sınırsız güveniyordu. Bata çıka ilerledikleri bir noktada at durdu. Öteyi beriyi kokladı ve küçük bir kişnemeyle yürümeye devam etti.

“Dağı aşık çok şükür.” dedi Mustafa. Bir sevinç titremesi sanki ellerini ve ayaklarını ısıttı. O an çatırtıya benzer bir ses duydu ve o ayazda sırtına ter yürüdüğünü hissetti! Önce sese inanmak istemedi, korkudan kendi kendine uydurduğunu düşündü. Belki de soğuktan kendi dişleri çat diye birbirine vurmuştu?.. Ama Elmas'ın dikleşen kulakları ve acele acele yürümesi bir şeylerin yolunda gitmediğine işaret ediyordu. Son-ra, çığığa benzer bir ulumaduyunca durumu anladı. Nefesiyle ısıtmak için ellerini yu-mup ağzına yaklaştırdı ve avuç içine doğru inen delikten içeri hohladı.

Elmas sırtındaki yükü hiçe sayarak ön ayaklarını havaya kaldırıp yükseldi ve acı acı kişnedi. Deh, dedi Mustafa. Yolun gelip ufak bir çukura girdiği yerdeydiler. Tehlike yakındı ve burada basılmak ikisi için de iyi olmazdı. Bir an önce çukurdan geçip karşiki kambur çamın boynuna ulaşmaları gerekiyordu. Keskin bir uluma ormanı inletirken on-lar tüm yorgunluklarını unutturan bir hızla kambur çamın boynuna vardılar. Elmas kişneyip durdu ve başını Mustafa'ya doğru çevirip ağzını birkaç kez sırtındaki çuvala vurdu. Mustafa tabancayı sağ eline aldı; bir sıçrayışta, işaretini anladığı Elmas'ın sırtına bindi.

Tam karşılarından bir toz bulutu kendilerine doğru hızla yaklaşıyordu. Mustafa yakıcı bir ısıklık çekti, çamları titretecek kadar haykırdı! Önden gelen kurdun sadece bir oyunun parçası olduğunu biliyordu. Bu yüzden arkaya baktı ve asıl tehlikenin karlara sine sine arkadan yaklaştığını gördü. “Ben sizin ilminizi bilirim be!” diye haykırdı. Biri-si

açıktan gelirken öteki arkadan yaklaşacak, atın hayalarına yapıştığı anda işi bitirecekti! Ama Mustafa bunu bilmeyecek kadar ham değildi. Tabancalı eline hohladı. Birden karın içinden fırlayan ve Elmas'ın arka ayaklarının dibine kadar yaklaşan kurdun alınına kurşunu çaktı! Kemiğin kırılmasına benzeyen bir ses, hırıltı, kan... Silah sesiyle irkildi her şey. Karşidan gelen kurt kendini bir ağacın arkasına attı ve acı acı uludu. Deh, deyip sürdü atını Mustafa. Bir yandan ileri bakıyor bir yandan da Elmas'ın kurdun kanına bu-lanmış kuyruğunun karda bıraktığı izi takip ederek arkadan gelecek yeni bir saldırıyı kolluyordu.

Hem yolcu hem de at telaşlıydılar. Sırtındaki yükün iki katına çıkmasından dolayı Elmas yürümekte zorlansa da taze karları tozularak eğimli yoldan aşağı inmeyi sürdürdü. Diş çalmalar, ulumalar, inlemeler devam ediyordu. Mustafa'nın tabancalı eli soğuktan kütük gibi olmuştu. Silahı düşüreceğinden öyle korkuyordu ki... Eğimin art-tığı bir noktada Elmas kara gömülmüş bir taş veya odun parçasına basınca dengesini yitirdi ve kuyruğunun üstüne çöktü. Kaydı, kaydı... Mustafa kendini yere attı. Atar atmaz da arkasına döndü, yukarıdan diş çalarak ve duraksayarak gelen kurdu gördü. Silahı doğrulttu, ama bir türlü tetiğe basamadı!.. Parmağı donmuş, elindeki demirden farksız hale gelmişti. Elmas kar yığınlarının içinde debelenirken bir dala takılan portakal poşetleri yırtıldı ve portakallar tek tek düşmeye başladı. Ön ayakları bir ufak düzlüğe denk gelince at kalkıp doğruldu. Ne yapacağını bilmiyordu Mustafa. Havva'nın çeyrek asırdır ilk kez kendi için bir şey istediğini o anda, o dehşet ortasında idrak etti. Porta-kallar, canından farksızdı onun için. “Hay benim talihimin...” diye başlayıp okkalı bir küfür savurdu. Tabancayı koltuk altına sıkıştırıp ısınması için ellerini birbirine sürttü, hohladı... Hâlâ Havva'yı ve portakalları düşünebiliyor olması hoşuna gitti. Demek ki ölmek yoktu daha, demek ki yaşamak gerekiyordu. Onun gözleri etrafta bir ağaç parçası ararken, birden hızlanarak yaklaşan kurdu fark eden Elmas'ın gözleri kanlı kanlı açıldı. Sahibinin “Haydi Elmas!” dediği anda atın arka ayakları havalandı.

Bitirici hamlesini yapmak için son gücüyle atılan kurdun çenesine balyoz gibi indi. O an bir nal, iki diş ve bir avuç kan havada dönüp dağılarak karlara düştü. Çiftmeyi yiyen kurt tüm can acısını içinde barındıran bir sesle inleyerek kanlar içinde yuvarlandı... Ara ara deliren tipiden göz gözü görmez oluyor, sonra esik kesiliyor ve kar hızla yağmaya devam ediyordu. Mustafa Elmas'ın semerinin altına soktu ellerini. Bir iki dakikada parmaklarına can geldiğini hissetti. Aceleyle atının yükünü doğrulttu. Kolanını sıktı. Sağrıboşun altına dolan karları temizledi. Yola devam etmeliydiler. Çünkü uluma-lar tehdit savurarak devam ediyordu. Portakalları arayıp bulmak için dayanılmaz bir istek duydu. Fakat tipi ve kar her şeyi düzlemiş, sanki az evvel burada hiçbir şey ol-mamış hâle getirmişti.

Alt taraftan gelen inleme artınca Elmas yönünü o tarafa döndü. Gördüler ki sarı gözleri alev alev yanan bir kurt gelmiş, ötekinin kırık çenesinden akan kanları yalıyor ve o da acı çeker gibi zınk zınk sesler çıkarıyordu. Elmas kişneyip ön ayaklarını hafif kaldırdı. Onun bu hareketiyle poşetteki son portakal da yırtıktan çıktı ve havada döne döne aşağıya, kurtlara doğru düşmeye başladı. Mustafa o an ne yaptığını bilmeden por-takalın peşinden koştu. Onu, o son portakalı kaybetmemeliydi. Yoldaşının acısını paylaşmayı bırakan kurt ileri atıldı ve havada dönen portakalı kaptı. Mustafa biraz can gelmiş parmağıyla tetiğe bastı. Silah sesiyle dehşete kapılan kurdun daha ön ayakları havadayken portakal kanlı dişlerinden fırladı. Kurt ormanın derinliklerine doğru yel gibi savuştu...

Şu dehşetin ortasında mutluydu Mustafa. Ortasında kanlı diş izleri olan o son portakalı kurtarabildiği için tüm korkusunu unutmuştu. Hatta ayaklarının karlarla örtülü bir su birikintisine battığını, ha dondu ha donacak olmasını da o kadar umursamıyordu. Anasından yenice düşmüş bir oğlak, göbeği şimdicek kesilmiş bir bebek misali onu okşadı ve parkasının sağlam cebine koydu. Parmağındaki sıcaklık gitmeden elini beline götürdü, ondörtlüyü havaya doğrulttu ve tak tak tak üç el saydırdı. Bu sesin kurtlara karşı bir

zafer nidası mı bir tehdit çığığı mı olduğunu kendisi de kestiremedi.

Bir diklikten aşağı inerek düz yola kavuştular. Mustafa anladı ki dağı aşınca girdikleri araba yolundan sapmışlar ve daha kestirme olan patikaya vurmuşlardı. Demek ki Elmas bir an önce buradan uzaklaşmanın yolunu böyle düşünmüştü. Şimdi karla kaplı da olsa ayaklarının altında genişçe bir yolun varlığı ikisine de güven veriyordu. Dünyaya yeniden gönderilmişler gibi taze bir yaşam gücüyle yürüdüler, yürüdüler. Kar dik dik yağıyordu. Orman uğulduyordu. Yaralı kurdun inlemesi gitgide arkada kalıyor-du... Kurdun kafa kemiğinden çıkan o ses neydi Mustafa? Can denen yumruğun kırılması sanki... Kanının akmaması için kan akıttın, değil mi? Bu yalçın dağları aşabil-menin yasası bu işte. Ya beş parmaktan biri olacaksın ya da altıncı parmak gibi kırmızı bir ipe boğulup düşmen beklenecek. Sahi, hayatının altıncı parmaklarla dolu olduğunun farkında mısın Mustafa? Bir sürü şeyi boğup atmak istersin, değil mi? Şu tetiğe basa-mayan işaret parmağının vaktiyle işlediği o suçu, Fatma'nın gerdanını; el âlemin dilini, dalgasını; Havva'nın geçmek bilmeyen dargınlığını, o öne eğilen bakışlarını; sonra, hayatın kıyısında kalmış şu köyün yolsuzluğunu; muhtarın dümenini, seçimden seçime gelen partilerin fırladıklarını, altı ay beklediğin ekini talan eden domuz sürülerini, okusun diye şehre abisinin yanına gönderdiğin küçük kızına olan hasretini... Bunlar böyle böyleyken sen de hayatın kıyısından sarkan bir altıncı parmak olmayasın, ha Mustafa? Boynuna kırmızı ipleri dolayacak olanlar yok mu?..

Mustafa donmak üzere olduğunu unutmak ve yorgun Elmas'ın haline yanmamak için kendisiyle dertleşiyordu. Fakat iç dünyasına çekilmesi ne kadar uzun sürebilirdi ki? Ayazdan tir tir titrerken ve ayaklarındaki yanmaya benzer acı şid-detlenirken tüm bunları kendinden saklamanın imkânı var mıydı? “Allah'ım kurdu kuşu savmama yardım ettin, dondurma beni... Havva çok yol gözler, etme Allah'ım don-durma beni...” Çat çat birbirine vuran dişlerinin arasından dökülen dualar da kirpikleri gibi buz tutuyor,

havaya asılı kalıyordu. “Hamza’yı da koru Allah’ım, o daha toy, yolda izde kalmasın, onu da dondurma, âmin.” Gözlerinin önünde yıpranmış uçuşan şeylerin melekler olmamasını tüm kalbiyle diledi Mustafa. Ve nasıl yürüdüğünü bilmeden, Elmas’ın yularını çekerek yürüdü, yürüdü...

Dereköy’ün başına geldiğinde ortalığa akşam kokusu yayılmaktaydı. Burada kar daha azdı ve adım atmak daha kolaydı. Ama ne çare ki Mustafa bedenindeki yanma duygusundan ve üstüne çöken tatlı uykudan başka hiçbir şey hissetmiyordu. Elmas’ın göğsüne yaslanıp uyumak, sonsuza kadar uyumak... At, bir burun darbesiyle ileri itti sahibini. Hafiften kişnedi. “Toparlan Mustafa.” dedi kendine yolcu. Köye biraz daha yaklaştı. Yoldan geçen bir adama bağırdı. Daha doğrusu bağırdığını zannetti... Çünkü sesini kendisi bile zor duyuyordu. Sırtında bir sepet otlalla sallanarak yürüyen yaşlı kadını görünce bir daha seslenmek istedi. Nafile... Donmuş parmaklarını dudaklarına götürerek ısıklık çalmayı denedi. Bir, iki, üç... Olmuyordu. Adım atacak hali yoktu ve köye şu kadar yaklaşmışken donup kalmak fikri çok ağırlına gidiyordu. Yaş yerine bir iki buz dökerek ağladı. Ve ihtiyar kadın tam ahırın kapısından girecekken Mustafa’nın cansız ısılığının geldiği yere doğru baktı...

Köyden iki adam yanına çıkıp yolcu kadının evine götürdüler. Atını da ahıra çekip yükünü indirdiler; yem, saman ve su verdiler.

- Mustafa. Ne bu hâl...

- Do..do..nuyorum!

- Dur, sus, konuşma. Uzat uzat bacaklarını... Vahh, çoraplar ayaklarına yapışmış. Dur, çıkarayım hele... Yok yok, kaynar su olmaz. Az dur hele. Kapıdan kar getireyim... Hah, şimdi karla ovunca can gelir ayaklarına... Ellerini de uzat bakayım... He ya, ateş var, kaynar su var; ama karın don-durduğunu gene karla ısıtmak çare! Eski ilimdir bu. Ya, hayat böyle Mustafa. Derdi dertlen ovarlar. Ey gidi, sene altmışta rahmetli babam da donmak üzereyken... Neyse canım, boşver eskileri. Şimdi az ılık su yapayım... Bir şeyciğin kalmaz evelallah...

Düşe düşe iki yıl önce ölen değirmencinin

evine düşmüştü... Ama şu an hatıralarla uğraşacak durumda değildi. Dünyalar iyisi Sultan Ebe’nin ellerine bırakmıştı kendini. İhtiyar kadının iş yaparken sürekli konuşması başka zaman olsa ona yorucu gelirdi, ama o ıssız dağın unutmak ve yalnız olmadığını bilmek için bu cümlelere ihtiyacı vardı. Kadın, donmuş el ve ayakları karla ovduktan sonra ılık suya batırdığı bezle sardı; ardından suya soktu ve artık iyice ısınsın diye Mustafa’yı gürül gürül yanan ocağa yak-laştırdı. Bu arada kuyruksuz doğan danayı, bir kışı dağlarda geçiren deliyi, domuz avın-da vurulan yeğeni, kuru ısırğan çuvalının nerede asılı olduğunu, yaylacı Çepnilerin göçerken sürülerine çığnettikleri tarlaları ve kaybolan bir kızı aramalarını, Fatma’nın bir söylentiye göre beş, bir söylentiye göre yedi oğlu ve bir kızı olduğunu, rüyasında gördüğü altı dilli kadını... anlatmıştı. Bitkin adam bir sahan çorbayı yaşlı kadının elin-den içtikten sonra, beşiğinde ninni dinleyen bir bebek gibi kendini ocak başındaki koç postunun üstüne bıraktı...

Uyandığında gün hayli ilerlemişti. Burnu buharlı çaydanlığı sobanın alevsiz tarafına sürükleyen Sultan Ebe sanki bin dinleyicisi varmış gibi anlatıyordu: “...Oldu üç beş sene. Seksen beş ya da altı. Ulutepe’den bir adam da aha böyle düştü buraya. Rahmetli değirmenci iki gün bırakmadıydı adamı. Ben seni bırakır mıyım Mustafa? Uy-kunda hep Havva yolunu gözler deyip durdun. Gözlesin heri! Gözleri mi akacak san-ki... Tövbe tövbe. Beri bak hele. Yoksa sen yola çıkarken dua okumadın mı? ‘İnşallah’ demedin mi? Vah seni vah! O Yedi Dağ’ın öte yüzünde orman içinde bir alan var, o alanda kayalar var, bildin mi? Hah, işte o kayalar aslında ne, anlatayım mı? Heh, dinle: Kadın mayıs başında tutmuş ki ben yaylaya göçeceğim. Dur, ayam kötü, hele az daha yaz gelsin, deseler de dinlememiş. Allah izin versin de sen yaylaya çık inşallah, diye dua etmişler. Kadın neyse gafil bulunup öfkelenmiş, izin verse de vermese de ben o dağın aşığı yaylaya çıkacağım demiş. Hâşâ, sümme hâşâ! Demiş de eyi mi etmiş! İşte dağın orasına çıkınca bir kar, bir fırtına bastırmış. Hayvanlarıyla birlikte taş olup

kalmış oracıkta! Aman Yarabbi! Duasız, yola mı çıkılır Mustafa!!!”

Senelerdir buralardan gelip geçen Mustafa, evin içine ilk kez girmişti. Ağzını bıçak açmayandırmeye çok buğday öğütmüş, her zaman anlatacak bir şeyler bulan Sultan Ebe’yi çok dinlemişti. Ama hep ağaç altında, kapı önünde durmuş; içeri davet etseler de kabul etmemişti. Değirmenci ve karısı, Fatma söylentisinden sonra da hiçbir şey olmamış gibi davranmışlardı Mustafa’ya. Zaten olaydan altı ay sonra Mustafa’ya Havva’yı almışlar, ondan kısa süre sonra da Fatma sahil tarafından yayla için gelen bir Çepni genciyle kaçmıştı. Şimdi o eski günler Mustafa’ya uzak bir masal gibi geliyordu. Can derdi, her şeyi öteye itiyordu doğrusu. Mustafa doğruldu. Üstüne örtülmüş yamalı yorganı açınca dehşete kapıldı: Elleri kırmızıydı resmen! Ya ayakları... Mor mor iki top haline gelmiş, ayak parmakları iyice kamburlaşmış içeri doğru kıvrılmıştı. “Korkma korkma, geçer o. Ellerine bir şey olmaz ama ayak tırnakların dökülür tek tek. Dökülsün heri! Ayaklarının donup düşmesinden daha mı kötü? Ander kalsın, beş on tırnak. Bakma öyle ufak oğlanlar gibi. Geçer geçer...”

Yiyip içtiler. Köyden Zeydi ve Fazlı geldiler. Mustafa’yı dinlediler. Yarın yola çıkacağı için ondörtlüsünü yağlayıp şarjörü kendi mermileriyle doldurdular. Zeydi, ken-di tiftik eldivenlerini Mustafa’nın cebine soktu. “Buradan yukarısı öyle tehlikeli olmaz. Ama gene de tedbiri elden koma.” deyip çıktılar. Mustafa sadece ayak yolu için kalktı. Sıcak ocak başında uyudu, uyudu...

Gecenin derin karanlığında, ayaklarına saplanan acıyla gözlerini açtı. Bir süre nerede olduğunu bilemedi. Sonra, yosunu kurumuş bir kayaya yağmur sularının düşmesi gibi tüm yaşamı damla damla ruhuna doldu. Gözleri yollarda kalan Havva’yı düşününce, kalkıp gitme isteği Yedi Dağ’ın kurtları gibi damarlarına hücum etti. Fakat bu saatte mümkün müydü? Şu sönmeye yüz tutmuş ocaktan bir cin çıksa ve dile benden ne dilerse deseydi Mustafa “Hemen sabah olsun.” derdi.

Sabah oldu. Rüyalarda, tırnak sızıları, kurt dişleri, pelit odunu kokuları ve Sultan Ebe’nin uykusunda bile ara ara yükselen sesleri

arasında bölünen gece ocağın küllerine karışıp geride kaldı. Mustafa giyindi, yedi, toparlandı ve Zeydi’nin hazırlayıp kapı önüne çektiği Elmas’ın yanına vardı. Ayaklarına yüzlerce eşek dikenini batmış gibiydi. Zor yürüyordu. Bu kadar yükte ata binmesi mümkün değildi. Yükü burada bırakmayı da yedek at verilmesini de kabul etmedi. Acısını belli etmemek için sol yüzüne yayılan gülümseyişle herkesi selamladı ve yola çıktı.

Sultan Ebe eski bir eldiven geçirdiği eliyle iri bir kemeyi kuyruğundan tutmuş, Mustafa’nın önü sıra yürüyordu. “Ambarı deldi kâfir kemeler. Bırak yemi yiyeceği, be-ni de kemirir bunlar. Tövbeler tövbesi. Sene yetmiş yedide rahmetli değirmencinin ku-lağını kemirmişlerdi. He ya, yetmiş yedide. Ama o da hak etmişti. Çıt demeden çalıya çıkardı rahmetli. Her nedense bana darılmış, yatağını ambarın önüne sermiş. Etme herif, gel yerinde yat. Yok. Nuh diyor peygamber demiyor. Yarı gecede bir bağırtıyla uyandım. Geldim ki kulak kan içinde... Dinsizin hakkından imansız... Bak bir daha am-barın önünde yatar mısın?.. Havva’ya selam söyle. Geç gittin diye sana darılıp ambarda yatmasın. Sonra kemeler... Hah hah... her yerini geveler... Bu cevizi Fatma’nın doğduğu sene dikmiştik. Biliyor musun, gidiş o gidiş kahpede... Daha da ne geldi ne gördü. Babası ne yüzü ne yüzüm derdi. Gelmesin derdi. Herif öldü ama Fatma gene gelmedi. Belki bu bahar, yaylacılarla çıkıp... Belki...”

Nefes nefese kalan kadın, kemeyi tü diyerek kara köpeğin önüne fırlattı. Mustafa’yla vedalaşmış geri döndü. İncecikten bir kar yağıyordu. Mustafa, cebindeki portakalı yokladı. Elmas’ı okşadı ve Dereköy’e son kez bakıp önünde uzayan, uzadıkça sislenen yola koyuldu.

Yol nedir Mustafa? Sen gidersen, Havva gözler. Sen kurtlarla savaşsın, Havva’nın kurtları içini kemirir. Senin tırnaklarını döker yol, Havva’nın gözlerine kan otur-tur. Sen üç gün uyursun ve yorgunluğun geçer, Havva kırk sene uyusa da içine çöken sıkıntının izi geçmez. Günlerdir yoluna bakan karın, eğer sıkıntıdan alınca bir çatki daha çekmediyse, seni görünce...

Mustafa, dereden aşağı esen rüzgârdan ve gitgide sıklaşan kardan üşüyen burnunu, parkasının omzuna sürtüp kaşdı. Havva'nın kendisini görünce nasıl davranacağını kestiremedi. Evlendikleri geceyi düşündü. Havva, gözlerini Mustafa'nın gözler-ine dikmiş; biraz öfke de barındıran bir kırgınlıkla bakmıştı. "Hem ananla haber yolluy-orsun, hem gidip elin kızıyla oynayıyorsun..." dediği an, Mustafa ne karşılık vereceğini bilememişti. Ben haber göndermedim, deseydi o zaman karısı sevilmediğini düşü-necekti. Yok, kimseyle işim olmaz benim, bir anlık bir davranıştı o, deseydi bunun açıklanacak bir tarafı yoktu. Bu gerginliği yok etmek için Havva'nın omzundan gerdanına doğru kıvrılan örüklerine davranmıştı. "Ben çözerim." deyip müsaade etmem-işti karısı. Mustafa bir daha da yeltenmemişti onun saçlarını örmeye de çözmeye de. Çeyrek asırdır birlikte çalışmış, yiyip içmiş, iki oğlan üç kız büyütmüş, geceler boyu konuşmuşlardı. Büyük oğlunu evlendirip şehre yolladıkları zaman sessizce ağlamışlar, iki kızlarını uzak köylere gelin gönderince baş ağrısından uyuyamamışlardı. Mustafa, onsuz bir hayat düşünemiyordu. Ama gözlerinde yer yer beliren ah o küslük yok muydu, işte bunu aşmak mümkün olmamıştı.

Yol ayrımına geldiklerinde Elmas durdu, araba yolundan ayrılıp yokuşa vuran patikanın pelitlerle çizilmiş dönemeçlerine bakıp en neşeli kişnesesiyle dereleri çınlattı. O an Mustafa'nın içinde de bir sevinç türküsü çağıldadı. En neşeli ıslığıyla o türküyü çalarak, heyecanlı adımlarıyla karları yaran atını takip etti. İşte buradan yukarı ev sayılırdı. Her oyukta uyumuş, her ağaçtan yaprak budamıştı Mustafa. Oturmadığı kaya, basmadığı yer kalmamıştı buralarda. Döne döne yükselip AhlatSırtı'nı aşınca köy görünürdü. Tabii karlı bir dumanla üstü kapanmamışsa...

Mustafa tipinin bulandırdığı gözleriyle yolu taradı. Yukarıda, sırta çıkacak yerde iki karartı sallanıyordu. Onların oradaki iki ağaç olduğunu biliyordu, ama yine de cebin-deki diş izlerinin korkusu içini sardı. Elini on dörtlüye götürdü. Yukarıya doğru birkaç el ateş etti. Karartılar olduğu

yerde sallanmaya devam ediyordu. Bir süre sonra oraya çıktığında kırk senedir tanıdığı iki ağaca baktı. Sonra yukarılarda, sisler arasında avuç kadar yeri görülebilen köyüne... Birden kahkaha atmaya başladı. Tipiden eğilip doğrulan ağaçlarla birlikte güldü, güldü. "Ulan kurtlar amma korkutmuş seni ha!" diyerek; emanet eldivenleri birbirine çarparak, dizlerinin üstüne çöküp karlara eğilerek... Derken kahkahalar tükendi, kesik hıçkırımlar başladı ve gözünden çıkar çıkmaz buz tutmuş gibi soğuyan birkaç damla yaş aktı. Epey ilerlemiş olan Elmas, kalkıp gelmesi için sahibine bakıp kişnedi.

Soğuktan deliren var mıdır, Mustafa? Donan çok olmuş. Sen de paçayı zor kurtardın. Kurtardın ama şimdi de deliriyor musun? Bak, atın seni bekliyor. Kalk ulan, kalk. Fesuphanallah. Korku adama neler yaptırıyor. Bunu anlatırım Havva'ya. Derim ki iki kurt beni bekliyordu. On dörtlüyle saydırdım, kaçmadılar. Yanlarına vardım ki korkudan ağaç olmuşlar. Hah hah haa... Geldim Elmas, geldim. Haydi bakalım. Orada, o sislerin arasında, bacanın ucuna çökmüştür Havva. Görünmeyen yollara bakıyordur gözünü sevdiğim. Perişandır, perişan...

Mustafa derin yalıklardan, uzun çamların arasından, kayalı yamaçlardan geçip köye girdiğinde içindeki ağlama isteği yeniden kabardı. Sanki bin yıl sonra sılaya dönmüş bir gurbetçiydi. Havva, onu görünce bacanın ucundan kalktı; koşarak aşağı indi ve hiçbir şey demeden atı kapının önüne çekti. Mustafa ellerinin acısına, ayaklarının sızısına dayanamayacak hâldeydi. Karısı, çuvalları eve taşırken o da atı ahıra çekip yem-liğine bağladı.

"Geç hele geç. Hiç böyle uzun kalmazdın yolda izde. Geç ocak yanıyor, geç. Bak yemek de hazır. Otur şöyle. Sen hiç geç kalmazdın Mustafa. Nasıl korktum, nasıl... Vahh, donmuşsun sen! Bu ayaklar!.." Önce Hamza'yı sordu Mustafa. Dün gelmiş, uyuyormuş. İçi rahatladı. Sonra da karısını yanındaki mindere çekti. Ayaklarını ateşe doğru uzattı. Bu kadar konuşkan olmayan Havva'nın korkudan ve hasretten dili çözülmüştü belli ki. Bu ne güzel fırsattı.

Ocak başında her şeyi, her şeyi anlattı karısına. Sonra minderin altına soktuğu iç içe geçmiş dört yırtık poşeti gösterdi. Havva yutkundu. Minnetle elini tuttu kocasının. "Olsun, sen sağ selamet geldin ya. Portakal ne ki... Ye-niki seneye alırsın."

Yiyip içtiler, hâlleştiler. Havva'da bir acelecilik, bir ne yapacağını bilemezlik vardı. "Çok korkmuş." diye yorumladı Mustafa. Ondan, parkasını istedi. Yanına oturt-tu. Parkanın cebinden çıkardığı portakalı karısına uzattı. "Anca bunu getirebildim Havva. Al." Havva evirip çevirirken portakaldaki delikleri gördü. Kabuğunu soydu, bir di-lim attı ağzına. "Kan kokuyor bu." dedi. Kurdu dişlerini anlattı Mustafa. Ağlaya ağlaya yedi Havva. Belki ilk defa, bu kadar yürekten baktı kocasına. Her şeyi affetmiş gibi... O ilk geceki bakışlardan arınarak... Belki de hayatının en zorlu dağını aştığını hisseden Mustafa "Altıncı parmak, düştü düşüyor." dedi. Güldü. Bir şey anlamadı ama gözleri yaşlı karısı da güldü.

Akşam çöktü, Havva hayvanların otunu samanını verip eve geldi. İkide bir sağa sola dalıyor, neyi nereden alıp nereye koyacağını bilmiyordu. "Söyle hele, bir şey var sende." dedi Mustafa. Artık sabrı tükenen karısı ondan yemin aldı, hiç ses etmeyecekti Mustafa, olan olmuştu artık.

Misafir odasının kapısında durdular. Havva üç kez tıklattı, kapıyı Hamza açtı. Hemen babasının kırmızı eline eğilip öptü. Orada, yatağın ucuna ilişmiş duran kızı görünce durumu anladı Mustafa. "Adam bir haber veriri eşeğin oğlu." diyerek oğluna ufak bir yumruk savurdu. Sonra başına bastı. Hamza'nın omzundan gördüğü manzara ise birden dizlerinin bağına çözdü: Kız, çilli yüzünde endişeli bir gülüşle onlara yak-laşıyordu. Bu burun, bu çenedeki ben, çiller... İşaret parmağı zonklamaya başladı. "Bu-la bula o vefasızın kızını mı buldun! Senelerdir ne ana aradı ne baba. Peh! Hem nereden, nasıl?!" diye söylendi içinden. Dönüp Havva'ya tutundu: "Ben yatayım. İyi değilim." Üzüldü mü, öfkeleni mi, kendisi de bilemiyordu. Tek isteği yatağına uzanmak, yolda yaşadığı dehşeti ve şu şaşkınlığı Havva'nın sıcağında unutmaktı.

O gece, damağındaki kanlı portakalın

minnet duygusuyla yıkanıp tarandı Havva. "Saçlarımı sen ör." deyip Mustafa'nın dizinin dibine çöktü. Yıllardır gözlerinde taşıdığı kırgınlık damla damla döküldü geceliğinin eteğine. "Sen, benim için onca eziyeti... Ah sen var ya..." Mustafa yatağa uzanırken "Bir kanlı portakalın yaptığı işe bak hele." dedi ve Fatma'nın, ikisinin arasına taştan bir düğme gibi çökmesine fırsat vermeden şu hayattaki tek dayanağı olan karısına sarıldı. Irmaklarca akıp birbirlerine karışarak uykuya daldılar.

Üç kurt rüyasına geldi Mustafa'nın. Yedi portakal karlarda debelendi. Kırmızı bir keme kuyruğunu rüyanın ortasından sarkıttı. Fatma'nın kızı Hamza'nın omzundaki yolda yürüdü, yürüdü. Bir kocakarı Mustafa'yı kundaklayıp salladı. Mustafa, uykusu-nun içinde, ne yaptığını bilmeden, elinin yanında asılıp duran morarmış parmağı kopar-mak için, sabaha kadar serçe parmağının yanını yolup durdu.

Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu'nun 2018 Yılında Düzenlediği, Katıldığı ve Evsahipliğini Yaptığı Etkinlikler

2018 yılında Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulunun düzenlediği, katıldığı ve evsahipliğini yaptığı etkinliklerin tamamı, tarihine göre sırasıyla aşağıda verilmiştir.

Sanat etkinlikleri çerçevesinde 6 Ocak 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Bağdat ta, ocağın Kerkük Şubesi tiyatro ekibi tarafından «Giden Dalar» isimli tiyatro oyunu canlandırılmıştır. Canlandırma sırasında TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, T.C. Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve eşi Nesrin Yıldız, eski Türkmen milletvekilleri Sayın Hasan Özmen ve Fevzi Ekrem Terzi, Irak Sanatçılar Sendikası başkanı, TKO Kerkük şube başkanı ve yönetim kurulu üyeleri yanı sıra çok sayıda Türkmen ailesi hazır bulunmuştur. Burada şunu ifade etmekte yarar vardır. Bağdat'ta etkinlik gösteren Türkmen Kardeşlik Ocağı, genel merkez olduğu için Musul, Erbil ve Kerkük'te bulunan şubelerini kendisinden hiçbir zaman ayrı görmemiş ve görmeyecektir. Bu ilkedен hareketle genel merkez, anılan üç şubenin etkinliklerini de kendi etkinlikleri çerçevesinde değerlendirmektedir. Aksi bir değerlendirme ve yorumlama söz konusu olmamış ve olmayacaktır.

13 Ocak 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı, Irak Yazar ve Edebiyatçılar Birliği'ne bağlı Türkmen Kültür Bürosu işbirliği ile Türkmen Şiir etkinliğini düzenlemiştir. Etkinliğe Türkmeneli'nin değişik yerlerinden yetmiş halk şairi katılmıştır. Etkinliğe T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve eşi Sayın Nesrin Yıldız da katılmıştır.

Türkmen Şehitleri Günü münasebetiyle Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı başkanlığında Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim kurulu, 16 Ocak 2018 tarihinde Kerbela'da bulunan ölümsüz şehit Abdullah Abdurrahman'ın mezarını ziyaret etmiş ve bütün Türkmen şehitleri için bir anma törenini düzenlemiştir. Ölümsüz şehit, 16 Ocak 1980 tarihinde dava arkadaşları Dr. Necdet Koçak, Adil Şerif ve Rıza Demirci ile birlikte dikte rejim tarafından idam edilmiştir. Anma törenine ölümsüz şehidin oğlu Sayın Ferik Abdullah yanı sıra Türkmen Kardeşlik Ocağı genel kurulundan üyeler katılmıştır.

21 Ocak 2018 tarihinde Bağdat'a resmi bir ziyaret gerçekleştiren T.C. Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu, Türkmen Eşgüdüm Kurulu'nu kabul etmiştir. Görüşmede TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı da hazır bulunmuştur.

24 Ocak 2018 tarihinde Türkmen Basın Ajansı, Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ile röportaj yapmıştır. Röportaj genç muhabir Mehmet Ferit Erbil tarafından yapılmıştır.

27 Ocak 2018 tarihinde Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı başkanlığında Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulundan bir heyet, eski Türkmen milletvekili Sayın. Feyha Bayatlı, Sayın Tahsin Dede Sayın Asım Sarıkahya ile birlikte eşi ile birlikte umreye gitmek üzere olan TKO onursal başkanı Dr. M. Ömer Kazancı'yı evinde ziyaret etmiştir.

Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyesi Sayın Gülşen Celal, Irak Temsilciler Meclisi Başkanı Dr. Selim el-Ceburi himayesinde Kültür Bakanlığı'na bağlı Kongreler Sarayı Dairesi'nin «Dinlerin çeşitliliği ile birleşiyoruz» şiarı altında 29 Ocak 2018 tarihinde düzenlediği Dünya Din Günü Kutlama etkinliğine katılmıştır. Etkinlikte T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve eşi, ITC Başkanı Kerkük milletvekili Erşat Salihi ve Tuzhurmatı Türkmen milletvekili Niyazi Mimaroglu başta olmak üzere çok sayıda

büyükelçi ve milletvekili hazır bulunmuştur.

3 Şubat 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda Kifri Günü Şenliği düzenlenmiştir. Şenliğe Kifri, Kerkük, Karetepe ve Bağdat'ta yaşayan onlarca Türkmen ailesi katılmıştır. Türkücü Sinan Şehit, mühendis Ahmet İhsan başta olmak üzere birçok türkücü ve şair tarafından Kifri Türkmenleri için rengarenk türkü ve şiirlerin söylendiği ve okunduğu şenliğe T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız, eski Türkmen milletvekilleri Fevzi Ekrem Terzi ve Feyha Bayatlı, Kifri Sosyal Meclisi başkanı emekli Tümgeneral Yaşar Vendavi, ITC Kifri Büro sorumlusu Şahin Türkmenoğlu ve çok sayıda Türkmen şahsiyetleri katılmıştır. Şenlik, ulusal Irak marşı ve Türkmen milli marşı okunduktan sonra Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı'nın konuşması ile başlamıştır.

17 Şubat 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri, Umre'den dönen TKO onursal başkanı Prof. Dr. M. Ömer Kazancı'yı kurban keserek ocakta karşılamıştır. Kazancı, bu sıcak karşılamadan dolayı TKO'nun bütün yönetim kurulu üyelerine teşekkür etmiştir. Daha sonra hep birlikte yine Umre'den yeni dönen eski Türkmen milletvekili Feyha Bayatlı'yı evinde ziyaret etmiştir. Karşılama ve ziyaret sırasında yönetim kurulu üyelerine Sayın Tahsin Dede de eşlik etmiştir.

20 Şubat 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı Musul Şube başkanı Sayın Gürsel Efendioğlu, Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkezi'ni ziyaret etmiş ve yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ile Musul şubesinin tekrar aktif hale getirilmesi konusunu görüşmüştür. Bayatlı, Kardeşlik Ocağı'nın Musul şubesinin tekrar aktif hale gelmesi için genel merkezin yönetim kurulu olarak ellerinden geleni yapacaklarını ifade etmiştir.

24 Şubat 2018 tarihinde Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı başkanlığında Türkmen Kardeşlik Ocağı'ndan bir heyet, 22 Şubat'ta Allah'ın rahmetine kavuşan yönetim kurulu üyesi Sayın İmat Kasım'ın annesi için kurulan taziye meclisine katılmıştır.

Dünya Kadınlar Günü münasebetiyle 10 Mart 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Bağdat'ta küçük çapta bir kutlama düzenlenmiştir. Kutlama sırasında TKO onursal başkanı Prof. Dr. M. Ömer Kazancı, okuduğu şiir parçaları ile hazır bulunanları hayran bırakmıştır. Başta Türk/ Türkmen kadınları olmak üzere bütün dünya kadınlarını kutlayan TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, kadının toplumdaki rolüne ilişkin kısa bir konuşma yapmıştır. Kutlamada eski Türkmen milletvekili Sayın Feyha Bayatlı da hazır bulunmuştur. Feyha Bayatlı, bütün Türkmen kadınlarını kutlamış ve kutlamayı düzenleyen Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kuruluna teşekkür etmiştir.

13 Mart 2018 tarihinde Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı başkanlığında Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulundan bir heyet 12 Mart 2018 tarihinde Allah'ın rahmetine kavuşan araştırmacı-yazar Sayın Zahit Bayatlı'nın annesi için kurulan taziye meclisine katılmıştır. Bayatlı ve beraberindeki yönetim kurulu üyeleri Zahit Bey'e başsağlığı dileklerinde bulunmuştur.

16 Mart 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yardımcısı Dr. Sabah Abdullah Kerküklü ile yönetim kurulu üyeleri Sayın Asım Hasan, Sayın Lütfi Avni ve Sayın Gülşen Celal, ITC başkanı Türkmen milletvekili Erşat Salihi'nin Bağdat'taki Türkmenlerle gerçekleştirdiği buluşmaya katılmıştır. Buluşmada Türkmenler ile ilgili yaşanan son gelişmeler yanı sıra 12 Mayıs 2018 tarihinde gerçekleştirilen parlamento seçimleri ele alınmıştır.

12 Mayıs 2018 tarihinde gerçekleştirilen Irak Parlamento Seçimleri ile ilgili bilgi vermek ve vatandaşlarla görüş alışverişinde bulunmak amacıyla 17 Mart 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Bağdat'ta bir açık toplantı yapılmıştır. TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı'nın yönettiği açık toplantıda eski Türkmen Milletvekili ve Türkmeneli Partisi genel başkanı Sayın Riyaz Sarıkahya, eski Türkmen Milletvekilleri Sayın Feyha Bayatlı ve Fevzi Ekrem Terzi, TKO onursal başkanı Prof. Dr. M. Ömer Kazancı ve TKO yönetim kurulu üyesi Sayın Gülşen Celal, Irak'ın değişik illerinde Türkmen partilerinin girmiş olduğu koalisyonlara ilişkin bilgi vermiş ve bilgi alışverişinde bulunmuştur. TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, seçimlerin önemine değinerek bütün Türkmenlerin birlik ve beraberlik içerisinde hareket edip seçimlere güçlü bir şekilde katılmalarının gerektiğini vurgulamış ve seçmen kartını almayan Türkmenlerin kartlarını almaları için çağrıda bulunmuştur.

Nevruz Bayramı münasebetiyle 21 Mart 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Bağdat'ta büyük bir şenlik düzenlenmiştir. Şenliğe T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı Sayın

Ahmet Yıldız, T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve eşi Sayın Nesrin Yıldız, ITC başkanı Kerkük milletvekili Sayın Erşat Salihi, eski Türkmen milletvekilleri Sayın Fevzi Ekrem Terzi ve Sayın Feyha Bayatlı başta olmak üzere çok sayıda Türkmen ailesi katılmıştır. Ünlü Türkmen sanatçısı Mehmet Kaya okuduğu Türkmen türkeleri ile hazır bulunanları hayran bırakmıştır. Hazır bulunanlar, Türkmen ailelerini bir araya getirmek için sarf ettikleri uğraş ve emek için TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı'ya ve yönetim kurulu üyelerine teşekkür etmiştir.

24 Mart 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik İlkokulu Müdürü Sayın Sabah Ahmet Bardakçı Türkmen Kardeşlik Ocağı'nı ziyaret etmiş; sosyal, kültürel, sanat ve edebiyat ile ilgili etkinliklerin düzenlenmesinde sarf ettikleri uğraş ve çabalar için ocağın yönetim kuruluna teşekkür etmiş ve ocağa güzel-anmalı bir tabloyu hediye olarak takdim etmiştir. Ocağın yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, yönetim kurulu adına Bardakçı'ya teşekkür etmiş ve okuldaki çalışmalarında başarılar dilemiştir.

Altunköprü Katlimatı şehitleri Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Bağdat'ta anılmıştır. 28 Mart 1991 tarihinde Baas rejimi ordusu genç, yaşlı ve çocuk bilmeden 102 masum insanı kurşunlara dizerek Türkmenlere tarihin en korkunç katliamını yaşatmıştır. Ocakta hazır bulunanlar bütün şehitlerin ruhuna Fatiha suresini okumuştur.

Türkmenistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakan müsteşarı Sayın Verdi Matayev ve Irak Dışişleri Bakanlığı'ndan bir heyet Bağdat'taki Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkezi'ni 3 Nisan 2018 tarihinde ziyaret etmiştir. Heyet, TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri yanı sıra eski Türkmen milletvekili Feyha Bayatlı ve TKO onursal başkanı Prof. Dr. M. Ömer Kazancı tarafından karşılanmıştır. Ziyaret sırasında Irak Türkmenleri ve kardeşleri Türkmenistan Türkmenleri arasında kültür, edebiyat ve sosyal alanlarda işbirliği konuları görüşülmüştür. Dışişleri Bakan Müsteşarı, gördüğü sıcak karşılama ve misafirperverliklerinden dolayı TKO yönetim kurulu başkanı ve yönetim kurulu üyelerine şükranlarını sunmuştur. Diğer yandan, TKO başkanı Bayatlı, ziyaretlerinden dolayı bakan müsteşarına ve ziyarete vesile olan Irak Dışişleri Bakanlığı'na teşekkür etmiştir.

İstanbul'da ikamet eden değerli Türkmen şairlerinden Ali Yağmur, 7 Nisan 2018 tarihinde eski Türkmen milletvekili Fevzi Ekrem Terzi ile birlikte Türkmen Kardeşlik Ocağı'nı ziyaret etmiş ve TKO yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri ile görüşmüştür. Ziyaret sırasında Yağmur'a Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın son yayınları takdim edilmiştir.

Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez, 15 Nisan 2018 tarihinde Eğitim Bakanı himayesinde Türkmen Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen 1. Türkmen Eğitim Kurultayı'na ev sahipliğini yapmıştır. TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, kurultayın başında yaptığı konuşmada kurulduğu 1960 yılından bu yana Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın Türkmen eğitime vermiş olduğu desteğe değinmiş ve ocak olarak imkanlar dahilinde Türkmen Eğitim Genel Müdürlüğü'ne destek olmaya devam edeceklerini vurgulamıştır. Kurultayda T.C. Bağdat Büyükelçiliği'nden Kültür ve Eğitim işleri sorumlusu Sayın Fatih Demirci ve çok sayıda eğitimci ve müfettiş hazır bulunmuştur.

Türkmen Kardeşlik Ocağı, 21 Nisan 2018 tarihinde Tuzhurmatı Günü Şenliği'ni düzenlemiştir. Şenliğe Tuzhurmatı, Kerkük ve Bağdat'ta yaşayan onlarca Türkmen ailesi katılmıştır. Necdet Tuzlu, Mizhir Tuzlu ve Hüseyin Tuzlu başta olmak üzere birçok türkücü tarafından Tuzhurmatı Türkmenleri için rengarenk türkülerin söylendiği şenliğe Türkmen milletvekili Niyazi Mimaroglu, Temsilciler Meclisi danışmanı Sayın Aydın Aksu, eski Türkmen milletvekilleri Fevzi Ekrem Terzi ve Feyha Bayatlı, ITC Selahattin Büro sorumlusu Heytem Haşim Muhtaroglu ve çok sayıda Türkmen şahsiyetleri katılmıştır. Şenlik, ulusal Irak marşı ve Türkmen milli marşı okunduktan sonra Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı'nın konuşması ile başlamıştır.

Türkmen Kardeşlik Ocağı, 58 yaşını 15 Mayıs 2018 tarihinde doldurmuştur. Ancak ülke genelinde yapılan parlamento seçimleri nedeniyle kuruluş yıldönümü kutlaması başka bir tarihe ertelenmiştir. Türkmen Kardeşlik Ocağı, 58 yıl boyunca bütün Türkmenlere eşit mesafede durmuş ve Mendeli'den Telafer'e kadar uzanan mavi haritada yaşayan Türkmenleri hep kucaklamış ve sahiplenmiştir. Bu kapsamda 12 Mayıs 2018 tarihinde Irak genelinde gerçekleştirilen genel seçimden önce Bağdat'ta farklı listelerden aday olan Türkmen milletvekili adaylarına imkanları

dahilinde destek olmuş ve sahip çıkmıştır. Bu bağlamda 1 Mayıs 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı, El-Fetih listesi milletvekili aday Dr. Mahmut Halil'in seçim kampanyası ile ilgili etkinliğe ev sahipliğini yapmıştır. Etkinlik sırasında Tuzhurmatı'dan Kaytazbaba Tiyatro ekibi «Kimi Seçağ» tiyatrosunu canlandırmıştır. Etkinliğe Belediye, İmar ve İskan Bakan müsteşarı Sayın Yılmaz Şahbaz başta olmak üzere çok sayıda Türkmen ailesi katılmıştır. Aynı gün saat 17:00:00- arasında TKO yönetim kurulu üyesi ve Vataniye İttifak'ından milletvekili aday Gülşen Celal'in seçim kampanyası etkinliğine ev sahipliğini yapmıştır. Gülşen Celal'in etkinliğinde ünlü Türkmen ses sanatçısı Mehmet Kaya ve Bağdat Müzik ekibi, söyledikleri Türkmençe (Irak Türkmen Türkçesi) ve Arapça türkülerle hazır bulunanların beğenisini kazanmıştır. TKO yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve diğer yönetim kurulu üyeleri her iki etkinlikte hazır bulunmuştur.

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı münasebetiyle 8 Mayıs 2018 tarihinde T.C. Bağdat Büyükelçiliği'nde düzenlenen etkinliğe TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı katılmıştır.

Türkmen Kardeşlik Ocağı 9 Mayıs 2018 tarihinde, El-Vataniye İttifakı milletvekili aday TKO yönetim kurulu üyesi Gülşen Celal'in 2. seçim kampanyası etkinliğine ev sahipliğini yapmıştır. Onlarca ailenin katıldığı etkinliğe T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve TKO yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı hazır bulunmuştur.

TKO yönetim kurulu başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, başkan yardımcısı Dr. Sabah Kerküklü ve yönetim kurulu üyeleri Sayın Asım Hasan ve Sayın Gülşen Celal, Atatürk'ü Anma, Spor ve Gençlik Bayramı münasebetiyle 10 Mayıs 2018 tarihinde T.C. Bağdat Büyükelçiliği'nde düzenlenen törene katılmıştır.

Irak'ta yapılan genel seçimlerin ardından, seçimlere hile karıştırıldığı gerekçesiyle Kerkük, Tavuk ve Altunköprü'de mağdur duruma düşen Türkmenlerin düzenledikleri protesto gösterilere destek vermek amacı ile 16 Mayıs 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı, ITC Bağdat Bürosu işbirliği ile Bağdat'ın Tahrir Meydanı'nda bir gösteri düzenlemiştir. Gösteriye TKO yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, eski Türkmen milletvekilleri Fevzi Ekrem Terzi ve Hasan Özmen Bayatlı ve ITC Bağdat Büro Sorumlusu Sabit Abdulgafur başta olmak üzere çok sayıda vatandaş katılmıştır. Gösteriye katılanlar, Kerkük, Tavuk ve Altunköprü'deki kardeşlerine sonsuza kadar destek vereceklerini ifade etmiştir.

Mübarek Ramazan ayı münasebetiyle 28 Mayıs 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda TİKA tarafından ihtiyaç sahibi 500 aileye gıda kolisi dağıtılmıştır. Dağıtım, T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız, TKO başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve TİKA Bağdat sorumlusu Sayın Cüneyt Esmer tarafından yapılmıştır. Daha sonra büyük bir iftar yemeği verilmiş ve mevlit okutulmuştur. Çok sayıda Türkmen ailesinin katıldığı iftar yemeğine ITC Başkanı Kerkük milletvekili Sayın Erşat Salihi ve Başkan yardımcısı Kerkük milletvekili Sayın Hasan Turan da katılmıştır.

ITC eski başkanı Dr. Faruk Abdullah Abdurrahman, 9 Haziran 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nı ziyaret etmiş ve ocak başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri ile bir araya gelmiştir.

Ramazan Bayramı dolayısıyla 17 Haziran 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda bayramlaşma töreni düzenlenmiştir.

Türkmen Kardeşlik Ocağı, 1959 Kerkük Katliamı şehitleri için 14 Temmuz 2018 tarihinde bir anma töreni düzenlemiştir. Tören sırasında TKO yönetim kurulu Başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı yaptığı konuşmada tarih boyunca Irak Türkmenlerinin vermiş olduğu şehitlerden bahsetmiş; vatan ve milletlerine bağlı oldukları için Türkmenlerin maruz kaldığı katliam ve baskılardan söz etmiştir. TKO yönetim kurulu başkan yardımcısı Dr. Sabah Abdullah Kerküklü ve Dr. M. Ömer Kazancı da yaptıkları konuşmalarda 1959 Kerkük Katliamı'nın amaçlarına değinmişlerdir. Her üç konuşmacı Irak Türkmenlerinin milli mücadeleye devam edeceklerini, şehitleri hiçbir zaman unutmadıklarını, unutturmadıklarını ve unutturmayacaklarını ifade etmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 15 Temmuz 2016 tarihinde hain darbe girişimi sırasında vatanını korumak üzere canını feda eden şehitler için T.C. Bağdat Büyükelçiliği'nde düzenlenen anma törenine Dr. Necdet Yaşar Bayatlı başkanlığında Türkmen Kardeşlik Ocağı'ndan bir heyet katılmıştır.

Temmuz ayının 9. gününde Türkmenleri yasa boğan acı haber Ankara'dan gelmiştir. Büyük mücadelecı ve dava adamı Irak Türkmen Meclisi Başkanı Sayın Yunus Bayraktar, Ankara'da tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirmiştir. Bayraktar'ın ölüm haberi sonrası TKO yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı tarafından ocak adına şu taziye mesajı yayımlanmıştır:»Irak Türkmen Meclisi başkanı Sayın Yunus Bayraktar'ın vefatını büyük bir teessürle öğrenmiş bulunmaktayız. Bu vesileyle şahsım ve Türkmen Kardeşlik Ocağı adına merhume Cenab-ı Allah'tan rahmet; ailesine ve sevenlerine sabır ve başsağlığı diliyoruz».

Temmuz ayının bir başka acı haberi İstanbul'dan gelmiştir. Çok sevilen ve Türkmen davası için sürekli hizmet sunma peşinde olan Türkmen işadamı Sayın Fikret Reşat, 29 Temmuz 2018 tarihinde canından çok sevdiği İstanbul'da hayatını kaybetmiştir. Merhum için düzenlenen taziye meclisine Dr. Necdet Yaşar Bayatlı başkanlığında Türkmen Kardeşlik Ocağı'ndan bir heyet katılmıştır.

Temmuz ayında Türkmenleri yasa boğan acı haberler peş peşe gelmeye devam etmiştir. 30 Temmuz 2018 tarihinde şair, edebiyatçı, yazar Ali Marufoğlu Türkmen Tuzhurmatı ilçesinde hayata gözlerini yummuştur. Irak Türkmen edebiyatında adını altın harflerle yazdıran Marufoğlu'nun ölüm haberi sonrasında TKO adına yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı tarafından bir taziye mesajı yayımlanmıştır.

Usta edebiyatçı ve yazar Ali Marufoğlu ve Türkmen işadamı Sayın Fikret Reşat için 4 Ağustos 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel merkez Bağdat'ta bir anma töreni düzenlenmiştir. Tören sırasında Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve başkan yardımcısı Dr. Sabah Abdullah Kerküklü, Allah'ın rahmetine kavuşan merhumların milli mücadelelerinden söz etmiştir. Bununla birlikte üstat Ali Marufoğlu'nun Türkmen edebiyatındaki rolüne ve ortaya koyduğu yapıtlarına değinilmiştir. Merhum Fikret Reşat'ın ağabeyi Sayın Aydın Reşat ve kardeşi Sayın Cevdet Reşat anama töreninde hazır bulunmuştur.

Türkmenleri ve özellikle Türkmen Kardeşlik Ocağı'nı derinden üzen haberler Ağustos ayında da gelmeye devam etmiştir. Bu sefer ocağın kurucularından Dr. Enver Ali İstanbul'da tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetmiştir. Merhum için düzenlenen taziye merasimine TKO başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, başkan yardımcısı Dr. Sabah Abdullah Kerküklü ve yönetim kurulu üyesi Sayın Lütfi Avni katılmıştır. Daha sonra 11 Ağustos tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda merhum için bir anma töreni düzenlenmiştir. Tören sırasında Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve başkan yardımcısı Dr. Sabah Abdullah Kerküklü, Allah'ın rahmetine kavuşan merhumun milli mücadelesinden söz etmiş ve 1960'ta Türkmenlerin en kadim kurumu Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın kurulması konusundaki rolüne değinmişlerdir.

Bağdat'ta yaşayan Türkmen aileleri arasında sosyal bağların pekiştirilmesi ve ihtiyacı olanlara yardım elini uzatmak amacıyla Türkmen Kardeşlik Ocağı Başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, yönetim kurulu üyeleri Sayın Gülşen Celal ve Nüdrret Cemal ile birlikte 11 Ağustos 2018 tarihinde ihtiyaç sahibi Kifri bir Türkmen ailesini ziyaret ederek imkanlar dahilinde yardım elini uzatmaya çalışmıştır.

Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, 14 Ağustos 2018 tarihinde TİKA Bağdat Program Koordinatörü Sayın Cüneyt Esmer ve yardımcısı Sayın Zübeyr Beyle görüşmüş; önümüzdeki aylarda TİKA tarafından yürütülecek Türkmen Kardeşlik Ocağı binası altyapısının onarımı ve tadilat çalışmaları projesini görüşmüştür.

Mübarek Kurban Bayramı münasebetiyle Bağdat Türkmenleri, 25 Ağustos 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda bir araya gelmiştir. Ocağa gelen konuklar, TKO yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri tarafından karşılanmıştır. Gelen konuklar arasında ITC Eski başkanı Dr. Faruk Abdullah, eski Türkmen milletvekili Fevzi Ekrem Terzi ve Şeyh Casım Mendelavi de yer almıştır.

30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle 30 Ağustos 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Bağdat Büyükelçiliği'nde düzenlenen kutlama törenine TKO yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, başkan yardımcısı Dr. Sabah Abdullah Kerküklü, yönetim kurulu üyeleri Sn. Lütfi Avni ve Sn. Gülşen Celal'dan oluşan Türkmen Kardeşlik Ocağı heyeti katılmıştır. Törende çok sayıda parti ve sivil toplum örgütü başkanı yanı sıra yabancı ülke diplomatları ve misyon temsilcileri hazır bulunmuştur.

Gazeteci yazar Nermin Müftü, 6 Ekim 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkezi ziyaret etmiş ve yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri ile görüşmüştür. Görüşme sırasında Müftü, Bayatlı ve diğer yönetim kurulu üyelerine kısa bir süre önce önce Türkçe ile yayım hayatına başlayan Türkmen Sabah gazetesinin ilk sayısını takdim etmiştir.

Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda Taf/Kerbela Faciası Şehitleri için 13 Ekim 2018 tarihinde bir anma etkinliği düzenlenmiştir. Etkinlik sırasında Haz. Hüseyin ve ehl-i beyti ile ilgili Türkmen Kardeşlik Ocağı Başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve önceki dönem Türkmen milletvekili Sayın Niyazi Mimaroglu birer konuşma yapmış; Tuzhurmatılı şair Adnan Uryan tarafından şiirler okunmuş; Tuzhurmatı Kaytazbaba ve Erbil'in Cut Kahve Tiyatro ekipleri tarafından El-Sebaye tiyatro oyunu canlandırılmıştır. Etkinliğe onlarca Türkmen ailesi ve şahsiyetler katılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 95. kuruluş yıldönümü münasebetiyle 31 Ekim 2018 tarihinde T.C. Bağdat Büyükelçiliği'nde düzenlenen resepsiyona Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri katılmıştır. Bayatlı ve beraberindeki heyet Büyükelçi Sayın Fatih Yıldız ve eşi Sayın Yıldız'ı kutlamıştır.

Ebediyete intikalinin 80. yıl dönümü münasebetiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü saygı, minnet ve özlemle anmak üzere 10 Kasım 2018 tarihinde T.C. Bağdat Büyükelçiliği'nde düzenlenen arma törenine Dr. Necdet Yaşar Bayatlı başkanlığında Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim kurulu üyeleri katılmıştır.

Rahmet elçisi peygamber efendimizin doğum günü münasebetiyle 20 Kasım 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda Türkçe mevlit okutulmuştur. Mevlide T.C. Bağdat Büyükelçisi Sn. Fatih Yıldız, ITC Genel Başkanı Türkmen milletvekili Sn. Erşat Salihi, eski Türkmen milletvekilleri Niyazi Mimaroglu, Fevzi Ekrem Terzi ve Hasan Özmen başta olmak üzere çok sayıda Türkmen ailesi katılmıştır. Mevlit ocak başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı'nın konuşması ile başladı.

Iraklı Türkmen yazar, araştırmacı ve tarihçi Sayın Necat Kevseroğlu, 24 Kasım 2018 tarihinde Türkmen Kardeşlik Ocağı'nı ziyaret etmiş ve ocak başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı, başkan yardımcısı Dr. Sabah Abdullah Kerküklü ve yönetim kurulu üyeleri ile görüşmüştür.

Peygamber efendimizin kutlu doğumu haftası münasebetiyle 28 Kasım 2018 tarihinde Bağdat'ta Aynur Türkmen Anaokulu'nda düzenlenen kutlamaya Türkmen Kardeşlik Ocağı Başkanı Doç. Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve ocağın yönetim kurulu üyeleri Sayın Asım Hasan ve Sayın Nüdrret Cemal katılmıştır. Kutlamaya T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve Irak Eğitim Bakanlığı'ndan yetkililer katılmıştır.

Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri, eski Türkmen milletvekili Sayın Fevzi Ekrem Terzi'nin babası için 3 Kasım 2018 tarihinde El-Zuviye Camii'nde düzenlenen taziye meclisine katılarak Fevzi Beye ve yakınlarına başsağlığı dileklerinde bulunmuştur.

Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetim kurulu başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı ve yönetim kurulu üyeleri, 15 Kasım 2018 tarihinde T.C. Bağdat Büyükelçisi Sayın Fatih Yıldız ve beraberindeki heyetle ITC Genel Başkanı Türkmen milletvekili Sayın Erşat Salihi ve ITC Başkan Yardımcısı Eski milletvekili Sayın Hasan Turan arasında ITC Bağdat Ofisi'nde gerçekleştirilen görüşmeye katılmıştır.

Bağdat Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda 1 Aralık 2018 tarihinde Erbil Günü etkinliği düzenlenmiştir. Türkücü Yunus Tütüncü başta olmak üzere Erbilli türkücü ve şairler tarafından Erbil Türkmenleri için rengarenk türkü ve şiirlerin söylendiği ve okunduğu şenliğe onlarca Türkmen ailesi katılmıştır. Şenlik, ulusal Irak marşı ve Türkmen milli marşı okunduktan sonra Türkmen Kardeşlik Ocağı Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı'nın konuşması ile başlamıştır. Etkinlik sırasında merhum Erbilli sanatçı Fuat Osman'ın ailesine TKO adına Dr. Necdet Yaşar Bayatlı tarafından Onur Plaketi takdim edilmiştir. Etkinlik sırasında ITC Erbil il sorumlusu Himdat Terzi, TKO Başkanı Dr. Necdet Yaşar Bayatlı'ya bir hediye takdim etmiştir. Eski Türkmen milletvekili Esat Erbil de Erbil Türkmenleri adına TKO başkanı ve yönetim kurulu üyelerine teşekkür etmiştir.